

Gheorghe BACIU

Medic legist şi publicist. Născut în oraşul Bălţi (1936). Absolvent al Institutului de Medicină din Chişinău (1963). Profesor universitar.

Autor a peste 500 de publicaţii didactico-ştiinţifice în domeniul medical şi mai mult de 60 lucrări cu caracter socio-istoric, dintre care: Istoricul medicinei legale în Republica Moldova (1997); Centrul de Medicină legală la 50 de ani (2001); O viaţă de zbucium (2009); Oraşul Bălţi şi oamenii lui (2011); Profesorii universitari, absolvenţi ai USMF „Nicolae Testemiţanu" (2012); Evoluţia medicinei legale pe plaiul basarabean (2013); Viziuni asupra vieţii şi morţii poeţilor martiri Eminescu, Mateevici, Vieru (2014); Istorii de suferinţe şi victimizări omeneşti (2015).

FILE DIN TRECUTUL MEDICINEI BASARABENE

GH. BACIU

GHEORGHE BACIU

FILE DIN TRECUTUL MEDICINEI BASARABENE

Gheorghe BACIU

FILE DIN TRECUTUL MEDICINEI BASARABENE

Chişinău
2015

CZU…

Redactor: Raisa Ciobanu

Machetare computerizată: Anatol Bondarev

Copertă: Vladimir Jeleznîi

ISBN..

In Memoriam

Academicianului Eugen Popuşoi, eminent organizator al Serviciului de sănătate publică, fondatorul şcolii şi catedrei Istoria medicinei.

Slăbiciunea statului, a obştii, vine de la faptul că între oameni şi, mai ales, între bărbaţii de stat, nu există bună înţelegere şi armonie.

Dimitrie Cantemir,
1705

Arta terapiei nu trebuie înţeleasă ca o lege, fără milă şi indiferenţă faţă de sănătatea bolnavilor, aşa cum fac cei ce nu cunosc asprimea naturii şi comunitatea suferinţelor... Eu vă cer ca spre deosebire de alţi medici, să vă siliţi de a nu prescrie medicamente înainte de a vă fi gândit dacă nu o faceţi decât pentru presupusa voastră capacitate.

Alexandru din Tralles sec. VI, d.Hr.

PREFAŢĂ

Lucrarea profesorului universitar Gheorghe Baciu se referă la istoricul medicinei pe plaiul basarabean, temă studiată insuficient până în prezent. Autorul încearcă să acopere această lacună şi să extindă cunoştinţele ce ţin de istoria statornicirii şi evoluţiei sănătăţii publice în întreg interfluviul pruto-nistrean, cu un accent preponderent pe personalitatea unor medici proeminenţi, care au stat de veghe la sănătatea conaţionalilor noştri de-a lungul timpului. Are dreptul la viaţă axioma precum că viitorul prezentului izvorăşte din trecut şi că biserica şi şcoala au avut un rol important în dezvoltarea medicinii naţionale, reprezentate de personalităţi de vază, originare sau descendente din spaţiul investigat, care şi-au onorat cu înalt profesionalism şi dăruire de sine Jurământul lui Hipocrat. Indiferent de locul activităţii, categoria bolnavilor sau condiţiile social-politice la momentul respectiv, protagoniştii prezentei lucrări au servit dintotdeauna drept temelie pe care s-a dezvoltat medicina contemporană.

Este regretabilă lipsa unor ample informaţii vizavi de viaţa şi activitatea marilor corifei din domeniul medicinei naţionale care au activat de-a lungul anilor. Anume prin strădania, înaltul patriotism şi profesionalism de care au dat dovadă personalităţile menţionate în lucrarea dată, medicina autohtonă a făcut un salt considerabil care constituie o punte de legătură între medicina de ieri şi cea de azi.

Autorul corect afirmă că despre originea basarabeană şi activitatea unor medici ca Nicolae Sclifosofski, Lev Tarasevici, Gheorghe Durdufi sau Nicolae Străjescu există

succinte surse informative, apoi o seamă altor dintre personalităţile eminente mai rămân scufundate în anonimat. Şi e păcat. De aceea consider că e lăudabilă osteneala autorului, recomandându-i să nu se oprească aici cu investigaţiile. Câţi dintre noi, ne întrebăm, cunosc cel puţin numele iluştrilor medici basarabeni de odinioară, ca, de exemplu: Constantin Scrobanski şi Evgheni Kurdinovski, că sunt născuţi în Chişinău?

Considerăm că tocmai interesul sporit al autorului lucrării pentru reanimarea istoriei medicinii l-a determinat să-şi axeze eforturile în direcţia recuperării memoriei acestor personalităţi de vază, parţial neglijate sau pe nedrept date uitării, readucând la cunoştinţa comunităţii medicale ştiinţifice, a tineretului studios, dar şi a marelui public în egală măsură, peste 65 de nume de medici care au activat în acest spaţiu geografic de-a lungul timpului. Urmărind să acopere acest gol informativ cu privire la trecutul medicinii noastre, autorul a studiat şi valorificat o serie de date inedite sau puţin cunoscute referitoare la starea de sănătate publică în diferite etape de dezvoltare a Basarabiei, RSS Moldoveneşti sau Republicii Moldova, inserând în istoria generală a medicinii naţionale activităţile unor iscusiţi medici şi savanţi care au prestat servicii de calitate şi calificate populaţiei din teritoriu de-a lungul secolelor.

Dincolo de importanţa intrinsecă a punerii în adevărata lumină şi valoare a vieţii şi activităţii unor medici de vază ca Leopold Siţînski, Toma Ciorbă, Calistrat Hânculov, Nicolae Anestiadi, Ecaterina Arbore, Daniel Ciugureanu, Anatol Koţovski, Eugen Popuşoi şi a multor altor personalităţi din domeniu, lucrarea dr. hab., prof. univ. Gheorghe Baciu urmăreşte evoluţia medicinei autohtone de-a lungul timpului, constituindu-se într-o sinteză *sui generis* de istorie a medicinei naţionale prin marile ei personalităţi.

Considerentele expuse ne îndreptăţesc să conchidem că lucrarea Doctorului Honoris Causa, profesorului Gheorghe

Baciu, *File din trecutul medicinei basarabene* constituie o contribuţie originală şi extrem de importantă la valorificarea istoriei medicinei noastre naţionale. Autorul aduce o seamă de noi informaţii şi interpretări originale în legătură cu trecutul medicinei în acest spaţiu şi referitoare la eminentele personalităţi care s-au format, activat şi afirmat în acest nobil domeniu de activitate, justificând astfel convingerea că respectiva investigaţie va fi recepţionată cu viu interes nu numai de către specialiştii în domeniu, ci şi de către toţi cei pasionaţi de problematica istoriei medicinei naţionale.

Oleg Lozan,
doctor habilitat în ştiinţe medicale,
profesor universitar

INTRODUCERE

Sociologul britanic John McHale evidenţiază că viitorul prezentului izvorăște din trecut. Anume interesul sporit manifestat faţă de trecutul plaiului natal, faţă de obiceiurile şi tradiţiile băştinaşilor rămân imprimate în sufletul fiecărui om ca ceva sacru şi inestimabil. A ignora această axiomă înseamnă a uita de neamul din care face parte sau de cei care le-au dat viaţă. Cele relatate mai jos se referă în întregime la cunoaşterea istoriei evoluţiei sănătăţii publice a ţării noastre şi despre medicii care, pe timpuri, nu şi-au cruţat propria sănătate, propria viaţă, stând de veghe la cea a conaţionalilor lor cărora şi-au consacrat viaţa.

În acest context, are perfectă dreptate profesorul universitar Octavian Buda, care menţionează: „Valenţa istorică a medicinii este adeseori ignorată într-o epocă în care se încearcă din răsputeri tehnologizarea şi informatizarea acesteia într-un *aici* şi *acum* continuu. Şi totuşi, nimeni nu va putea vreodată să vorbească despre medicină în afara acestei dimensiuni fundamentale, care este evoluţia ei istorică, odată cu cea a umanităţii însăşi“[1].

Biserica şi şcoala dintotdeauna au servit drept principalii piloni, în jurul cărora s-a coagulat întreaga suflare a poporului nostru. Cotropirile seculare ale teritoriilor basarabene se soldau cu exterminarea în masă a băştinaşilor. Pe mulţi reprezentanți din rândul localnicilor îi *obişnuiau* (citiţi *sileau*) să proslăvească măreția veneticilor, mancurtizându-i pe mulţi dintre ei prin toate metodele posibile şi imposibile. În acelaşi timp, însă, din rândul băşti-

[1] Buda, O. *Despre regenerarea şi... degenerarea unei naţiuni*. Ed. SensTritonic, Bucureşti, 2009, p. 7.

naşilor apăreau, şi nu puţine minţi lucide, oameni capabili, curajoşi, dintre care au făcut parte: Petru Movilă, Nicolaie Milescu-Spătaru, Nicolae Casso, Alexandru Bodescu, Petru Capiţa, Emanuil Cateli, Anatol Corobceanu, Nicolae Testemiţanu, Eugen Grebenicov, Dumitru Matcovschi, Grigore Vieru şi alte personalităţi cu viziuni progresiste, patriotice, care nu s-au mancurtizat, opunând rezistenţă regimurilor ocupaţionale.

Se cunoaşte că destinul fiecărui neam ca şi viaţa omului în parte se află în permanentă evoluţie, ceea ce corespunde etapei de dezvoltare a societăţii. S-a constatat că istoria populaţiei de pe ambele maluri ale Prutului şi Nistrului (şi nu numi) îi leagă numeroase nume similare şi personalităţi notorii, care a aceeaşi origine etnică încă din timpurile cele mai străvechi. Acest fapt demonstrează că neamul daco-tracic, cândva răspândit pe imensele aşezări populate de ei, treptat s-au micşorat, parţial dispărând, fapt determinat atât de procesul migrator secular şi lipsei unei graniţe certe dintre popoarele conlocuitoare, cât şi datorită invaziilor cotropitorilor din partea altor popoare, care îşi lărgeau mereu teritoriile din contul celor al vecinilor paşnici.

În situaţie similară s-a regăsit şi un număr impunător de renumiţi medici, originari sau descendenţi de-ai conaţionalilor noştri, care şi-au făcut datoria profesională indiferent de locul activităţii şi categoria bolnavilor.

Dacă despre originea basarabeană a unor vestiţi medici de pe timpuri cum ar fi: Nicolaie Sclifosofski, Lev Tarasevici, Gheorghe Durdufi, Nicolae Străjescu deşi insuficient, dar totuşi s-a scris câte ceva în presa autohtonă, apoi informaţiile despre alte personalităţi eminente din domeniul medicinei sunt sărăcăcioase sau chiar nu se cunoaşte nimic despre ele. De exemplu, cine ştie că distinşii medici-academicieni, care pe parcursul anilor au activat în Rusia, Constantin Scrobanski (1874–1946) şi Evgheni Kurdinovski (1874–1933) s-au născut în Basarabia, la

Chişinău, au absolvit Liceul de Băieţi din localitate, acolo unde au învăţat şi o pleiadă nu numai de medici redutabili: Panteleimon Sinadino, Victor Crăsescu, Anatol Koţovskii, Leopold Sîţiinski, Ion Şeptelici-Herţesco, Vladislav Volski, Calistrat Hînculov, Moisei Sluţkii, arhitectul Alexei Sciusev, fratele medicului Maria Poruscic-Sciusev, precum şi alte personalităţi basarabene de excepţie ale timpului. Sau cine în zilele noastre îşi mai aminteşte că eminentul neurofiziolog şi psiholog american, întemeietorul somnologiei contemporane, Nathaniel Kleitman (1905–1999), este originar din Basarabia?

În Ţara Moldovei şi în alte state europene, pe parcursul istoriei, erau cunoscute diferite forme de organizare a asistenţei medicale, dintre care mai principale fiind: cea populară, bisericească şi laică. Învăţământul medical superior în Basarabia, în timpul regimului țarist, nu exista, iar cel medical mediu s-a înfiinţat cu mult mai târziu decât în alte regiunii ale imperiului. Doar în 1872 administraţia Zemstvei basarabene deschide la Chişinău prima Şcoală de Felceri şi Moaşe, amplasată în cadrul Spitalului orăşenesc. Cu mult mai târziu s-au fondat şcoli similare în Bălţi (1945), Soroca, Orhei şi Cahul (1946).

După „eliberarea" Basarabiei aşchiate, schilodite, la Chişinău s-a deschis, în 1945, prima instituţie de învăţământ medical superior – actuala USMF „Nicolae Testimiţanu", ceea ce a favorizat esenţial pregătirea cadrelor medicale autohtone pentru necesităţile populaţiei din regiune şi fondarea şcolilor ştiinţifice proprii. Treptat s-au evidenţiat mai mulţi specialişti remarcabili şi savanţi în diverse ramuri ale medicinei.

În RSSM istoria medicinii se studia într-o manieră specifică sistemului de guvernare, în care se elucida doar platforma sovietică de dezvoltare a ocrotirii sănătăţii şi rolul savanţilor ruşi la ridicarea nivelului activităţii ştiinţifice medicale universale! Un merit deosebit în ocolirea acestui

principiu unilateral în Republica Moldova îi aparţine viitorului academician, profesorului universitar Eugen Popuşoi, care la prima vedere părea timid, înarmat cu o strategie delicată, a început promovarea iluştrilor medici moldoveni, concomitent cu laudele aduse celor sovietici. El a fost şi iniţiatorul fondării Catedrei de istorie a medicinei la USMF „Nicolae Testemiţanu”, unde această disciplină se preda de pe poziţii mai avansate.

În Republica Moldova, după anul 1990, se observă o sporire semnificativă a interesului faţă de trecutul plaiului, de soarta neamului, s-a înviorat studierea şi elucidarea problemelor care reflectă istoricul dezvoltării medicinei autohtone. Bucură numărului tot mai mare de lucrări consacrate savanţilor medici, cărţilor cu caracter biografic în care se descrie viaţa şi activitatea unor personalităţi contemporane: Nicolae Testemiţanu, Ion Ababii, Gheorghe Ghidirim, Constantin Eţco, Diomid Gherman, Chiril Draganiuc, Timofei Moşneaga, Vladimir Hotineanu, Ion Bahnarel, Aurel Penu ş.a. În anul 2012, a văzut lumina tiparului o carte cu caracter istoric (autor Gh. Baciu), în care sunt prezentate informaţii valoroase despre activităţile didactico-ştiinţifice ale celor 303 profesori universitari, absolvenţi ai actualei USMF „Nicolae Testemiţanu”.

Se poate afirma că istoria dezvoltării medicinei în arealul actualului teritoriu al Republicii Moldova mai continuă să fie studiată insuficient, multe documente în care se descriu anumite forme de activităţi medicale din trecutul îndepărtat al ţinuturilor natale au rămas neelucidate. Rămân în afara studiilor amintiri şi evenimente preţioase care reflectă evoluţia şi istoria medicinei autohtone, inclusiv informaţii despre unii medici, viaţa şi activitatea cărora a fost umbrită tendenţios sau poate chiar pentru a fi date uitării pentru totdeauna.

Pentru a acoperi golul informativ existent referitor la trecutul medicinei moldave s-au studiat documentele acce-

sibile care reflectă starea sănătății publice din diferite etape de dezvoltare ale plaiului nostru şi s-au caracterizat succint activităţile unor iscusiţi medici şi savanţi, care au prestat cu grijă servicii calificate populaţiei din teritoriu pe parcursul ultimelor secole. S-a dat preferinţă specialiştilor daţi uitării fără nici un motiv, născuţi pe timpul României Mari. În volumul de faţă sunt reproduse câteva informaţii din publicaţiile anterioare ale autorului. Lucrarea include importante date nepublicate despre nume noi de medici, care s-au consacrat cu mare dăruire celui mai important domeniu responsabil de Darul Celui de Sus – viaţa fiecărui om care, fiind dată doar o singură dată, merită să fie ocrotită chiar uneori cu preţ greu, cu sacrificii.

Autorul

„În puține profesiuni responsabilitatea este atât de copleșitoare ca în medicină. Acționând asupra omului, medicul conferă cuvântului, atitudinii și hotărârilor lui o activitate din care decurge o înaltă răspundere. Formația sa științifică și abilitatea lui socială îi investesc cu încrederea celor ce apelează la competența lui și-i permit să ia decizii suverane, nu rareori la cumpăna dintre viață și moarte”.

Ştefan Milcu

EVOLUŢIA MEDICINEI NATIONALE

Se consideră că mai mult de trei milenii, în pofida numeroaselor renovări, medicina şi-a păstrat menirea ei de bază şi anume cea de a fi de folos omului şi capacitatea ei tămăduitoare. Nu este întâmplător faptul că noţiunea de medicină provine din substantivul latin *medicina,* iar verbul derivat *medior-eri* înseamnă a trata, a lecui sau a îngriji. La etapa de descompunere a comunei primitive şi formarea orânduirii *sclavagiste,* grecii îşi preţuiau în mod deosebit vindecătorii. Contrar modului de apreciere a activității medicale, existau şi unele atitudini critice faţă de această profesiune[2].

Unii autori prezintă informaţii precum că până la anul 500 în. Hr., medicina practicată de romani era împrumutată de la etrusci, amintind despre unele practici din orient, mai cu seamă din regiunea de civilizaţie mesopotamică.

[2] Burgheli, Th. Poziţia medicului practician faţă de unele aspecte de etică medicală (I). *Muncitorul Sanitar,* 1970, nr. 40 (1060).

Acolo erau răspândite unele ritualuri menite să dezvăluie intenţiile zeilor faţă de soarta bolnavilor. În acest scop erau sacrificate animale, ghicind prin studierea organelor, prin care se imitau şansele de supravieţuire şi însănătoşire… Reieşind din calitatea protezelor dentare de aur, găsite în unele morminte, se demonstrează că existau persoane specializate în aplicarea tehnicilor medico-chirurgicale avansate[3].

Primele instituții cu caracter spitalicesc apar sub influența sentimentelor creștine: mila și milostenia, ajutorarea apropiatului căzut în nevoie. Călugăria apare în Egipt în jurul anului 300 după Hr., pe lângă „ascultare" era şi obligația „fraților călugări" de a se ocupa de îngrijirea bolnavilor din sânul comunității. Cronicul din Niceea (325) hotăra ca fiecare episcop să treacă fără întârziere la organizarea unor cămine pentru bolnavi, invalizi și cei lipsiți de mijloace materiale. Adoptând această hotărâre, biserica susţinea unele acțiuni pe care autoritățile civile începuseră să le pună în practică. „Ca din pământ apăreau spitale, locuințe pentru săraci, case pentru bătrâni, case pentru sugari și orfani, case pentru femeile văduve"[4].

Şcolile de medicină ale vechii Elade au avut o contribuție importantă în dezvoltarea și desăvârșirea artei și științei medicale de mai târziu. Multe dintre aceste școli au existat în aceleași localități în care au funcționat și școlile de filozofie. Schimburile de elevi, precum și vizitele reciproce au contribuit la o valorificare a cunoștințelor. Una dintre cele mai vechi școli de medicină din spațiul grec a fost cea din Cyrene, fondată în anul 631 în. Hr., în colonia cu același nume, situată pe coasta de nord al Africii[5].

---

[3] Vătămanu, N., Brătescu G. *O istorie a medicinei*. Bucureşti, Ed. Albatros, 1975, p. 170.

[4] Pollak, K. *Die Heilunde der Antike*. Wiesbaden, 1978, p. 355.

[5] Baissète, G. *Die Medizin bei den Griechen, Andreas*. Salzburg, 1980, p. 267-274.

În perioada Romei antice, medicina a avut mai mult un caracter magic. Erau venerate multe zeiţe, cărora li se atribuiau calităţi terapeutice. Pe timpul regilor, aşa-numitele *Leges regie,* atribuite lui *Numa Pompilius* (sec. VII în. Hr.), conţin o aplicare judicioasă a cunoştinţelor medicale ale epocii în multe din dispoziţiile lor referitoare la testamente, la divorţul soţilor, la anularea căsătoriei şi la avort[6].

Se spune că dacii şi geţii, strămoşii noştri, făceau parte din popoarele care trăiau în condiţii similare. Considerăm că avem dreptate când presupunem existenţa unor cunoştinţe medicale reale, remarcabile la ei. Datele care s-au păstrat confirmă pe deplin această ipoteză. Faptul că în acele timpuri străvechi s-a executat operaţia de trepanaţie craniană este o dovadă incontestabilă că se cunoşteau metode de fixare a oaselor fracturate (!) şi a pansării rănilor. Date precise despre medicina empirică şi chirurgia populară ale geto-dacilor şi ale altor neamuri cu care s-au aflat împreună până la ocuparea de către romani, sunt încă insuficiente pentru reconstituirea deplină a istoriei medicale a Daciei preromane. Sunt date pentru a considera că locuitorii de atunci ai Daciei aveau aproximativ aceleaşi elemente de medicină primitivă ca şi germanii şi celelalte popoare din antichitate. După părăsirea Daciei de către romani, medicina populară a băştinaşilor a decăzut, predomina medicina babelor şi a vracilor, mai târziu şi a călugărilor[7].

N. Vătămanu şi G. Brătescu scriu că la romani o deosebită dezvoltare a cunoscut medicina militară. Medicii asistaţi de infirmieri, însoţeau trupele militare în campanie. În Roma s-a înfiinţat o şcoală *ştiinţifică* medicală în secolul I în. Hr., iniţiator al cărei a fost medicul grec Asclepiade.

---

[6] Daicoviciu, A. *Dacii*. Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1965.

[7] Bologa, V.; Izsak, S. *Fapte şi oameni din trecutul medicinei în patria noastră.* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1962, pp. 12-26.

Reglementarea profesiei de medic s-a conturat încă de pe vremea lui Octavian August, când funcţionau în cadrul Curţii Imperiale medici şefi (arhiiatrii), care au căpătat şi unele atribuţii pe linie administrativă, totodată veghind asupra activităţii medicilor. O deosebită atenţie se atrăgea asupra calităţii tratamentului şi a comportamentului faţă de bolnavi. În acest sens Hipocrate mărturisea: *Medicul nu trebuie să fie numai prin titlul său, dar şi prin fapte*[8].

Concepţia superioară pe care o avea la bază medicina geto-dacică rezultă şi din textul filozofului Platon, care ne povesteşte că Socrate învăţase la oaste, de la un medic trac, ucenic a lui Zamolxis, să dea îngrijire trupului şi sufletului şi să privească corpul uman ca pe un tot întreg. Sufletul, fiind izvorul bolilor, trebuie tratat prin *vorbele frumoase care fac să se nască înţelepciunea.* Unii autori susţin că la începuturile sale, creştinismul dezvoltă propriile idei asupra etiopatogeniei diferitor boli. Ei considerau că fiecare boală este pedeapsa pentru comiterea unui păcat faţă de Dumnezeu sau urmarea unor vrăji. Tratarea bolilor prevedea: rugăciunea, postul, pelerinajul la locuri considerate sfinte. Medicii-terapeuţi ai primelor perioade creştine acordau o atenţie mare sufletului bolnavului şi mai puţin corpului suferindului suferea. Biserica primului mileniu după Cristos preia rolul de legătură între Dumnezeu şi om. Episcopul îşi impunea rolul în ceea ce priveşte înfiinţarea de parohii, mănăstiri[9].

Pe parcursul istoriei, în Ţara Moldovei, în Muntenia şi pe teritoriile altor state europene erau cunoscute mai multe forme de organizare a asistenţei medicale a populaţiei. Dintre cele mai principale fiind cea *populară*, *bisericească* şi *laică*.

---

[8] Vatamanu, N.; Brătescu, G. *O istorie a medicinei*. Ed. Albatros, Bucureşti, 1975, pp. 142-143.

[9] Jorg, Ch. Cl. *Medizingeshichte*, Verlag Medical Tribune, Wiesbaden, 1985, p. 52.

Reprezentanţii medicinei populare nu aveau studii speciale, acordând ajutor bolnavilor doar în baza cunoştinţelor tradiţionale, transmise din generaţii în generaţii şi bazându-se pe observaţiile seculare. În calitate de remedii folositoare în funcţie de starea bolnavului în condiţii casnice se aplicau: descântecul, convingerea, reducerea luxaţiilor, prelucrarea rănilor, folosirea diverselor plante şi substanţe organice, provocarea vomei, spălăturile stomacale cu ajutorul apei, etc. Moaşele empirice fără diplome se considerau cele mai bune cunoscătoare de stabilirea şi termenul sarcinii la femei, reprezentând în mare măsură asistenţa obstetricală.

În toate țările lumii, oamenii foloseau diverse surse (leacuri) pentru tratarea diferitor boli, metodele cărora se transmiteau pe cale orală din generație în generație. Până în zilele noastre s-au recurs la trei tipuri de substanțe medicamentoase: de origine vegetală, animalieră și minerală. Se afirmă că leagănul celor trei tipuri de substanțe medicamentoase a fost Orientul Mijlociu (perșii, sumerienii, etc.). Tratamentul medicamentos rămâne tributar plantelor până în secolul al XIX-lea. Producătorii lor au fost călugării. Primele farmacii apar în Veneția, în secolul al XIII-lea, numărul cărora se înmulțeşte considerabil în secolele următoare, făcându-se anumite reglementări. Astfel, Codexul de la Augsburg (1538) prevede ca pregătirea medicamentelor, care la început era una dintre obligațiunile medicului, să aibă loc în prezența acestuia în vederea evitării posibilelor fraude. Învățământul vizând calificarea de farmaciști începe să fie pus pe baze și reglementări cel puțin la fel de exigente ca și celelalte profesiuni medicale[10].

C. Bercuş menţionează: „În trecutul medicinei noastre, plantele medicinale s-au bucurat de multă preţuire, fiind

[10] Iliescu, V.; Dinulescu, I. *Bazele filosofice ale medicinei*. Ed. Dacia,Cluj-Napoca, 2003, pp. 336-338.

întrebuinţate pe scară largă în practica medicală din epoca medicinei empirice ori a etnoiatriei (medicina poporului). Mai târziu ele au fost utilizate de către medicina sacerdotală (călugărească), dar şi de medicina naţională (iatrosofia), respectiv de medicina ştiinţifică bazată pe experienţă, demonstrare şi verificare[11].

Forma bisericească a asistenţei medicale acordată populaţiei devenise mai atrăgătoare şi avantajoasă, întrucât se foloseau practic toate sursele şi posibilităţile curative descrise anterior. Avantajul se mai datorează şi faptului că ajutorul medical se acorda atât de către persoane cu studii speciale, cât şi de unele care dispuneau de aptitudini tradiţionale, preluate de la reprezentanţii calificaţi în domeniu. Totodată prestările asistenţei medicale se efectuau în condiţii spitaliceşti, mai cu seamă în cele de pe lângă mănăstiri, unde şi îngrijirile bolnavilor erau mai calificate, fiind susţinute pe baza acţiunilor de binefacere ale domnitorilor şi nobilimii moldoveneşti, care înzestrau mănăstirile cu imense sectoare de pământ.

Forma laică de asistenţă medicală avea un caracter de organizare mai progresist, începând cu folosirea metodelor de diagnosticare, tratament bazat pe metode tradiţionale şi condiţii favorizante de recuperare a stării de sănătate a bolnavilor.

Stolnicul Constantin Cantacuzino, mare învăţat al sec. al XII-lea, fiind familiarizat suficient cu evoluţia modernă a medicinei şi chirurgiei a timpului suficient, afirma: „Nu putea să pună pe vraci acolo unde în acele timpuri locul era totul mai mult al bărbierilor… Fiindcă vremea vracilor trecuse!.. Numele de vraci pe atunci devenise poreclă… coborându-se la nivelul descântătorilor”[12].

---

[11] Bercuş, C.I. *Pagini din trecutul medicinei româneşti*. Ed. Medicală, 1981, p. 245.

[12] Vătămanu, N. Stolnicul Constantin Cantacuzino printre cărturarii vremii sale. *Viaţa Românească,* iulie 1966, pp. 157-160.

Conform datelor studiate, până la anul 1400, pe teritoriul ţinutului moldav funcţionau tradiţiile medicinei empirice, practicată, în majoritatea cazurilor, de către bărbieri, vrăjitoare, descântătoare, babe doftoroaie sau de alte persoane anonime. În anul 1431, la Şcoala slavonă din Suceava, înfiinţată de Alexandru cel Bun, un oarecare dascăl Hermann, este menţionat ca primul medic cu titlul universitar *bacalaurio in medicina* în Moldova. În 1480 Ştefan cel Mare fondează „Corporaţia săracilor", azil pentru bătrâni, ceea ce a prezentat începutul asistenţei medicale. În 1562 domnitorul Moldovei, Ioan Despot Vodă, înfiinţează Colegiul de la Cotnari, judeţul Iaşi. Pe timpul lui Alexandru Ipsilanti (1775) s-a fondat *Casa Socială,* unde medicii erau obligaţi să supravegheze starea sanitară în teritorii[13].

Ştefan cel Mare, pe parcursul domniei sale, a contribuit enorm nu numai la sporirea gloriei militare a Ţării Moldovei, dar şi la progresul social şi cultural, a luptat pentru bunăstarea poporului. El a fost promotorul ridicării nivelului de trai şi asistenţei medicale a oamenilor săraci. Ocrotea cu vehemenţă „calicii şi neputincioşii", pleda pentru micşorarea puterii marilor boieri în favoarea săracilor, îngrijindu-se de acumularea surselor pentru războaie şi asigurarea independenţei ţării. În palatele domneşti ale voievodului Ştefan, din Hârlău şi Vaslui, au existat şi băi (feredeie). La Suceava s-au găsit urmele unui apeduct, ceea ce denotă încă de pe atunci existenţa interesului sporit faţă de igienă. Fiind sprijinit de înaltul cler, Ştefan cel Mare a construit numeroase biserici şi mănăstiri care dispuneau de moşii vaste, menite să întreţină „bolniţe" pentru acordarea asistenţei medicale populaţiei. Invita permanent medici bine pregătiţi din străinătate pentru consultul şi tratamen-

[13] Gomoiu, V. *Din istoria medicinei şi învăţământului medical în România.* Bucureşti, Tipografia Cultura, 1923, p. 23.

tul podagrei (gutei) de care suferea, inclusiv pentru îngrijirea rănilor provocate în lupte.

Unul dintre primii medici invitat la curtea domnească a fost Cataneo. Doctorii Murino şi Leonardo Massari l-au îngrijit pe domnitor timp îndelungat. La apogeul domniei, la Suceava, s-au aflat şi alţi medici. De asemenea se aminteşte numele chirurgului genovez (1460) cu numele de Ioan, iar ceva mai târziu (1474) se vorbeşte despre iscusitul medic Isaak Beg, trimis la curtea domnească de către hanul Uzun Hassan. Chiar dacă aceşti medici la Suceava nu au fost în stare să-l vindece pe Ştefan, prezenţa lor acolo are o însemnătate reală pentru istoria medicinei în principate. Prin ei s-a luat la noi pentru prima dată contactul cu medicina ştiinţifică a vremii. După moartea lui Ştefan cel Mare, găsim şi alţi medici învăţaţi veniţi din străinătate la curţile domneşti ale Moldovei si Munteniei[14].

V. Bologa şi S. Izsak sublinia: „Viaţa socială din principate în perioada medievală a fost profund influenţată de cultura popoarelor slave vecine. Atât în Moldova, cât şi în Muntenia, bolniţele mănăstirilor erau organizate după modelul celor slave… Primele bolniţe din mănăstiri au fost întemeiate în secolele al XIV-lea şi al XV-lea. În decursul epocii feudale, s-au mai întemeiat numeroase mănăstiri având şi bolniţe, ospicii şi aziluri, uneori bine înzestrate, cu călugări iscusiţi, cunoscători în arta de a îngriji bolnavii. În secolul al XVIII-lea, când s-au organizat spitalele mari, s-a ţinut cont de experienţa vechilor bolniţe de felul acesta. Astfel, trăsătura de bază organizatorică a acestei asistenţe bolnavilor în mănăstiri era identică în toată ţara”[15].

[14] Pruteanu, P. *Medici în Moldova înainte de regulamentul organic. Din istoria medicinei româneşti şi universale*. Bucureşti, 1962, pp. 215-260.

[15] Bologa, V.; Izsak, S. *Fapte şi oameni din trecutul medicinei în patria noastră.* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1962, pp. 28-29.

Riscurile profesiunii de medic, eșecurile din timpul prestării unor servicii medicale au condiționat elaborarea unor reglementări ale responsabilităților medicale. Reglementarea practicii medicale în China antică a fost limitată mult timp la cercul medicilor care activau pe lângă familia imperială. În anul 624 a fost organizat *Ordinul marilor medici*, precum și un învățământ sistemic pe anumite specialități. În instituțiile medicale imperiale, retribuția practicienilor se făcea în funcție de calitatea activității, iar salariul maxim fiind plătit celor ce nu comiteau nici o eroare[16].

Analizând legământul profesional, R. Ozun și E. Poenaru, constată: „De milenii, medicina este știința și arta, cu un cuvânt profesiunea în practicarea căreia conștiința are un rol fundamental. *Tribunalul* totdeauna a fost (și va rămâne) ultima instanță în fața căreia actul medical va fi estimat și care va „judeca" acolo unde dreptul nu reglementează sau nu poate reglementa. Pe acest atribut se bizuie și încrederea cu care societatea îl onorează pe medic, investindu-l cu întregul ei credit. Dreptul a rămas totdeauna (motivat sau nu) debitor acestei profesiuni… Nu întâmplător medicii au fost aceia care în perioadele de afirmare și de progres ale medicinei s-au preocupat de înmănuncherea și sistematizarea, de „codificarea" regulilor etice şi de practicare a profesiunii[17].

Responsabilitatea medicului a fost stabilită treptat. Despre cel de-al doilea delict care a provocat pagube omului, se face referire în Legea celor XII table, existente în Imperiul Roman. Romanii au ajuns la stabilirea responsabilității medicale chiar și în prezența bunei credințe a medicului, deci și atunci când neștiința sau nepriceperea au determinat vătămarea, însă au scutit de răspundere pe me-

---

[16] Bologa, L.V. *Istoria medicinei universale*. Ed. Științifică, București, 1970, p. 105.

[17] Ozun, R.; Poenaru, E. *Responsabilitatea profesională și socială a medicului*. Ed. Medicală, București, 1973, p. 76.

dic pentru accidentele datorate unor cauze necunoscute. În Talmud există prevederi contradictorii referitoare la profesiunea de medic. Se indică șapte meserii care asigură celor vinovați ajungerea în iad sau cu interdicția de a locui într-un oraș în care nu există medic… Regulamentele funcționării spitalelor din Bizanț și Damasc prevedeau drepturile și obligațiunile bolnavului, precum cel al tratamentului ce li se cuvine acestora. Există și hrisoave care reglementau tratarea leproșilor în Principate și regulamente de funcționare a spitalelor din Transilvania[18]…

Există o opinie răspândită despre o imunitate a medicilor, întrucât responsabilitatea lor nu poate fi stabilită, pentru faptul că justiția nu poate aprecia greșeala medicală sau din motivul că expertizele ordonate ar fi totdeauna favorabile medicilor. În această ordine de idei, I. Fruma, este de părerea că: „ a trecut timpul când lumea privea drept un dar mistic arta de a vindeca, necontrolabilă de nimeni și când, sub paravanul caracterului conjunctural al medicinei, scăpau nesancționate toate erorile medicale”[19].

În monografia lui Ioan Fruma se prezintă date despre responsabilitatea medicului confident: „Încrederea completă a pacientului medicul trebuie să o răsplătească prin discrețiune. Din punctul acesta de vedere, medicul este un adevărat confident al pacientului. Dacă pacientul nu și-ar destăinui toate tainele având încredere deplină în discrețiunea medicului, exercițiul artei medicale n-ar mai fi posibil. De aici rezultă valoarea socială a secretului profesional”[20].

Aportul vraciului în probleme judiciare iniţial apare în *Psaltirea Şcheiană* (1482), *Pravila de la Leud* (1500) şi *Catehismul lui Coresi* (1560). Dispoziţii cu caracter medi-

[18] Ozun, R.; Poenaru, E. *Responsabilitatea profesională și socială a medicului*. Ed. Medicală, București, 1973, p. 104.
[19] Fruma, I. *Responsabilitatea medicală*. Sibiu, 1944, p. 19.
[20] Ibidem, p. 466.

co-legal apar pentru prima dată în *Pravila lui Vasile Lupu* (1646), care funcţionau atunci pe teritoriul Ţării Moldovei. Acest document legiuitor prevedea numeroase forme de cercetări în caz de otrăviri, răniri, deflorări, iresponsabilitatea bolnavilor psihici, dereglarea auzului şi graiului etc.

Concomitent, se prevedeau diferite grade de acuzare, în funcţie de consecinţele prejudiciului. În *Pravile* pot fi întâlnite informaţii despre gradarea medicilor după competenţa lor profesională. Astfel, existau vraci destoinici, buni, mai puţin buni şi răi, care dăunează bolnavilor din cauza cunoştinţelor profesionale slabe. Un rol deosebit se acordă cazurilor de divergenţă între părerile vracilor şi al martorilor, ale vracilor şi descântătoarelor şi mai ales ale doftorilor. Sunt reglementate gradele de însemnătate ale mărturiilor medicilor în comparaţie cu cele ale bărbierilor şi descântătorilor. „Dacă vraciul, mai ales doftorii, spun că rana este mortală sau nemortală, lui trebuie de crezut mai mult decât unui rău bărbier sau descântător” (cap. 14, art. 7).

Anumite articole din *Pravile* prevăd şi sancţiuni în caz de otrăviri. Aceasta se explică prin cazuri de răspândire ale otrăvirilor criminale. Sunt descrise cazuri când nici medicii nu-şi exercitau corect obligaţiunile profesionale, participând uneori la anumite acţiuni criminale în scopul asasinării unor persoane.

Pravilele lui Vasile Lupu prezintă un amplu „cod de legiuiri” cu caracter medico-legal. Dispoziţiile lui reflectă

adecvat starea socială a timpului şi sunt orientate spre combaterea infracţiunilor comise contra sănătăţii, demnităţii şi vieţii populaţiei[21].

Prin secolele XV–XVI în teritoriile româneşti bolnavii se foloseau pe larg de asistenţă medicală acordată de către aşa-numiţii *vraci*, astfel se numeau persoanele, fără studii medicale, dar care dispuneau de anumite cunoştinţe pentru ajutorarea bolnavilor. La 14 mai 1666, găsim pe un Micul Vraciul, știutor de carte, capabil... să citească o carte sau chiar un manual de chirurgie. La 20 noiembrie 1668, se aminteşte şi despre Stanciul Vraciul, un al doilea vraci[22]…

Până la apariţia învăţământului medical, literatura de specialitate se reducea doar la o serie de articole de popularizare, răspândite în periodicele şi în calendarele vremii, cu preocupări de medicină domestică, specifice bolilor care măcinau populaţia de pe acea vreme: ciuma, lepra, holera, sifilisul ş.a. Cele mai multe publicaţii prezintă un caracter evident educativ-sanitar: cum să ne păstrăm sănătatea; cum să venim în ajutor celor accidentaţi; cum să îngrijim o femeie care aşteaptă să nască. Se încerca şi explicarea ştiinţifică a noţiunilor de anatomie şi fiziologie, cu descrierea fiecărui organ în parte şi cu specificarea funcţiilor îndeplinite de acest organ[23].

In secolele XVI–XVII, în Ţara Românească şi Moldova, tratarea bolilor se baza pe leacuri preparate din plante,

[21] Lupu, V. *Carte românească de învăţătura de la Pravilele împărăteşti (Pravila lui Vasile Lupu).* Iaşi, 1646 (citat de Longinescu S.G. *Medicina legală în vechile legiuiri româneşti.* „Curierul judiciar”, 1924). Alexandrescu, D. *Vasile Lupu şi opera sa legislativă.* // Analele Universităţii Iaşi, 1902–1903.

[22] Gomoiu, V.; Gomoiu, Gh.; Gomoiu, M.V. *Repertor de medici, farmacişti, veterinari*. Brăila, 1938, pp. 489-490.

[23] Georgescu, I.F. *Primele manuale româneşti de medicină. Din istoria medicinei româneşti*. Bucureşti, 1962, p. 301-307.

pe larg folosite în cadrul medicinei casnice. Ierburile de leac erau culese de pe câmp sau cumpărate de la culegătorii de plante, aşa-numiţii ambulanţi, ori de la negustori specializaţi, care vindeau *specii,* adică rădăcini, frunze, flori, seminţe de plante medicale. Acestea se vindeau în prăvălii, împreună cu produsele de băcănie. Erau cunoscute şi plante dăunătoare sănătăţii, otrăvitoare, care puteau fi folosite în scopuri criminale.

Se descrie că Dimitrie Cantemir avea o erudiţie enciclopedică în mai multe domenii (istorie, geografie, filozofie, muzică, matematică etc.), inclusiv medicină, pe care a studiat-o la Academia Patriarhiei Ortodoxe din Constantinopol, urmând apoi cursurile susţinute de Alexandru Mavrocordat. Mai târziu, şi-a perfecţionat cunoştinţele în domeniul anatomiei la Prima Şcoală de Medicină din Moscova. Curios este şi faptul că Dimitrie Cantemir, în lucrarea sa *Descriptio Moldaviae* (1727), analizează unele prevederi din Pravilele lui Vasile Lupu, specificând că această legiuire reprezintă o traducere a textului grecesc al lui Eustratie, text care, la rândul său, era copiat din textul în limba latină al juristului Prosper Farinaci şi tipărit la Venezia între anii 1609 şi 1614. Totodată, D. Cantemir subliniază că Vasile Lupu a adăugat la legea tradusă elemente din obiceiurile pământului (neamului) nostru[24].

Se mai cunoaşte că Dimitrie Cantemir deseori participă la disecţia cadavrelor la Şcoala de medicină din Moscova. El aborda, cu mult mai ştiinţific decât contemporanii săi, funcţionalitatea sistemelor de organe la om, fiind considerat drept *iatrofilozof,* deci medic, cunoscând şi plantele cu întrebuinţare medicinală, pe care le preparau spiţerii[25]…

---

[24] Neculce, I. *Letopiseţul Tării Moldovei*. Bucureşti, Ed. Iorgu Iordan, 1955, p. 140.

[25] Bercuş, C.I. *Pagini din trecutul medicinei româneşti*. Ed. Medicală, Bucureşti, 1981, p. 246.

Unii autori arată: „Între secolul al XVI-lea şi sfârşitul celui de-al XVIII-lea, viaţa orăşenească din principatele româneşti, Moldova şi Muntenia, a trecut prin schimbări importante… Datorită necesităţilor curţilor domneşti, ale familiilor boiereşti şi ale târgoveţilor înstăriţi, apar în oraşele moldoveneşti şi muntene *gerahi* (chirurgi), iar apoi medici (doftori) cu diplome obţinute la facultăţile din Europa. Chirurgii erau vindecători cu studii mai reduse, apreciaţi ca barbieri-chirurgi sau simpli meseriaşi. Datorită condiţiilor istorice ale Moldovei, supuse şi stoarse de către Poarta Otomană, nu era posibilă punerea bazelor unui învăţământ medical, cum s-a întâmplat în alte ţări”[26].

Documentele din secolul al XVII-lea vorbesc despre existenţa şi activitatea breslelor de bărbieri (care se considerau şi chirurgi). Aceşti meşteşugari au avut pe parcursul multor secole un important rol sanitar în viaţa oraşelor din principate, iar îngrijirile acordate de ei au fost indispensabile, mai ales în cazuri de urgenţă, când activitatea lor se limita la punerea ventuzelor, extracţiilor dentare, îngrijirea fracturilor, pansarea diferitelor răni[27].

Populaţia Basarabiei a avut de suferit nespus de mult pe parcursul istoriei, atât din partea acţiunilor dăunătoare comise de diferite forţe cotropitoare, cât şi datorită multiplelor epidemii provocate de bolile contagioase. În acest context Eugen Târcoveanu şi colaboratorii săi descriu: „Valurile de ciumă abătute asupra Moldovei în prima jumătate a secolului al XVII-lea, au imprimat nu numai groază imensă a populaţiei, cât şi dimensiuni din ce în ce mai consecvent şi mai temeinic conturate pentru măsurile de ocrotire şi de apărare… Locul pentru cimitirul celor morţi de ciumă devine, după flagelul de la 1734, şi locul primei orga-

[26] Bologa, V.; Izsak, S. *Fapte şi oameni din trecutul medicinei în patria noastră.* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1962, p. 45.
[27] Ibidem, p. 46.

nizări sanitare, mai mult de izolare preventivă şi carantină…[28]"

Epidemiile de ciumă bântuiau des prin localităţile Ţării Moldova, repetându-se ciclic şi provocând multiple victime omeneşti. Spre exemplu, în anii 1777–1778, mai mult de jumătate din locuitorii oraşului Bălţi au decedat de pe urma uriaşei epidemii de ciumă (pestă), care s-a dezlănţuit şi în multe teritorii învecinate[29].

Până la sfârşitul secolului al XVIII-lea, asistenţa medicală de pe teritoriul Moldovei nu constituia o preocupare constantă a autorităţilor politice, fiind lăsată în întregime pe seama bisericii şi a iniţiativei particulare, în calitate de ajutoare caritabile. Către anul 1806, autorităţile militare ruseşti s-au străduit să ia măsuri de organizare sanitară administrativă în Moldova şi Muntenia. Graţie Regulamentului organic, în timpul protectoratului rusesc, principatele au beneficiat de un serviciu sanitar organizat, la care a contribuit şi medicul Constantin Caracaş. Începând cu anul 1830, în Moldova şi Muntenia numărul de medici români a crescut considerabil. Dintre aceştia a fost bucovineanul Mihai Zotta, Iacob Czihak (Cihac), moldoveanul Costache Vârnav[30].

În Basarabia primei jumătăţi a sec. al XIX-lea exista un *singur spital,* cel orăşenesc din Chişinău, destinat populaţiei întregii regiuni, şi doar câteva „centre" sanitare (cu câte 4-5 paturi) în judeţele Hotin, Bender şi Ackerman. Statisticile arată că în acel timp fiecărui centru îi revenea în medie câte un singur medic, o moaşă şi circa patru felceri care obţinuseră *calificări medicale* în timpul serviciu-

[28] Târcoveanu, E.; Chiriac, I.; Liţu, M.; Epure, O. *Epitropia „Sfântul Spiridon"*, Iaşi, Ed. Dansater, 2000, p. 7.

[29] Primul Ghid al municipiului şi judeţului Bălţi, sub redacţia lui Iosif Broitman, 1937–1938, p. 65.

[30] Bologa, V.; Izsak, S. *Fapte şi oameni din trecutul medicinei în patria noastră.* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1962, p. 93-95.

lui militar. În astfel de condiţii, oamenii preferau să se adreseze, aşa cum erau obişnuiţi deja, descântătoarelor şi „vracilor”, care aplicau metode de tratament neverificate din punct de vedere medical.

Îndată după anexarea teritoriului dintre Prut şi Nistru, în Basarabia s-a organizat Uprava Medicală (1813), care servea drept instituţie medico-sanitară cu dreptul de a dirija activitatea tuturor medicilor. Uprava era dotată de stat, se subordona guvernatorului Basarabiei, iar în aspect medico-organizatoric – Departamentului Medical al Ministerului de Interne din Sankt Petersburg. Spre finele anilor 40 ai sec. XIX, Uprava Medicală din Basarabia avea în componenţa sa circa 20 de medici orăşeneşti sau de uezd[31].

După 1812, medicii din Basarabia erau obligaţi să se supună organelor de conducere ale Rusiei ţariste şi îşi îndeplineau funcţiile numai fiind angajaţi la serviciul medical din armată sau în administraţia oficială civilă. Datele din arhivă mărturisesc că în 1812–1861 majoritatea medicilor făceau parte din comitetele pentru combaterea bolilor contagioase. Numai în 1819 a fost format „Comitetul provizoriu al Basarabiei”, care se ocupa de organizarea ambulanţelor pentru cei bolnavi de ciumă, activitatea fiind condusă de medicul Şlighel din unitatea militară rusă[32].

În legătură cu răspândirea ciumei pe timpul războiului ruso-turc, brusc a crescut numărul de bolnavi. În Basarabia au fost organizate comitete pentru combaterea bolii în regiune. Foarte multe persoane au decedat de pe urma ciumei în 1829, inclusiv reprezentanţi din elita ţaristă. Medicii Buda, Ghirizadi, Şlighel, felcerii Makarov, Tarakanov şi alţii au luptat înverşunat cu ciuma şi în alte localităţi ale Basarabiei[33].

---

[31] *Материалы для истории Земской медицины Бессарабской губернии.* Кишинёв, 1893, p. 6.

[32] A.N.R.M, 752, inv. 1 , d. 1, f. 80-80 verso.

[33] A.N.R.M., f. 192, inv. l, d. l, f. 9-10, 191-192.

În această situaţie inginerul cadastral Gheitner a fost numit responsabil pentru lupta cu ciuma la postul de bază din Ismail; consilierul Lugovskoi, la bariera Bender; secretarul gubernial Hasanov şi membrul comisiei de revizie a guvernatorului Basarabiei Bogoiavlinski – la Dubăsari; secretarul gubernial Paraskiv-Lazărev la bariera de pază Iaşi; registratorul colegial Babinski şi şeful departamentului finanțe al Basarabiei Butcov – la Căuşeni. Aceiaşi medici au stabilit că ciuma în premieră a apărut în 1828 în satul Vadul lui Isac. Atunci au murit mulţi ţărani, s-au salvat doar câteva persoane. Apoi ciuma s-a răspândit în Baimaclia, Larga, Bender, Gura-Galbenă, Hînceşti, Buţeni, ajungând şi la Chişinău. În 1829 în Ismail, din 38 de bolnavi au murit 19. În Leova au murit 37 din 99 de bolnavi, în Bolgrad au decedat 33 din 180 de bolnavi[34].

Comitetul de luptă cu ciuma a controlat toate localităţile din judeţele basarabene, prezentând rapoarte corespunzătoare. Astfel, la 14 septembrie 1829, comisarul Secţiei a II-a a oraşului Chişinău, Constantin Stere, raporta către Comitetul de luptă cu holera că în acest sector „starea sanitară este gravă”. Aceeaşi situaţie era şi în Sectorul I (comisar Vasile Imandi), Sectorul IV (comisar Constantin Russo). în ultimul au fost înscrise 243 de familii, printre ele aflându-se nobilul Vasile Şaptefraţi, locuitorii Gheorghe Fotea, Ştefen Iepure, Tudor Spătaru, Vasile Coţofană etc.[35].

Un eveniment important pentru populaţia Basarabiei 1-a constituit deschiderea, în decembrie 1817, a Spitalului orăşenesc din Chişinău. În perioada iniţială el includea un bloc cu 1,5 etaje şi o biserică, cu faţada orientată spre strada Moscova de atunci, actualmente Spitalul de Ortopedie şi Traumatologie. Primul medic-şef al Spitalului orăşenesc

---

[34] A.N.R.M., f. 192, inv. 1, d. 1, f. 2-7 verso.
[35] A.N.R.M., f. 192, inv. l, d. 10, f.14-58.

din Chişinău a fost doctorul în medicină Iosif Volfingher, care deţinea şi funcţia de inspector al Upravei Medicale din Basarabia. După pensionare, a continuat să presteze servicii medicale populaţiei din urbe. Decedează de holeră pe timpul epidemiei.

Aspectul Spitalului orăşenesc din Chişinău (1817).

Primele cercetări pe cadavre au fost efectuate în 1824 de către medicul Serghei Cruşinski. S-au păstrat informaţiile prezentate de doctorul în medicină Serghei Gruşevschi Guvernatorului Basarabiei, care includeau caracteristica bolilor şi a cauzelor de deces ale bolnavilor aflaţi în spital. Fiecare caz letal era însoţit de o succintă descriere a faptului, confirmată prin semnătura sa şi a administratorului respectiv. În această perioadă, în spital activa şi doctorul I.B. Şlighel, de numele căruia este legată efectuarea sistematică a cercetărilor anatomopatologice din Basarabia.

Condiţiile climaterice favorabile ale plaiului moldav şi privilegiile acordate de regimul ţarist persoanelor expulzate în Basarabia au contribuit la creşterea numărului de cadre medicale. Dacă vom ţine cont şi de existenţa moaşelor,

ajutorilor de medici, bărbierilor, descântătorilor, numărul lucrătorilor medicali în această perioadă era considerabil. În anul 1841 se decretează o altă dispoziţie – referitoare la structura Consiliului Medical, conform căreia, acesta devenea organul suprem de conducere în Imperiul Rus în probleme „medico-ştiinţifice, medico-poliţiste şi medico-judecătoreşti”. Dispoziţia dată a fost în vigoare până în anul 1904[36].

În 1842, în curtea Spitalului orăşenesc din Chişinău se mai construiesc două clădiri cu 2 niveluri, pentru bărbaţi şi femei. În 1870, el obţine statut de Spital Gubernial de zemstvă, cu o capacitate de 100 de paturi, 13 medici şi peste 40 de alţi lucrători medicali (felceri, moaşe, infirmiere). Cu timpul, spitalul devine un centru medical specializat. Cabinetele pentru analize de laborator, microscopie, morfopatologie şi secţia de experienţe pe animale sunt deschise doar în 1886.

În perioada anilor 1853–1854, în Rusia ţaristă continua să se acorde o atenţie sporită luptei cu holera din regiune, organizând echipe speciale de lucrători medicali, repartizate pentru activitate în diferite judeţe basarabene. Astfel, medicii V. Voiţehovski, P. Donskoi, Antonovici, Serotinski, Şhmidt se aflau la Sculeni, la hotarul cu România, doctorul Lebezinski – la Iaşi, Şireaev şi Zaharcik – la Bălţi. Prohorov – la Soroca, Suhodolski – la Ackerman, medicul Zak activa la Bender etc. Totodată, cea mai mare parte de lucrători medicali era implicată în lupta cu holera, ciuma, tifosul şi alte boli contagioase. Dintre aceştia erau ajutorii (elevii) medicilor, precum au fost: Ştefan Balabanov, Ivan Babin, Egor Bondarciuk, Ştefan Brusov, Petru Dank, Ludvig Postolevski (în judeţul Chişinău); Ivan Cucereavâi, Ivan Constantinov, Ilie Sorocean (judeţul

[36] Моисеев А.И. *Медицинский совет Министерства внутренних дел.* СПб, 1913, с. 17.

Iaşi); Alexei Căpăţână, Alexei Carpov, Alexei Revenco (judeţul Soroca); Grigire Stanevici, Pavel Zahăr (judeţul Bender); Nichita Pocur, Petru Trinkin, Vasile Trofimov (judeţul Ackerman). La Cetatea Albă activa medicul judeţean A Kogan, mai târziu fiind ajutat de Ivan Klepaţki, devenit inspector medical şi medic judeţean[37].

Pe la mijlocul sec. al XIX-lea toate organizaţiile de stat, precum „Serviciul sanitar al Basarabiei" şi „Comitetul Sănătăţii publice din Basarabia" erau menite să rezolve multe probleme ale sistemului de sănătate, dar fără eficacitate constantă, mai cu seamă în combaterea holerei. Din acest motiv, la 4 august 1866 a fost fondat *Comitetul judeţean Chişinău de luptă cu holera*[38], care a funcţionat doar 8 luni. Pe atunci, în oraşul Chişinău activau doar medicii Prejeborski şi Bliumenfeld. La 13 august 1866, guvernatorul Basarabiei, Antonovici, şi inspectorul gubernial al medicinei O. Climaşevski, i-a obligat pe toţi frizerii să participe la tratarea bolnavilor, să facă flebotomie, să bandajeze bolnavii etc.[39].

La acea perioadă, medicii controlau formele de contaminare ale bolnavilor de holeră, asigurau personalul cu material dezinfectant şi medicamente, acordau ajutor în organizarea aprovizionării populaţiei cu produse alimentare şi îmbrăcăminte. În Spitalul orăşenesc din Chişinău se cereau condiţii necesare pentru tratarea bolnavilor de holeră, iar în Spitalul evreiesc (nr. 4) s-a deschis o secţie de antiholeră, unde lucrau medicii Zelţer şi Cauşanski[40].

După anul 1866 activitatea medicilor era subordonată „Upravei medicale" de pe lângă guvernatorul Basarabiei, condusă la început de medicul Iaşcinski. În cadrul Upravei exista „Consiliul medicilor", alcătuit din 14 persoane:

[37] A.N.R.M., f. 190, inv. l, d. 2, f. l-6.
[38] A.N.R.M., f. 455, inv. l,d. l, f. 1-2.
[39] A.N.R.M., f. 455, inv. 1, d. 2, f. 8-8 verso.
[40] A.N.R.M., f. 455, inv. l, d. 2, f. 16-18 şi f. 116.

Nejdanov (medic superior), Volfingher (operator), medicii Hoffman, Koch, Karides, Budje, Ghirleandi, Semaşko, Tipalit, Beleaeva, Snelin, precum şi felcerii – Iankeli, Valikovici şi Nuhimovici. *Consiliul medical* selecta membrii comitetelor antiholeră, prezenta propunerile medicilor în probleme de specialitate, organizarea spitalelor, repartizarea cadrelor medicale şi salarizarea lor, crearea condiţiilor de lucru etc. Consiliul medical prin activitatea sa, se situa mai aproape de puterea de stat decât faţă de medicii Basarabeni[41].

În anul 1873 se organizează un punct de vaccinare contra vărsatului, pe lângă Spitalul gubernial din Basarabia şi transformarea Şcolii de doi ani pentru felcer şi îngrijitoare de bolnavi în Şcoală de felceri-moaşe, cu termenul de studii de trei ani.

Asistenţa medicală cu caracter chirurgical, existentă în spitalele Zemstvei basarabene nu corespundea nici celor mai minimale cerinţe. Doar către anul 1874, în Spitalul gubernial din Chişinău existau 28 de paturi pentru bolnavi chirurgicali. Saloanele erau mici, săli de operaţie nu existau, intervenţiile chirurgicale se efectuau nemijlocit în saloanele bolnavilor, care în acel timp se aflau pe coridoare. Pentru prima dată s-a organizat o sală pentru operaţie în 1883, iar peste 10 ani (1893) s-a deschis prima secţie chirurgicală. Începând cu anul 1913, în Spitalul Gubernial de Zemstvă operaţiile se realizau doar de doi medici chirurgi bine pregătiţi care foloseau anestezia cu novocaină[42].

În 1885, Secţia de psihiatrie a Spitalului Gubernial de Zemstvă din Basarabia este transferată în clădirile vechi ale unui penitenciar din localitatea Costiujeni, unde se fondează *Spitalul de psihiatrie*.

---

[41] A.N.R.M., f. 192, inv. l, d. 11, f. l0-16; d. 12, f. 7-18.

[42] Гехтман, М.Я. *Здравоохранение Кищинёва*. Издательство «Картя молдовеняскэ», 1966, 16 стр.

Spitalul de psihiatrie din Costiujeni
la începutul secolului XX.

Primul medic-şef al spitalului a fost numit doctorul în medicină, profesorul N.A. Alfeevski, care a depus un deosebit efort organizatoric la reconstrucţia treptată a clădirilor vechi şi construcţia noilor blocuri de tratament ale spitalului. În activitatea medicală N.A. Alfeevski a fost ajutat de energicul medic basarabean Mihail Lion[43].

Peste un anumit timp, după anexarea Basarabiei la Rusia ţaristă, se aprobă planul general de dezvoltare a oraşului Chişinău, care prevedea ca toate spitalele să fie concentrate maximal într-un singur sector.

Spitalul de Boli infecţioase *Toma Ciorbă* (1896).

[43] *Врачебная хроника Бессарабской губернии.* Кишинев, 1914, т. 3, с. 1.

Astfel, la capătul străzii centrale Alexandrovskaia (actuala Ştefan cel Mare), spre Buiucani, lângă Spitalul Orăşenesc se construieşte Spitalul de Boli Infecţioase al lui Toma Ciorbă, iar alături de ultima instituţie medicală, în 1905, s-a dat în exploatare ansamblul de clădiri pentru Spitalul Militar, care a fost construit după proiectul arhitectului chișinăuian Mihail Cekerul-Cuş, unde actualmente se află blocul central al USMF „Nicolae Testemiţanu".

Spitalul Militar din Chişinău (1905).

Primul Spital pentru copii din oraşul Chişinău a fost fondat de către Societatea Crucea roşie din Basarabia în anii 1883–1884.

La prima etapă Spitalul îşi avea reşedinţa în casa particulară a lui I. Kemrit, situată la intersecţia străzilor Nemeţkaia (actuala Serghei Lazo), şi Kolodeznaia (în prezent strada 31 August 1989). Sub conducerea medicului şef G.A. Maleca, în spital se tratau şi se întreţineau gratuit copii în vârsta de până la 14 ani, indiferent de confesiune şi localitate din Basarabia. Un aport deosebit în crearea spitalului a adus-o prima epitropă a instituţiei, Doamna Măria Mazarachi-Deboltev. În anul 1912, la intersecţia actualelor străzi Serghei Lazo-Bucureşti, s-a dat în exploatare o nouă clădire cu două etaje pentru Spitalul de Copii, unde şi astăzi se află Spitalul Orăşenesc de Copii nr. 1.

Spitalul de copii din Chişinău (1912).

Se poate spune că până la apariţia instituţiilor de zemstvă în Basarabia populaţia era lipsită aproape în totalitate de ajutor medical. Cu timpul, zemstvele au preluat gestionarea sectorului medical şi s-au angajat să contribuie la pregătirea specialiştilor de grad mediu şi inferior în domeniul medicinei (felceri, surori de caritate). Pentru eradicarea epidemiilor s-a început construcţia intensă a spitalelor şi în alte localităţi ale Basarabiei.

Spre exemplu, până la acel timp, în oraşul Bălţi, asistenţa medicală era acordată de medicii particulari, iar tratamentul se efectua la domiciliu şi nu satisfăcea nici pe departe necesităţile unui tratament adecvat bolii. Unicul spital particular era Spitalul israelit, înfiinţat la finele sec. al XIX-lea ca instituţie de binefacere. Denumirea spitalului se datora faptului că a fost înfiinţat de comunitatea evreiască, unde lucrau în exclusivitate medici evrei, pregătiţi în şcolile europene. Iniţial, spitalul a funcţionat într-o

mică clădire de pe strada Nikolaevskaia (lângă piaţa de făină), avându-l ca medic-şef pe Chenicşat. În 1904, spitalul a fost mutat într-o clădire nouă (edificiul spitalului nr. 2). Medic-şef a devenit Pinchenzon, iar mai târziu – A. Polski. În Spitalul israelit funcţionau următoarele secţii: maternitate (dr. Pinchenzon şi Sclear); chirurgie (dr. Râbacov şi Gurfel); boli interne (dr. Grobman şi Daţ); boli de copii (dr. Cruti); ginecologie (dr. Gurfel, Râbacov, Sclear); boli contagioase (dr. Polski, Fainblat, Fleişman)[44].

Situaţia alarmantă a sănătăţii publice a impus autorităţile bălţene să prevadă construcţia unui spital mai mare, care s-a început în 1870, la marginea de vest a urbei. Din cauza lipsei de surse financiare, construcţia spitalului se tărăgăna. Doar cu ajutorul persoanelor particulare (N. Casso), construcţia s-a terminat, iar la 18 ianuarie 1872, a avut loc inaugurarea primului spital bălţean.

Primul bloc al spitalului nr. 1 din Bălţi (1872).

[44] Broitman, I. Spitalul israelit. *Primul Ghid al municipiului şi judeţului Bălţi*, 1937–1938. Tipografia Segal, Bălţi, p. 91-93.

În anul 1881, în judeţul Iaşi funcţionau 3 spitale de zemstvă – la Bălţi, Făleşti şi Râşcani. Spitalele din Bălţi şi Râşcani erau amplasate în încăperi ale zemstvei, iar cel din Făleşti – într-o clădire închiriată. Deplasarea lucrătorilor medicali pentru examinarea bolnavilor la domiciliu deseori avea loc pe jos sau cu transport prezentat de rude cum ar fi căruţe, trăsuri, sanie etc. În Spitalul de Zemstvă din Bălţi, ca şi în alte localităţi din regiune, în acest scop se folosea o trăsură special amenajată, trasă de cai, care servea în calitate de ambulanţă.

„Ambulanţa” spitalului de Zemstvă, Bălţi (1880).

Spre sfârşitul secolului al XIX-lea, marele moşier Nicolae Ştefan Casso (Caşu), care pe atunci deţinea funcţia de Mareşal al Nobilimii din localitate, acorda o deosebită atenţie sănătăţii publice din oraşul şi judeţul Bălţi. În perioada anilor 1914–1916, doctorul Calistrat P. Hâncu (Hânculov) a deţinut funcţia de Preşedinte a Consiliului Administrativ al Zemstvei judeţului Bălţi, iar până atunci,

mulţi ani (1880–1890) a fost angajat în calitate de medic în familia lui N. Casso. Tot el mărturisea şi despre ajutorul financiar, pe care îl acorda Casso la deschiderea noilor spitale din judeţ. Astfel, spitalele din Bălţi şi Flămânzeni au fost construite în întregime din contul moşierului Casso.

În 1884, sub conducerea medicului-şef Calistrat Hâncu, în Bălţi se mai construieşte o clădire a spitalului (sediul fostei secţii de boli infecţioase). Spitalul avea deja 34 de paturi, inclusiv 18 pentru bolnavii de boli infecţioase, 5 pentru bolnavii terapeutici şi chirurgicali şi 2 paturi obstetricale.

În 1890, Nicolae Casso l-a înaintat pe medicul Calistrat Hâncu la postul de medic-şef al Spitalului central din Bălţi, în locul lui Pinkenzon. După unirea Basarabiei cu România, doctorul C. Hâncu îşi amintea cu mare durere în suflet, cum, pe timpul anarhiei revoluţionare din 1917, spitalul din oraşul Bălţi a fost distrus şi prădat de „bestia roşie” şi de ţărănimea însălbătăcită[45].

Către jumătatea a doua a secolului al XIX-lea şi începutul celui de-al XX-lea, pe plaiurile basarabene şi în România s-a instalat un flagel de tuberculoză, care măcina viaţa a sute şi mii de cetăţeni. După descoperirea bacilului Koch (1882) s-a uşurat diagnosticarea tipurilor de boli, însă fără stabilirea a unui tratament specific, ceea ce influenţa negativ eficienţa tratamentului. Printre victimele endemiei se enumerau şi mulţi medici măcinaţi de tuberculoză. Printre ei se regăseau aproape toţi membrii familiei lui Gheorghe Eminovici, prieteni şi buni cunoscuţi a lui Mihai Eminescu: Emil Gârleanu, scriitorul Iuliu Cezar Săvescu, episcopul Calistrat Ialomiţeanu s.a.

Medicii basarabeni discutau numeroase probleme cu caracter ştiinţific din domeniu la congresele medicilor din

[45] Bezviconi, Gh. *Profiluri de ieri şi de azi*. Chişinău, Universitas, 1992, p. 276.

Rusia în memoria lui N.I. Pirogov, care s-au desfăşurat în anii 1884–1917. Dintre problemele puse în discuţii la congrese figura şi ameliorarea condiţiilor de lucru ale medicilor, apreciate la acea perioadă ca nesatisfăcătoare, care necesitau serioase modificări de ordin legislativ. Unii dintre delegaţi la lucrările congreselor făceau o legătură directă între calitatea asistenţei medicale şi nivelul de trai şi salarizarea specialiştilor.

După Unirea Basarabiei cu România, sistemul ocrotirii sănătăţii era diriguit de Ministerul Sănătăţii, Muncii şi Ocrotirilor Sociale, în componenţa căruia funcţiona şi „Direcţia Centrală a Serviciului Sanitar", care avea în supunere „Inspectoratul Sanitar al Basarabiei". În cadrul ultimului compartiment existau 9 circumscripţii sanitare judeţene: Chişinău, Bălţi, Hotin, Soroca, Orhei, Tighina, Cetatea Albă, Ismail şi Cahul. În fruntea fiecărui serviciu sanitar se afla un medic primar şi un secretar[46].

În anul 1918, în oraşul Chişinău funcţionau următoarele instituţii medicale: Spitalul Orăşenesc; Spitalul Boli Infecţioase; Spitalul de copii; Spitalul Evreiesc (nr. 4), condus de ilustrul medic Moisei Sluţki; Spitalul de Psihiatrie din Costiujeni, câteva sanatorii şi ambulatorii, precum şi 24 de farmacii particulare, cea mai mare aparţinând doctorului Kogan, clădirea căruia se păstrează până în zilele noastre pe la intersecţia străzilor Armenească şi Ştefan cel Mare. Populaţia Chişinăului la acel timp depăşea 140 de mii de locuitori.

După anul 1918, Spitalul de Psihiatrie din Costiujeni a fost reparat şi modernizat. Către anul 1936 el includea 53 de clădiri, cu multe depozite şi magazine de alimentare, o bucătărie pentru 750 de persoane (bolnavi şi serviciul personal), peste 600 de paturi, spălătorie mecanică, uzină electrică, fântână arteziană cu motoare centrifuge, parc,

[46] *Indicatorul medical al Basarabiei*. Ch., 1936, p. 11-19.

Medicii din Chişinău în anul 1907.
Primul rând, de la stânga: 1 – V.C. Volschi; 2 – G.D. Gorodeţki; 3 – M.G. Eghizarov; rândul doi: 1 – V.P. Tverdohlebov; 2- L.E. Siţinski; 3 – Calistrat Hâncu; 4 – S.C. Kirkorov; 5 – A.N. Novikov; rândul trei: 1 –I.E. Varzar; 2 – I. Şeptelici-Herţescu; 3- M.C. Vişnevski; 4 – ?; 5 – ?; 6 – T. Ciorbă; 7 – T. Peretiatcovici; 8 – M.B. Sluţki – şef al spitalului evreiesc.

reţea electrică şi telefonică. La acel an director al spitalului era medicul-primar Gheorghe Laşcu. Împreună cu el au lucrat Mihail Isanos, Constantin Cijevschi, Nicolae Pojoga, Măria Torgan, Lidia Romanenco etc.[47].

Legea Sanitară a României din 1924 a preluat principalele prevederi ale Legii respective din 1910 referitoare la persoanele admise să îndeplinească funcţia de medic. Astfel, art. 87 sublinia că pentru exercitarea funcţiilor de medic, farmacist şi moaşe era necesară autorizaţia Ministerului Sănătăţii şi Ocrotirii Sociale, publicată în „Monitorul Oficial". Titlurile şi diplomele obţinute la facultăţi şi şcolile din străinătate dădeau dreptul la exerciţiul profesiunii cetăţenilor români, precum şi celor născuţi în ţară şi care au făcut studiile lor secundare tot în ţară. Posesorii cu diplome străine trebuiau să susţină mai întâi un examen la libera alegere a practicii medicale. Libera practică era permisă numai persoanelor ale căror diplome au fost echivalate conform legii. Titlul academic de doctor în medicină se obţinea în urma absolvirii celor şase ani de cursuri cu lucrări de laborator şi activitate clinică la una din cele trei facultăţi din Bucureşti, Iaşi şi Cluj.

Conform datelor statistice din anul 1936, majoritatea medicilor basarabeni se aflau în judeţe. Astfel, în judeţul *Cetatea Albă* activau 90 de medici, 63 de moaşe, 58 de medici sanitari, dispuneau de 15 dispensare, 24 de farmacii, 13 drogherii şi 7 staţii balneare. În judeţul *Tighina* funcţionau 45 de medici, 5 stomatologi, 28 de moaşe. 37 de medici sanitari dispuneau de 8 dispensare, 16 drogherii. În judeţul *Cahul* existau 28 de medici, 29 de medici sanitari, 18 moaşe, dispuneau 2 dispensare, 9 farmacii şi 4 drogherii. În judeţul *Lăpuşna,* activau 34 de medici, 10 farmacişti şi personal sanitar în număr de 101. În judeţul *Bălţi* erau 77 de medici, 12 stomatologi, 42 de moaşe, 10

[47] *Indicatorul Medical al Basarabiei*. Ch., 1936, p. 19-22.

farmacişti, 67 de sanitari, funcţionau 4 dispensare, 3 maternităţi şi 11 drogherii. În judeţul *Orhei* activau 54 de medici, 42 de sanitari, 34 dispuneau de 9 dispensare, 11 farmacii şi 18 drogherii[48].

Învăţământul medical superior în Basarabia pe timpul regimului ţarist lipsea, iar cel medical mediu s-a înfiinţat cu mult mai târziu decât în alte regiuni ale Imperiului Rus. Doar în 1872 administraţia Zemstvei basarabene deschide, la Chişinău, prima Şcoală de Felceri şi Moaşe, care funcţiona pe lângă Spitalul Orăşenesc. Durata studiilor pentru felceri era de trei ani, iar pentru moaşe – de doi ani. Se prevedea că vârsta înmatriculaţilor pentru felceri nu trebuia să depăşească 26 de ani, iar pentru moaşe varia între 20 şi 40 de ani. Tinerii absolvenţi erau obligaţi să activeze în locurile de repartizare cel puţin 5 ani. Primul director al Şcolii a fost Vladimir Tverdohlebov, care a dovedit că este mare animator al învăţământului medical mediu. In legătură cu necesitatea acută de cadre medicale în regiune, în anul 1873, administraţia Chişinăului organizează o altă şcoală medicală medie pentru femei, care a funcţionat doar 15 ani.

Înrăutăţirea bruscă a situaţiei sanitaro-epidemiologice din Basarabia din acea perioadă a impus administraţia Zemstvei să pregătească pe lângă spitalele judeţene felceri şi moaşe din rândurile populaţiei autohtone, cu durata de instruire de 4-5 ani. Către finele perioadei de existenţă a sistemului de zemstvă, Societatea „Crucea Roşie" din satul Hârbovăţ, Anenii Noi, organizează pe lângă Şcoala de felceri şi moaşe, două şcoli separate: pentru pregătirea moaşelor şi ale asistentelor medicale. La sfârşitul secolului al XIX-lea, în Basarabia activau peste 180 de asistente medicale în condiţii sanitaro-epidemiologice complicate. Tocmai după al Doilea Război Mondial au fost deschise Şcoli

[48] *Indicatorul Medical al Basarabiei*. Ch., 1936, p. 19.

de felceri şi moaşe în oraşele Chişinău, (1944), Bălţi (1945), Soroca, Orhei şi Cahul (1946).

La 20 octombrie 1945 se fondează institutul de stat de medicină din Chişinău, fiind prima instituţie de învăţământ medical superior în teritoriul actualei Republici Moldova cu sediul în clădirile fostului Spital Militar, situat actualmente pe strada Ştefan cel Mare din Chişinău.

În istoria dezvoltării medicinei pe plaiul natal există nume de medici, fără de care este imposibil de imaginat evoluţia benefică a sănătăţii publice, iar contribuţia unora dintre ei la păstrarea sănătăţii conaţionalilor a fost incontestabilă. Printre aceştia se găsesc reprezentanţii câtorva medici, care şi-au consacrat viaţa cu devotament ajutorării oamenilor bolnavi: Constantin Vârnav, Victor Crăsescu, Calistrat Hîncu, Maria Sciusev-Porucic, Toma Ciorbă, Anatol Coţovski, Daniel Ciugureanu, Nicolae Anestiadi, Natalia Gheorghiu, Valentina Halitov, Pavel Bâtcă, Tudor Gâţu, Gheorghe Marcu, Ion Vovc, Petru Roşca, Simion Guranda şi mulţi alţii, născuţi pe plaiul basarabean până la cel de al Doilea Război Mondial şi care vor fi evidenţiaţi cronologic în continuare, alături de alte personalităţi notorii din domeniul medicinei.

Un popor care nu îşi cinsteşte cum se cuvine ***eroii şi oamenii de seamă*** *sau nu are demnitate naţională este dispreţuit, iar în final devine sluga altor popoare.*

Ignaţiu Orha

CRONOLOGIA NOTELOR BIOGRAFICE

Elena Alistar (1873–1955)

Marele patriot al neamului Elena Alistar, medic și personalitate eminentă a culturii naționale, s-a născut în familia preotului Vasile și Elisabetei Bălan din comuna Vaisal, județul Ismail, Basarabia. Învață în școala primară din satul Congaz, județul Cahul, apoi la Școala Eparhială de Fete din Chișinău (1882–1890). Ulterior lucrează ca învățătoare în mai multe școli din satele din sudul și centrul Basarabiei. Activitatea didactică o începe în satul Văleni, jud. Cahul (1890–1891), apoi trece în satele S. Roșu (1891–1893) și Zârnești (1893–1897) din același raion, iar în anii 1897–1909 este profesoară la școala din satul Rezeni, județul Chișinău. După 19 ani de activitate didactică, susţinută material de marele nostru conaţional Constantin Stere, își continuă studiile la Facultatea de Medicină a Uni-

versității din Iași (1909–1916). La 19 august 1914, studenta Alistar este arestată de către *ohranka* țaristă, fiind acuzată de agitație proromânească și 45 de zile s-a aflat în penitenciarul din Chișinău. Din lipsa de probe este eliberată. Trece definitiv cu traiul în Iași. După absolvirea Facultății de medicină, la 16 august 1916, este mobilizată ca medic militar, iar la scurt timp se angajează la lucru în calitate de medic la Spitalul de Psihiatrie Costiujeni, unde activează în perioada 28.X.1916–1.XII.1918.

La începutul lui aprilie 1917, Elena Alistar, împreună cu Nicolae Alexandri, Pan Halippa, Daniel Ciugureanu, Paul Gore, generalul Matei Donici, Sergiu Cujbă ş.a. a participat la adunarea de constituire a Partidului Naţional Moldovenesc, iar în perioada alegerilor în consiliul (duma) or. Chişinău din august 1917 a figurat pe listele susţinute de forţele naţional-democratice. Din partea Partidului Național Moldovenesc este aleasă în Sfatul Țării, unde activează în Comisia de redactare și în Comisia școlară, fiind unica femeie în Sfatul Ţării. La 27 martie 1918 a votat Unirea Basarabiei cu România[49].

După Marea Unire este numită directoare a Școlii Eparhiale de Fete din Chișinău, unde activează în acest post timp de 20 de ani (1918–1938). Odată cu ocuparea Basarabiei de către armata roșie (28 iunie 1940), se refugiază peste Prut, Initial se stabilește cu traiul la Iași, ulterior se mută în comuna Pucioasa, județul Dâmbovița, unde rămâne până la sfârșitul vieții. A fost reînhumată în cavoul familiei Isanos la Cimitirul Bellu din București. Fosta stradă Glavan din Chișinău astăzi îi poartă numele Elenei Alistar. În 1933 a fost decorată cu Ordinul Ferdinand I, Meritul Sanitar cl. II pentru combaterea holerei[50] ș.a.

[49] Popovschi, V. *Timpul*. 29 februarie 2008.
[50] Colesnic Iu. Enciclopedie. Femei din Moldova. Ch., Museum, 2000, p. 22; Colesnic, Iu. Basarabia necunoscută. Ch., 1993, pp. 202-207.

Este îmbucurător faptul că în anul 1996 a fost editat timbrul poştal „Elena Alistar”, iar Liceul Teoretic de arte şi o stradă din municipiul Chişinău, precum şi Biblioteca din satul Răzeni, raionul Ialoveni, îi înveşniceşte numele acestei mari personalităţi a plaiului[51].

Nicolae Anestiadi
(1916–1968)

Renumitul chirurg moldovean Nicolae Cristofor Anestiadi s-a născut în satul Sărătenii-Vechi, județul Orhei, fiind primul copil din numeroasa familie de țărani răzeși. Avea în originea sa sânge grec. Copilăria și-a petrecut-o în satul natal, deprins să muncească alături de părinți, atât în gospodărie, cât și pe ogoarele moșierilor. A învățat la școala primară din sat, apoi la Gimnaziul din orașul Orhei, pe care l-a absolvit cu mențiune. În pofida pasiunii pentru matematică, în anul 1937, se înscrie la Facultatea de medicină a Universității din Iași. La finisarea anului III, revine acasă în toiul verii şi se angajează în calitate de felcer la spitalul din Orhei. După ocuparea Basarabiei, la 28 iunie 1940, de către armata roșie, Nicolae Anestiadi îşi continuă studiile (anul IV) la Institutul de medicină din Lvov. Odată cu începutul Celui de-al Doilea Război Mondial este înrolat în armată, îndeplinind funcția de felcer militar. În aprilie 1942 N. Anestiadi este repartizat să învețe la Institutul de medicină din Stalinobad, activând prin cumul în calitate de felcer, iar în 1943, absolvește Institutul de Medicină din

[51] Nemerenco, A. *Curierul medical,* nr. 1, 2015, pp. 76-77.

Alma-Ata. Până în anul 1947 el continuă să fie medic chirurg militar.

După demobilizarea din armată revine la Chișinău, se înscrie la secundariat clinic la Catedra de chirurgie, condusă de profesorul N.N. Kukin, iar după finisarea studiilor activează în calitate de asistent la aceeași catedră, susținând, în 1954 teza de doctor în științe medicale. În anul 1955, N. Anestiadi este numit în funcția de Chirurg principal al Ministrului Sănătății al RSSM, continuând activitatea didactică şi științifică la Catedra de chirurgie a ISMC, trecând toate treptele de avansare profesională. În 1960 devine şef al Catedrei de chirurgie. Se ocupă intens cu lucrul științific, ajungând unul dintre cei mai de vază specialiști în domeniul chirurgiei cardio-vasculare și pulmonare. În 1965, susține cu succes teza de doctor habilitat în științe medicale și obține titlul de profesor universitar (1966).

Nicolae Anestiadi a fost om de ştiinţă şi pedagog cu largă viziune. A participat activ, alături de Valentin Vasiliev şi Ion Melnic la organizarea primei secţii de chirurgie cardiovasculară din Moldova, astfel s-a deschis calea succesului acestei direcţii medicale de mare valoare. În baza practicii chirurgiei vasculare a clinicii, condusă de Nicolae Anestiadi, în 1979, în cadrul SCR s-a fondat o secţie specializată condusă de conferenţiarul Ion Melnic.

Sub bagheta Domniei Sale au fost susținute 14 teze de doctorat și 5 de doctor habilitat în medicină, printre elevii săi se regăsesc viitorii renumiți savanți, profesori universitari Pavel Bâtcă, Eugen Maloman, Gheorghe Ghidirim, Anton Spânu, Sergiu Mucuță ș.a., care au continuat cercetările marelui conducător și educator. Munca istovitoare, grija pentru bolnavi și elevii săi devotați, moare subit în ziua de 19.XI.1968, la vârsta doar de 52 ani. Este înmormântat în Cimitirul Ortodox Central din Chișinău. Este îmbucurător faptul că elevii, băștinașii și foștii pacienți îl

păstrează în memorie ca pe un om demn, vertical şi ilustru chirurg.

Ecaterina Arbore (16.X.1875–3.XII.1937)

Ecaterina Arbore este fiica cunoscutului scriitor şi prozator Zamfir Arbore-Ralli (1848–1933), născut la Cernăuţi într-o familie nobilă de boieri moldoveni. În 1871 el evadează din regiunea Krasnoiarsk, unde a fost deportat pe viaţă pentru idei revoluţionare de către regimul ţarist, ajungând tocmai la Geneva. Acolo se căsătoreşte şi în familia lui se nasc fiicele Ecaterina şi Nina.

Ecaterina Arbore, după absolvirea şcolii, îşi face studiile la Facultatea de Medicină din Bucureşti, se specializează la Institutul de Bacteriologie „Louis Pasteur” din Paris, în Laboratorul consângeanului nostru, Ilie Mecinicov. Acolo activează câţiva ani. La întoarcere, nereuşind să obţină un post de muncă la Catedra universitară din Bucureşti, activează în calitate de medic într-un orfelinat de copii. Fiind cunoscătoare a mai multor limbi (română, rusă, germană, italiană, franceză), face numeroase traduceri, scrie poezii şi articole pe teme sociale şi profesionale. Publică în România şi alte ţări. Elucidează pe larg problema epidemiilor de holeră din România, este autoarea unor studii de specialitate foarte profunde. Devine bine cunoscută ca medic-umanist, scriitoare şi femeie de mare curaj, iar viaţa ei se desfăşoară în mediul în care s-a format ca om şi personalitate.

Într-o lucrare statistică, alcătuită în temeiul cercetărilor de-a lungul a 30 de ani (1875–1904), Ecaterina Arbore a

demonstrat că numărul persoanelor decedate de tuberculoză în capitala României a oscilat între 725 şi 1231 de morţi, ceea ce a constituit de la 2,96 până la 4,25 de decesuri la 1000 de locuitori. Dacă în 1899 oraşul Bucureşti ocupa locul 9 la mortalitate din cauza tuberculozei printre 84 de oraşe de pe mapamond, apoi în 1904 el trecuse pe locul al 3-lea din 100 de oraşe. În timp ce oraşele mari ca Londra, Paris, Berlin şi Viena înregistrau o scădere a numărului bolnavilor de tuberculoză, în Bucureşti boala era în creştere. După datele Ecaterinei Arbore între anii 1902–1912, în Bucureşti au murit de tuberculoză 12.111 cetăţeni, dintre care 3.502 au fost copii şi adolescenţi[52].

În scurt timp după revoluţia rusă, Ecaterina, fiind încurajată de „Revoluţia comunistă mondială" a lui Lenin, se stabileşte cu traiul la Moscova, se include activ în viaţa politică, devine militantă a mişcării revoluţionare de talie mondială. În anul 1919 este aleasă membru al PC(b) din Rusia, iar în curând şi membru al Internaţionalei a III-a. Posedând un imens bagaj de cunoştinţe, se consacră muncii educative şi didactice la Universitatea Comunistă din Moscova. Concomitent colaborează cu ziarul *România muncitoare*, traduce mai multe lucrări în limba română.

În anul 1932, Ecaterina Arbore este înaintată să activeze în organele de partid, iar în scurt timp este selectată să activeze în regiunea transnistreană, mai aproape de hotarele Basarabiei. Acolo face parte din Guvernul R.A.S.S.M., devine primul comisar popular (ministru) al Ocrotirii Sănătăţii din Tiraspol. Este preocupată în mare măsură de problemele sănătăţii publice, de aprovizionarea sistemului de sănătate cu cele necesare pentru populaţie. Se cunoaşte hotărârea lui Stalin din 1936 de a introduce în regiunea transnistreană, alfabetul latin. Astfel, Ecaterina Arbore, în

[52] Bercuş, C.I. *Pagini din trecutul medicinei româneşti*. Bucureşti, 1981, pp. 258-259.

calitate de membru al Guvernului, este numită responsabilă pentru implementarea alfabetului latin în şcolile şi instituţiile moldoveneşti din regiune, efectuând o muncă titanică considerată de mare importanţă. În anul 1937, în timpul represiunilor comuniste ea este arestată şi condamnată de troica bolşevică la moarte prin împuşcare[53].

Este regretabilă tăcerea în care este învăluită întreaga viaţă, activitatea şi spiritul civic al acestei mari personalităţi a timpului, care a ştiut să înfrunte cu demnitate destinul, dar a ajuns victimă datorită nedreptăţii politice criminale a regimului totalitar comunist care cucerise puterea în Rusia şi împingea spre prăpastie multe ţări din lume.

Maria Baltaga-Savițki (11.VI.1854–28.IV.1904)

Cunoscutul medic și înaintaș din Basarabia Maria Baltaga-Saviţki s-a născut în familia preotului Teodor Baltaga, unde a fost educată într-un mediu benefic și religios. A făcut studiile în Gimnaziul Particular de Fete din Chișinău, pe care l-a absolvit cu menţiune, în 1871. A fost urmărită şi fascinată de năzuinţa de a deveni medic încă din copilărie, deşi ştia prea bine că până atunci femeilor nu li se permitea să profeseze practica medicală. În această privinţă Maria a fost susţinută de fratele mai mare, Constantin Baltaga, student la facultatea de drept a Universităţii din Harkov şi bun prieten al viitorului medic basarabean, Moisei Sluţki. După absolvirea liceului ea se înscrie la Facultatea de Medicină a Universității din Zurich (Elveția), iar peste un an, în 1874, se întoarce în Rusia și continuă studiile la Cursurile de moașe pe lângă Academia Medico-Chirurgicală din Sankt-Petersburg, obținând diploma

[53] Dercaci, V. Un destin nedreptăţit: Ecaterina Arbore. *Orizontul*. 1988, nr. 11; *Femei din Moldova*. Ch., Museum, 2000, pp. 26-27.

de medic în 1879. Astfel a devenit prima femeie medic originară din Basarabia, inclusiv cea care absolvește această instituție prestigioasă din Europa. După o vreme se întoarce în Basarabia și îşi continuă activitatea profesională la Chişinău în Spitalul de Copii al Societății Feminine de Binefacere din anul fondării (1884). Din 1888, concomitent cu activitatea de medic, este profesoară de igienă la Gimnaziul de Zemstvă pentru Fete din Chișinău (Liceul de Fete nr. 1). Este înmormântată la Cimitirul Ortodox Central din Chișinău, strada Armenească[54].

Pavel Bâtcă
(07.X.1927-13.VI.2014)

Iscusitul medic Pavel Bâtcă s-a născut în comuna Schinoasa, o suburbie Chişinăului, pe atunci făcând parte din judeţul Lăpuşna, România. Termină şcoala primară (1938). Îşi continuă studiile la Liceul din Chişinău, fiind

întrerupte pe perioada războiului. Timp de un an studiază la liceul din or. Teiuş, România, apoi revine la Chişinău şi absolveşte 10 clase (1946), la Şcoala Medie nr. 1. În acelaşi an, este înmatriculat la ISMC, pe care îl absolveşte în 1951. A fost repartizat la lucru la spitalul din satul Şişcani. În 1952 îşi continuă studiile prin secundariat clinic la Catedra de chirurgie, deţinând mai apoi funcţia de asistent. În 1957 susţine teza de doctorat în medicină şi în scurt timp obţine titlul de conferenţiar. În 1970 susţine teza de doctor habilitat în ştiinţe medicale şi i se conferă titlul de profesor universitar. Timp

[54] Kovarski, B. Enciclopedia: Femei din Moldova, Museum, Chișinău, 2000, p. 34-35.

de 27 de ani (1964–1991) a condus Catedra de chirurgie spitalicească, perioadă în care talentatul chirurg şi savant a contribuit la dezvoltarea asistenţei chirurgicale specializate în republică. A implementat noi metode de tratament chirurgical al traumelor şi afecţiunilor venelor periferice ale membrelor. Sub conducerea lui au fost susţinute 5 teze de doctorat şi 3 de doctor habilitat în medicină. A publicat 180 de lucrări ştiinţifice, inclusiv 5 monografii. Deţine titlul onorific de Lucrător Emerit al şcolii superioare. A fost decorat cu ordinele „Gloria Muncii”, „Prietenia Popoarelor” şi cu medalia „Meritul Civic”.

La 20 august 2011, am avut fericita ocazie să-l vizitez la domiciliu pe mentorul meu, distinsul profesor, remarcabil chirurg, om de o ţinută impecabilă şi o erudiţie de invidiat. Cu acest prilej, i-am adresat câteva întrebări despre viaţa domniei sale, profesia îmbrăţişată şi amintirile legate de Alma Mater, pe care ambii am absolvit-o la o distanţă de 12 ani. Unele dintre întrebările adresate ilustrului savant-chirurg le reproduc în continuare:

– Ce impresii V-au rămas în memorie legate de înmatricularea la Institutul de Medicină din Chișinău în primul an postbelic?

– Chiar şi acum, după multe decenii de la năvălirea trupelor armatei roșii în orașul meu natal, Chișinău (1945), vă mărturisesc că eram alarmat de schimbarea bruscă a tradițiilor de trai, de noile relații specifice stabilite între oameni în societate, necunoscute până atunci mie, unui tânăr de 17 ani. Pretutindeni (în stradă, magazine, tramvai etc.), se vorbea deja mai mult rusește; orașul era invadat de oameni străini, cu un comportament brutal și disprețuitor. Noi, băștinașii, suferеam din cauza vorbelor grosolane și obiceiurilor care ni se impuneau de către noua guvernare, însă rămâneam neputincioşi în faţa ei. Încetul cu înce-

tul, ne-am obișnuit, dar ne-am străduit să ne ţinem departe de apucăturile veneticilor.

– *Cum ați decis să deveniți medic?*

– În copilărie visam să preiau profesia tatălui meu, să fiu inginer, specialist în domeniul căilor ferate. Soarta însă a făcut să devin medic chirurg. Şi nu regret. Acum nici nu-mi mai amintesc cum am susţinut examenele de admitere la institut, dar cert e că am devenit student în anul 1946, când orașul natal era în ruine, oamenii erau flămânzi, mulți dintre ei nu aveau unde locui, dar toți sperau la o viață îndestulată și fericită.

Îmi amintesc foarte bine prima adunare a noului contingent de studenți. Chiar la intrarea în aula în care trebuia să se desfăşoare această întrunire m-a speriat exteriorul unui bărbat – cam masiv, cu barbă mare neagră și stufoasă, care părea neîngrijită – ceea ce m-a pus pe gânduri: unde am nimerit și ce profesie mi-am ales? Ulterior am aflat că acesta era domnul A.A. Şeinfain, conferențiar la Catedra de anatomie a omului, persoană care doar la prima vedere părea atât de groaznică. Printre primii a vorbit renumitul anatomist, profesorul Lavrentiev, dar din motiv că discursul său era în limba rusă, eu nu l-am prea înțeles. Însă dorința de a cunoaşte, de a învăța m-a ajutat ca doar în jumătate de an de studii la facultate să mă descurc liber cu însușirea materiilor de studii în limba rusă, iar peste doi ani o cunoşteam destul de bine. În prezent mă miră faptul că mulți dintre cei care locuiesc în Chișinău de mai multe decenii şi cei născuți pe acest meleag, spre regret, nu cunosc și nu doresc să cunoască limba băștinașilor, invocând și unele pretenții dubioase, adesea duşmănoase.

– *Cum frecventați orele la facultate şi cine Vă erau prietenii apropiaţi?*

– În fond, nu căutam prieteni. Dintotdeauna am fost o persoană responsabilă față de îndeplinirea obligațiilor de

serviciu, indiferent de genul lor. Mă străduiam să fac față lucrurilor conștiincios. Frecventam cu plăcere lecțiile teoretice la unele obiecte (chimia, fiziologia, apoi chirurgia etc.), în timp ce la alte discipline (dermatovenerologia, anatomia ș.a.) uneori mergeam cu aceeaşi tragere de inimă cu care merge capra la târg. Acum cred că de aceea ele se desfășurau după orele 14 și 16, când studenţii erau obosiţi de-a binelea.

În privința prietenilor pot spune că am fost mulți. Adesea veneau la mine acasă Alexandru Nacu, Anatol Secrieru, Diomid Gherman etc., mai rar venea Nicolae Testemiţanu, care mereu era absorbit de activităţile obşteşti. Găseam limbaj comun cu șeful grupei, dl Gaspar, dar mă ţineam la distanță de Petru Lecari, şeful de promoţie, care dorea să mă facă șeful unei echipe de turnători şi mă impunea să fac lucruri ce îmi displăceau. Cu el aşa şi nu am devenit prieten.

– *Ce relaţii aţi păstrat cu foştii discipoli?*

– Atitudinea mea faţă de discipoli dintotdeauna a fost şi a rămas foarte bună, bazată pe respect reciproc şi bunăvoinţă. Nimănui nu i-am purtat pică, pe fiecare i-am ajutat în măsura posibilităţilor, iar comportamentul meu faţă de ei a fost sincer. Din momentul retragerii mele din activitate, colaboratorii catedrei mă vizitează şi mă sună mai des[55].

Victor Belousov
(1927–2005)

Cunoscutul medic traumatolog-pediatru, profesor universitar, s-a născut în oraşul Bălţi, România. Clasele primare le face la şcoala din cartierul Pământeni, apoi a învă-

[55] Baciu, Gh. *Profesorii universitari, absolvenţi ai USMF „Nicolae Testemiţanu”*, Chişinău, 2012, pp. 58-60.

ţat la Liceul „Ion Creangă” (până în 1944) şi la Şcoala nr.1 din Bălţi (1945). Ulterior se înscrie la Institutului de Medicină din Chişinău, pe care îl absolveşte în 1950. Iniţial lucrează în calitate de chirurg în raionul Glodeni, apoi la Dispensarul Oncologic din Bălţi. Mai târziu face doctoratul la Catedra de chirurgie pediatrică a ISMC, sub conducerea renumitei profesoare Natalia Gheorghiu. În 1962, susţine teza de doctorat în medicină, iar teza de doctor habilitat o susţine în anul 1970. Este autor a circa 100 de lucrări publicate, inclusiv 5 monografii; deţine 16 brevete de invenţie. În 1971 fondează Catedra de chirurgie de campanie pentru instruirea chirurgilor militari în rezervă, pe care o conduce până în 1986. Ulterior activează în calitate de cercetător ştiinţific superior la Laboratorul Ştiinţific Central al USMF „Nicolae Testemiţanu”. A fost unul dintre cei mai calificaţi specialişti în domeniul traumatologiei pediatrice, remarcabil experimentator al metodelor de tratament chirurgical al defectelor osoase şi restabilirea funcţională a capacităţilor motrice.

Ion Bideac
(1938–2004)

Viitorul chirurg-oncolog s-a născut în satul Nicolaevca, plasa Floreşti, judeţul Soroca, România. În 1954 finisează şcoala medie, apoi îşi continuă studiile la ISMC. După absolvirea facultăţii (1960), activează în calitate de medic-şef al spitalelor de sector din satele Căinarii Vechi, Izvoare, Nădușita şi Chetrosu din nordul republicii. În 1961 se specializează în chirurgie, iar în 1963 devine aspirant la Institutul de Oncologie „P.A. Herzen” din or. Moscova. În

1966 susţine teza de doctorat în medicină. Revenit la baştină, activează la Institutul Oncologic în funcţie de şef al secţiei pulmonologie, apoi (1978) devine colaborator ştiinţific superior în secţia gastropulmonologie. I-am observat calităţile profesionale de medic iscusit încă din 1966, când

devenisem pacient cu suspecții de patologie oncologică pulmonară. El a fost acela care mi-a organizat consultaţia la Institutul de Oncologie „P.A. Herzen" din Moscova, unde m-am aflat 2-3 săptămâni, iar la 31 ianuarie 1968, deja am fost operat la Leningrad de către academicianul Fiodor Uglov. Îi sunt recunoscător destinului că nu s-a confirmat diagnosticul respectiv. În 1985, Ion Bideac susţine teza de doctor habilitat. Este autor a peste 150 de lucrări ştiinţifice, dintre care două monografii. Din 1998 şi până la finele vieţii activează în calitate de colaborator științific principal în secția Oncologie toracică[56].

Mihail Blumenfeld
(1842–1900)

Viitorul doctor în medicină, Mihail Blumenfeld, s-a născut la Chişinău, în familia Rabinului orăşenesc, care dorea din tot sufletul ca fiul său drag să devină medic. Iniţial a învăţat la Gimnaziul din localitate, unde tatăl lui, Osip, preda religia, apoi învaţă la Liceul nr. 1 de Băieţi din oraşul natal, pe care îl absolveşte în 1861. Urmează studiile la Facultatea de medicină a Universităţii din Moscova după finisarea căreia susţine teza de doctor în medicină. Îşi

[56] Baciu Gh. *Profesorii universitari, asistenţi ai USMF „Nicolae Testemiţanu"*, Ch., 2012, p. 107.

începe activitatea sa profesională la Chişinău, în anul 1870, pe post de medic-chirurg la Spitalul Gubernial de Zemstvă. Un anumit timp a îndeplinit şi funcţia de medic-şef adjunct pe timpul când spitalul era condus de experimentatul conducător – Fiodor Peretiatcovici.

În anii 1877–1878 M. Blumenfeld a participat la războiul ruso-turc ca medic militar, unde a fost decorat de către Ţarul Rusiei cu ordinul Sf. Vladimir pentru vitejie. Până în ultimele clipe din viaţă a exercitat funcţia de şef al Secţiei de Chirurgie. Mulţi ani la rând a suferit de diabet zaharat. La începutul lunii iunie 1900 pleacă la Berlin pentru efectuarea unei intervenţii chirurgicale, dar în scurt timp trece în Împărăţia Cerurilor fără să mai apuce să revină la baştină. Corpul neînsufleţit a fost adus acasă, fiind înmormântat în ziua de 15 iunie la Cimitirul Evreiesc din Chişinău.

Nicolae Casso (Caşu)
(1839–1904)

Nicolae Casso (Caşu) este una din personalităţile marcante din a doua jumătate a secolului XIX, soarta şi viaţa căruia au fost strâns legate de oraşul şi judeţul Bălţi. S-a născut în satul Ciutuleşti, judeţul Soroca, într-o familie de moşieri. Şi-a făcut studiile la liceul „Richelieu" din Odessa, secţia juridică (1859), apoi a urmat Facultatea de Medicină din Paris pe care o abandonează spre finele studiilor. A făcut parte din categoria persoanelor care s-au autoinstruit permanent pe parcursul vieţii: era foarte erudit, cunoştea 7 limbi, era foarte erudit, poseda cunoştinţe enciclopedice, fiind un om de o aleasă cultură.

N. Casso a fost căsătorit cu moldoveanca Smaranda Bantoş (1846–1913), care avea, după tată, legături de ru-

denie cu familiile vechi moldoveneşti ale lui Cantemir şi Başotă[57].

Primul post ce i s-a încredinţat lui N. Casso a fost dregătoria de asesor la Tribunalul Regional Iaşi (Bălţi) – Soroca (1860–1863). Între anii 1863 şi 1865 a fost deputat în

Comisia pentru orânduirea prestaţiilor în gubernia Basarabia. La 4 octombrie 1869, este ales judecător de pace onorific în judeţul Bălţi. În această funcţie, N. Casso a mai fost ales de 5 ori la rând (1873, 1881, 1884, 1887, 1890). Începând cu anul 1888, N. Casso devine Mareşal al nobilimii din judeţul Bălţi pentru o perioadă de trei ani, iar ulterior a mai fost ales pe două termene (1891 şi 1894). Astfel, N. Casso s-a aflat 8 ani (1888–1896) în fruntea Nobilimii bălţene. În satul Chișcăreni şi-a construit un castel splendid, unde era vizitat frecvent nu doar de personalităţi din judeţul Bălţi.

Înviorarea vieţii publice în judeţul Bălţi, în urma introducerii aşezămintelor medicale ale Zemstvei (1870) se datorează anume activităţii lui Nicolae Casso. Se spune că apariţia pe scena vieţii locale a Domniei Sale, persoană cu concepţii de viaţă occidentale, supranumit „filosoful de Chişcăreni", a creat o întreagă epocă benefică pentru conducerea judeţului Bălţi. Figura lui impunătoare, vocea puternică şi pătrunzătoare, lupta hotărâtă cu acţiunile nedemne ale aparatului administrativ au unit în jurul său un grup întreg de activişti locali. Împreună cu ei, Casso s-a ridicat în apărarea intereselor populaţiei băştinaşe şi a rezolvat

[57] Kamenski, S.V. *Despre N.S. Casso*. Bălţi, 1921; Clipa, Hr. *Amintiri despre N.S. Casso*. Făleşti, 1921, p. 33; Rosenbaum, A.D. *Amintiri despre N.S. Casso*. Bălţi, 1920.

multe probleme privind păstrarea tradiţiilor naţionale. Ţăranii moldoveni îl numeau respectuos *Cuconu Caşu*.

Gheorghe Bezviconi scrie că pe timpul când activa în calitate de magistru, iar mai apoi de avocat de Bălţi (1907–1917), bătrânii intelectuali bălţeni deseori îşi aminteau şi povesteau cu căldură episoade din viaţa „naţionalistului N. Casso, rusofob şi separatist”. În casa lui nu se vorbea ruseşte. El boicota astfel limba rusă, adică limba poporului care ţinea în robie pe moldoveni, vrând să-i facă ruşi cu forţa; boicota limba cinovnicilor venetici, care îi desconsiderau pe băştinaşi. Prin aceasta, N. Casso şi-a exprimat atitudinea dispreţuitoare faţă de regimul ţarist.

Chiar şi adversarii recunoşteau că N.Ş. Casso a dat dovadă de o mentalitate superioară intelectualilor moldoveni contemporani. Ca poporanist, el s-a străduit prin toate mijloacele să ridice nivelul de trai al maselor ţărăneşti autohtone la o treaptă culturală şi economică superioară celei existente. Ca patriot al neamului şi pământului udat dintotdeauna de sudoarea străbunilor, toată viaţa a luptat pentru deşteptarea conştiinţei naţionale. Ca filantrop, a căutat să ajute pe ţăranii şi intelectualii moldoveni lipsiţi de mijloace, îngrijindu-se de cei bolnavi şi nedreptăţiţi. Ca unionist, N. Casso „visa” la propăşirea conştiinţei naţionale în Basarabia.

A fost un aprig îndrumător al băştinaşilor, arătându-le calea cea adevărată a mântuirii naţionale şi, în acelaşi timp, un premergător al unioniştilor basarabeni din epoca revoluţiei din 1917 prin votarea Unirii Basarabiei cu Patria Mamă–România. În ultimii ani de viaţă, N. Casso suferea de inimă, de ficat, de astm bronşic şi de insomnie. În 1903 el pleacă la tratament la Paris. Acolo i se făcuse ceva mai

bine, însă peste un an bolile l-au doborât. A fost înmormântat la cimitirul „Pére Lachaise” din Paris[58].

Doctorul Calistrat Hâncu descrie cum după moartea lui Nicolae Casso, soţia lui, Smaranda, s-a întors din Paris la moşia lor din Chişcăreni. Trăia într-o nostalgie profundă şi ajungând în stare de disperare psihologică, s-a aruncat dintr-o fereastră din veranda casei, provocându-şi doar leziuni minore. În scurt timp, suportând cu greu pierderea soţului, Smaranda, s-a stins din viaţă.

Petre Cazacu
(1871–1956)

Petre Cazacu s-a născut la Chişinău, într-o familie de meşteşugari. A făcut studiile secundare, apoi învaţă la Seminarul Teologic din Chişinău. Urmărit de poliţia ţaristă

pentru activitate revoluţionară, la vârsta de 22 ani s-a refugiat în România. În 1900 a absolvit Facultatea de Medicină din Bucureşti. Deşi s-a afirmat în medicină, studiază literatura universală. În 1912 publică o lucrare despre Basarabia, în care scrie: „*Bunul şi ortodoxul nostru vecin de la răsărit, ca să ne scape* – zice el, – neamul şi credinţa de stăpânirea păgânilor turci, de la 1711 până la 1812, ne-a bântuit şi sărăcit Ţara Moldovei, luând cu sila şi prin biruri, şi dări, şi merinde, şi vite, şi care, călcând semănături, tăind codri, batjocorind şi

[58] Bezviconi, Gh. *Boierimea Moldovei dintre Prut şi Nistru*. Bucureşti, 1940, p. 41; Bezviconi, Gh. *Profiluri de ieri şi de azi*. Chişinău, Universitas, 1992, p. 276.

schingiuind oameni. Şi noi, de voie sau de nevoie, am crezut în vorbele ieşite din gura lui şi nu în faptele pe care le făcea din inima lui... În sfârşit, la 1812, în mai, 16, *bunul şi ortodoxul nostru vecin de la răsărit* şi-a văzut împlinit o parte din visul inimii. Jumătate din Moldova, pământul dintre Prut, Nistru şi Dunăre, a fost răşluită: 240 000 moldoveni au intrat sub oblăduirea Rusiei”[59].

În altă lucrare, P. Cazacu scrie: „Ce s-a făcut în această sută de ani în Basarabia de către *bunul nostru vecin,* care de sute de ani strigă că a fost, este şi va fi „eliberatorul popoarelor balcanice”? Răspunsul este „Rusificarea”. Acest proces se realiza cu ajutorul bisericii, şcolii şi armatei, unde participau foarte mulţi moldoveni. …Rusia nu se poate lăuda decât cu distrugerea vieţii culturale moldoveneşti. Moldovenii au rămas în ţara lor aşa cum i-a apucat la 1812, fără să participe la dezvoltarea culturală a omenirii şi a neamului lor”

Petre Cazacu a jucat un rol hotărâtor în promovarea ideii de unire, a participat la deschiderea şedinţei Sfatului Ţării, a fost membru al guvernului Republicii Democratice Moldoveneşti şi Director al Guvernului local pentru Basarabia. De două ori, odată în 1931 şi a doua oară, în 1933, a fost ales deputat de Bălţi în Parlamentul României. În acea perioadă a susţinut material acţiunile Episcopului Visarion de renovare a lăcaşelor sfinte şi de înălţare a noilor biserici în oraşul şi judeţul Bălţi. A decedat în 1956, la Bucureşti[60].

[59] Cazacu, P. *O sută de ani de robie*. Iaşi, Dacia, 1912, p. 4.
[60] Cazacu, P. Moldova dintre Prut şi Nistru, 1812–1917 (îngrijită de A. Petrencu). Chişinău, 1992, pp. 9-11.

Grigore Cernocanu
(30.IX.1935 – 9.VIII.2002)

Grigore Cernocanu s-a născut într-o familie de țărani în satul Balatina, plasa Glodeni, județul Bălți, România. A trăit perioadele anevoioase ale războiului şi pierderea tatălui iubit în timpul acţiunilor militare pe front. Ulterior a fost martor al foametei crâncene şi a deportărilor băştinaşilor. În anii 1944–1954 învaţă la școala medie din satul natal, apoi susține examenul de admitere şi face studiile la ISMC (1954–1960). După absolvirea facultăţii lucrează câteva luni ca medic morfopatolog în Spitalul raional Drochia, apoi urmează studiile prin secundariat clinic la Catedra de morfopatologie a ISMC. În anul 1965 susține teza de doctor în științe medicale. Activitatea pedagogică o începe în 1961 la Catedra de morfopatologie în calitate de asistent, apoi de conferențiar (1968). În ianuarie 1971, prin ordinul ministrului Sănătății, este numit în funcția de Specialist principal morfopatologie al MS. A publicat peste 100 de lucrări didactico-științifice. A fost unul dintre cei mai calificați specialiști în domeniul morfopatologiei. Mai mult de 35 de ani a activat prin cumul în calitate de morfopatolog la Centrul de Medicină Legală al MS. În ultimii ani de viață era imobilizat la pat, dar îndeplinea unele cercetări specifice în situaţii complicate în cadrul CML. A rămas în memoria prietenilor şi colegilor ca om echilibrat, dotat cu un imens potenţial intelectual şi ca o persoană de o rară bunătatea sufletească.

Toma Ciorbă
(1515.01.1864–30.12.1936)

Ilustrul medic-umanist, unul dintre cele mai onorate personalităţi basarabene de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, s-a născut la Chişinău în familia căpitanului Feodosie Ciorbă. Învaţă la renumitul Gimnaziu de Băieţi nr. 1 din oraşul natal, împreună cu alţi tineri talentaţi: arhitectul N.A. Şciusev; profesorul N.A.Dimo; microbiologul Tarasevici; fiziologul moscovit G.N.Durdufi; medicul-scriitor Victor Crăsescu; fratele mai mic al lui Toma, Ion Ciorbă, profesor la universitatea din Varşovia ş.a. În acea perioadă profesia de medic devenise una din cele mai solicitate de basarabeni, din rândurile cărora fac parte: Ivan Coșciug, docent la Universitatea din Odessa; Ilarion Dumbravă şi Constantin Creciunescu, doctori în medicină; Ion Varzar ş.a.

În anul 1885 susţine examenele de admitere la Facultatea de medicină a Universităţii din Kiev unde activau cei mai renumiţi profesori din perioada dată. După absolvirea facultăţii se întoarce la Chişinău, începe (1893) activitatea de medic igienist, având drept scop lupta cu bolile infecţioase foarte răspândite în regiune pe atunci. Acumulează bani pentru construcţia unui spital specializat care se planifica să fie amplasat la marginea oraşului Chişinău, în apropierea satului Buiucani. Conform proiectului elaborat de Toma Ciorbă, spitalul includea cinci clădiri separate, aflate la distanţe raţionale, care, după finisarea construcţiei, devenise unul din cele mai bune spitale de boli infecţioase de care, la acea oră, nu avea nici Rusia ţaristă. Lucrează în

această prestigioasă unitate medicală în calitate de ordinator, bacteriolog, prosector. În anul 1896 se finisează construcţia Spitalului de Boli Infecţioase şi Toma Ciorbă devine primul ei conducător[61].

La inaugurarea spitalului, care a avut loc în acelaşi an, a asistat toată elita medicală din Chişinău: M.S. Vişnevski, A.D. Koţovski, G.D. Gorodeţki, V.P. Tverdohlebov, M.B. Sluţki, N.A. Doroşevski, M.P. Raşkovici, L.E. Siţinski, S.C. Kirkorov ş.a. În următorii ani, conform proiectului şi pe banii lui T. Ciorbă, se construieşte măreţul Spital Militar, care se finisează în anul 1905, iar marele medic umanist preia şi conducerea acestui spital. În 1945 complexul clădirilor Spitalului Militar devine sediul de bază al ISMC.

În anii 1904–1905, T. Ciorbă, participă la războiul ruso-turc în calitate de medic şef al Detaşamentului medico-sanitar. La întoarcere de pe front preia conducerea Spitalului de Boli Infecţioase şi a Spitalului Militar. În anul 1906, fondează la Chişinău societatea de Caritate cu sediul la Hârbovăţ, iar peste 2 ani (1908), participă la proiectarea Spitalului şi a ambulatoriului asociaţiei „Crucea Roşie" din Basarabia. În 1918, societatea medicală din Chişinău a sărbătorit 25 de ani de activitate a lui T. Ciorbă, care continuă lupta cu epidemiile bolilor infecţioase. Către anul 1932, starea sănătăţii lui Toma Ciorbă se agravează; din acest motiv el demisionează, continuând să lucreze în măsura posibilităţilor în calitate de consultant. La 30 decembrie 1936, decedează, fiind petrecut pe ultimul drum cu mari onoruri de către locuitorii Chişinăului. În timpul vieţii, Toma Ciorbă a efectuat un volum mare de lucru cu caracter medico-legal[62].

---

[61] Попушой, Е.П. *Тома Чорба – врач-гуманист, организатор и общественный деятель*. Здравоохранение, 1984, № 1, с. 55-56.

[62] Тестемицану, Н.А., Попушой, Е.П., Йокса, В.А., *Видные врачи Молдавии*. Кищинев, 1985, стр. 74-81.

În primăvara anului 1965, în faţa spitalului care îi poartă numele, a fost instalat un basorelief comemorativ, cu concursul altui medic merituos, academicianul Eugen Popuşoi.

Daniel Ciugureanu
(09.12.1885–19.05.1950)

Daniel Ciugureanu, eminent medic, politician şi viitor prim-ministru al Republicii Democratice Moldovenești, s-a născut în familia preotului Alexandru și Ecaterina Ciugureanu în satul Șirăuți (învecinat cu Pererita lui Grigore Vieru), județul Hotin, Basarabia. Învață la școala primară din satul natal, apoi la Liceul de Băieţi din orașul Bălți. În 1913, absolvește Facultatea de medicină a Universității din Kiev unde, ulterior, a şi susținut doctoratul. În perioada studiilor (1912) este arestat de *ohranka* țaristă, incriminându-i-se activitate naționalistă în cadrul Societății „Deșteptarea” a studenților moldoveni din Kiev. Cu timpul, Daniel Ciugureanu devine fruntaș al Partidului Național Moldovenesc, unul dintre promotorii Unirii Basarabiei cu România[63].

Activitatea de medic o începe în anul 1913 în satul Vorniceni, Călăraş, iar peste un an se transferă la spitalul din Hâncești, ca mai apoi să lucreze un timp la Spitalul Gubernial din Chişinău .

Către sfârșitul Primului Război Mondial, Frontul de Răsărit era asigurat de acțiunile comune ale armatelor ro-

[63] Colesnic, Iu. *Generația Unirii*. Ch., 2004, pp. 166-167.

mâno-ruse, unde se afla și preotul militar Alexe Mateevici, iar după revoluția din octombrie 1917, ruşii au trădat alianța. Unități întregi ale armatei rusești, infectate de „ciuma roșie”, pe parcursul retragerii de pe front, săvârşeau imense crime, aducând pagube populației basarabene. Noua conducere a Rusiei și a Ucrainei urmărea stoparea elanului Basarabiei de unire cu țara-mamă. În situația dată, Sfatul Țării, de comun acord cu Daniel Ciugureanu, președinte al Consiliului Directorilor Generali al Republicii Democratice Moldovenești, au hotărât să ceară ajutor militar de la Guvernul României.

La 13 ianuarie 1918, au avut loc deliberări îndelungate ale autorităților de la București. Divizia a 11-a română, sub conducerea generalului Ernest Broșteanu, a intrat în Chișinău, iar la 24 ianuarie, Sfatul Țării a reușit să proclame independența Republicii Democratice Moldovenești. În cadrul întâlnirilor cu oficialii români, Daniel Ciugureanu a prezentat și a susținut planul unirii Basarabiei cu România, acceptat de ambele părți. La 27 martie 1918, Sfatul Țării a votat Actul de Unire la care a participat președintele Consiliului de Miniștri Alexandru Marghiloman, care, în numele României și al Regelui Ferdinand I, a acceptat Unirea. Astfel, Daniel Ciugureanu a devenit eroul Unirii Basarabiei cu România[64].

După unirea Basarabiei cu România, Daniel Ciugureanu a fost ministru în patru guverne ale României, precum și parlamentar în mai multe legislative. Încă în 1920, avertiza că pentru „multe zeci de ani de aici înainte cea mai îngrijorătoare pentru statul român va fi problema rusă”. Reieşind din cele ce i s-au întâmplat lui Daniel Ciugureanu putem afirma cu tărie că nu a fost întâmplă-

[64] Daniel Ciugureanu. A.N.R.M., f. 727, im. 2. dos. 77, p. 27.

toare condamnarea la moarte în contumacie a ilustrului nostru înaintaş de către securitatea sovietică.

În anul 1932, doctorul în medicină Daniel Ciugureanu se stabileşte cu traiul în Bucureşti. A lucrat ca medic-chirurg la Spitalul Cantacuzino, unde a efectuat un număr impunător de operații complicate. Era nu numai un ilustru medic, dar și un excelent psiholog, om înzestrat cu deosebit tact și răbdare. În perioada celui de al Doilea Război Mondial, el și-a operat propriul fiu, Gheorghe, care a fost grav rănit în timpul luptelor. Către sfârșitul războiului, Daniel Ciugureanu a fost mobilizat în calitate de medic-colonel la Lipova. La acel moment presimţea că germanii vor fi învinși, bănuind că România va deveni o țară ocupată de sovietici. Prietenii l-au sfătuit să plece în Occident pentru a-și salva viața. Asemenea lui Emanuil Catelly și altor patrioți ai neamului, înaintaşul nostru a refuzat să părăsească ţara, deşi ştia foarte bine că nu-l așteaptă zile bune[65].

Daniel Ciugureanu a fost şi un talentat publicist, scriitor și om politic, conştientiza mai profund decât alți oameni politici faptul că bolșevismul poate deveni o forță uriașă, capabilă să instaureze teroare și suferință într-o mare parte a lumii. Îşi dădea bine seama că o altă cale decât Unirea cu România ar fi aruncat din nou Basarabia în ghearele „ursului” rusesc mai devreme decât în 1940. Încă pe atunci Daniel Ciugureanu era deja îngrijorat de perspectivele sumbre ale plaiului natal şi miza pe vigilenţa poporului în lupta cu duşmanul secular întru biruința principiului național. Cu cât mai devreme va triumfa acest principiu, cu atât temelia existenţii neamului nostru va fi mai trainică”.

[65] Harea, V. *Basarabia pe drumul Unirii. Amintiri și Comentarii*. București, 1995.

Scriitorul Efim Tarlapan afirmă cu toată certitudinea că „Fără aportul acestui mare patriot, unirea teritoriului românesc dintre Prut şi Nistru cu Ţara Mamă s-ar fi înfăptuit cu mult mai târziu de 27 martie 1918 sau nu s-ar fi îndeplinit deloc”. Rolul lui Daniel Ciugureanu în unirea Basarabiei cu România a fost unul crucial, conform Enciclopediei Române. Din acest motiv ruşii l-au condamnat la moarte în contumacie, adică fără proces de judecată, însă separarea de Imperiul Rus l-a scăpat temporar de persecuţie[66].

Este evident că medicul Daniel Ciugureanu a fost unul dintre oamenii de seamă ai vieţii publice româneşti din prima jumătatea a secolului XX. O remarcabilă personalitate care a contribuit la aducerea Basarabiei înstrăinate în sânul patriei-mamă. El a făcut parte din acei corifei ai epocii respective care, prin jertfa lor, au înfăptuit dezideratul tuturor românilor – Marea Unire din 1918. Constatăm cu regret că mai rămân încă multe aspecte din viaţa şi activitatea acestui martir al neamului. Dacă numele unora dintre liderii mișcării naționale din Basarabia începutului secolului XX: Pantelimon Halippa, Ștefan Ciobanu, Ion Inculeț, Constantin Stere ș.a. au fost cumva menționate, apoi cel al lui Daniel Ciugureanu a fost ținut în umbră. Până şi numele devotatului patriot şi specialist de vază i-a fost exclus dintr-un pomelnic întocmit pentru un parastas întru cinstirea eroilor care au înfăptuit unirea Basarabiei cu România. Are perfectă dreptate Vitalie Ciugureanu din Irlanda, strănepotul martirului basarabean, care menţionează cu durere în suflet că până în prezent nu i s-a făcut dreptate unchiului său! Istoria trebuie să-l aşeze pe Daniel Ciugureanu la locul care i se cuvine între eroii şi martirii neamului.

[66] http://ro.wikipedia.org/wiki/DanielCiugureanu [citat la 10.12.2014].

În noaptea de 6 mai 1950 (după orele 24), Daniel Ciugureanu a fost arestat de către securiștii români și dus de acasă, mai întâi la Ministerul de Interne, de unde a fost dus la închisoarea de la Sighetu Marmației, însă acolo „a ajuns” mort. Surprinzător, în actul de deces, data morţii sale este fixată cu *15 zile înainte de momentul arestării!* În realitate el nu a murit în închisoarea de la Sighetu Marmației, ci în drum spre ea. Istoricul Constantin Giurescu, unul dintre fraţii săi de suferință, a mărturisit că atunci când au sosit cu duba, Daniel Ciugureanu era mort. E semnificativ faptul că el a fost primul dintre cei 34 de foști miniștri ai României Mari, care au murit în această închisoare, condamnați de regimul comunist de atunci. Corpul neînsuflețit al martirului a fost îngropat în taină, noaptea, într-un cimitir fără morminte şi fără cruci[67]!

Marea cauză naţională din care şi-a făcut idealul vieţii marele medic, om de stat şi patriot basarabean, Daniel Ciugureanu, a servit drept capcana politică a comunismului primitiv, răspândit în acea perioadă nu numai pe întreg continent european, condamnându-l la exterminare fizică Alături de alţi patrioţi neînfricaţi el s-a avântat în lupta cu cotropitorii seculari pentru independenţa plaiului natal. De ce noi, urmaşii marelui înaintaș, permitem străinilor obraznici care, fără scrupule şi temei, continuă să ne denigreze şi peste o sută de ani de la Marea Unire? De ce le permitem să editeze în continuare cărţi cu denumiri denigratoare, cum ar fi *„Проклятый город Кишинев*”? Cum să-i stimezi pe aceşti humanoizi demoralizaţi, cu suflet de fiară şi imaginaţie rudimentară, care îşi permit expresii nedemne, nu doar la adresa unui oraş, dar şi la cea a unui popor.

[67] https: www.facebook.com/media/set/?set=a 583131988385403 1073741834 4270360173283358 type=3 [citat la 10.12.2014].

Mihail Corlăteanu
(1934–2009)

Talentatul medic traumatolog Mihail Corlăteanu se trage din satul Glinjeni, județul Bălți, România, unde a obţinut primele lecţii de morală şi muncă de la părinţii săi, care au fost „din greşeală” deportaţi şi reîntorşi în patrie. A cunoscut grozăviile războiului şi foametei cumplite. A absolvit 7 clase în satul natal, apoi învaţă la Școala de Felceri și Moașe din orașul Bălți. Obţinând note maxime la toate obiectele, este admis la studii (1954–1960) la ISMC. După absolvirea facultăţii lucrează în calitate de chirurg, medic-șef al spitalului de circumscripție din s. Flămânzeni, raionul Sângerei. Îşi continuă studiile postuniversitare, făcând doctoratul (1962–1965) la Institutul de Traumatologie din Leningrad. Întors la baştină, îndeplinește funcția de medic-șef adjunct al Spitalului Republican de Traumatologie, Ortopedie și Protezare din Chişinău (1966–1971). Susţine teza de doctorat în 1967.

În anul 1971 îşi începe activitatea didactică în calitate de asistent, conferenţiar, iar după susținerea tezei de doctor habilitat (1983), i se conferă titlul de profesor universitar (1985) şi este investit în funcția de șef al Catedrei traumatologie, chirurgie de campanie și medicina calamităților a FPM1986–1999. A publicat circa 200 de lucrări ştiinţifice. Este conducător a 4 teze de doctorat și doctor habilitat în științe medicale. I-a fost decernat titlul de Laureat al Premiului de Stat al RM (1989), „Om Emerit din RM”, fiind decorat cu ordinul „Gloria Muncii”. A fost un

om binevoitor, echilibrat şi muncitor, fiind considerat o persoană împlinită[68].

Ecaterina Coteanu

Se cunoaște doar că s-a născut la 1 februarie 1886, în satul Rezeni, județul Lăpușnă, Basarabia. Învață la Liceul de Fete din Chişinău, după care se înscrie la studii la Facultatea de medicină a Universităţii din Iași, unde susține teza de doctorat în medicină pe probleme chirurgicale. Mai mulţi ani a activat în instituțiile medicale din oraşele

Orhei, Chişinău, Constanţa. Cu timpul a devenit medic-balneolog. A fost membră a diferitelor societăți culturale și de asistență publică, cum ar fi: *Frăția românească; Ocrotirea orfanilor de război* etc. S-a preocupat de ample cercetări ştiinţifice, fiind autoare a câtorva publicației, inclusiv a cărţii: *Contribuții la studiul chistelor hidatice ale ficatului*. A fost decorată de către Regele României cu medalia *Meritul Sanitar cl. I.* Rămâne necunoscută soarta de mai departe şi locul unde se află rămăşiţele pământeşti ale medicului basarabean.

Gurie Coşciug
(1924–2013)

Renumitul chirurg-oncolog Gurie Coşciug s-a născut în comuna Stoicani, judeţul Soroca, România. După absolvirea şcolii primare din satul Trifăuţi îşi continuă studiile la

---

68 Baciu Gh. *Profesorii universitari, asistenţi ai USMF „Nicolae Testemiţanu"*, Ch. 2012, p.112.

liceul din oraşul Soroca. Susţine bacalaureatul în 1944 la Orăştie, Transilvania. În 1946 a fost înmatriculat la ISMC, după a cărui absolvire lucrează în calitate de medic-şef în satul Dângeni, raionul Ocniţa. Mai târziu este transferat la Spitalul Clinic Republican, secţia chirurgie.

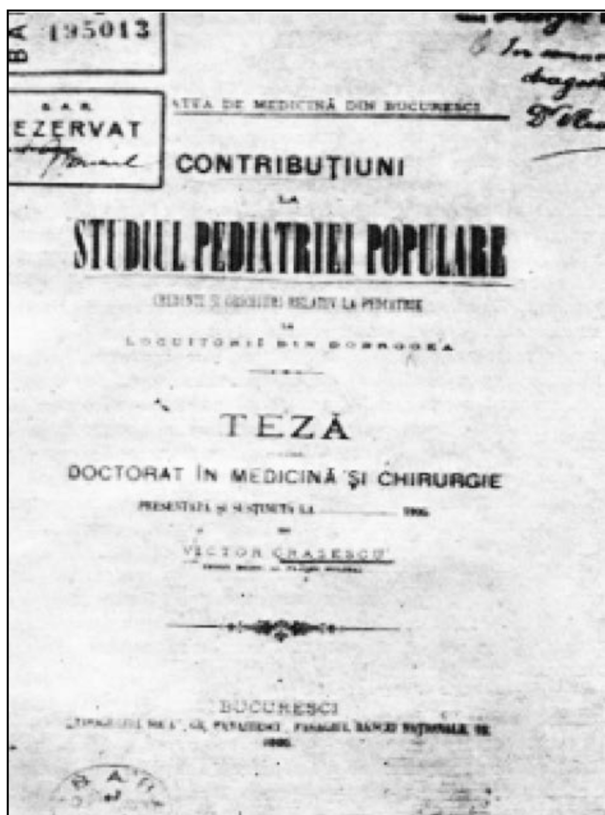

În 1966 susţine teza de doctorat, iar în 1970 – de doctor habilitat în medicină. I se conferă titlul de profesor universitar (1991). Mai mult de 30 de ani a condus secţia de gastrochirurgie a Institutului Oncologic din Chişinău şi timp de 12 ani a exercitat funcţia de oncolog principal al MS. A publicat peste 100 de lucrări ştiinţifice, inclusiv 5 monografii. A fost distins cu ordinul „Gloria Muncii". Adesea afirma că se simte bine în sânul familiei, alături de soţie, de fiica Natalia, medic-oncolog, şi de feciorul Dumitru, profesor universitar la Universitatea de Stat „M.V. Lomonosov" din Moscova.

Victor Crăsescu
(1850–1917)

Victor Crăsescu a văzut lumina zilei în familia lui Petre Crasiuc, secretar de colegiu la Chişinău. După şcoala primară învaţă la Liceul nr. 1 de Băieți (1862–1866), apoi la Seminarul Teologic (1871–1872). Urmează studiile la Universitatea din Odessa, facultatea ştiinţele naturii (1872–1873). Din motive revoluţionare este nevoit să emigreze în Elveţia la Zurich, ajungând ulterior în America de Nord. Reîntors la Chişinău, în 1878, continuă să fie urmărit de poliţia ţaristă, fiind impus să emigreze în România, stabilindu-se la Tulcea.

În 1886, se înscrie la Facultatea de medicină a Universității din București. După absolvirea facultății lucrează în calitate de medic pediatru într-un sat dunărean, se ocupă cu analize cu caracter științific, susținând în 1895 teza de doctorat în medicină la Universitatea din București cu tema: „Studiul pediatriei populare”. Este autorul primei lucrări dedicate istoriei medicinei în Republica Moldova și România.

...TEA DE MEDICINĂ DIN BUCURESCI

CONTRIBUŢIUNI

LA

STUDIUL PEDIATRIEI POPULARE

TEZĂ

DOCTORAT ÎN MEDICINĂ ŞI CHIRURGIE

VICTOR CRASESCU

BUCURESCI

În calitate de medic, Crăsescu continuă lupta cu diverse superstiții și mituri răspândite printre diferite grupuri etnice ale populației de la noi. El considera oportun de supus

analizei nivelul natalității și letalității printre copii, pentru a determina indicii demografici ai populației. El conștientiza, că rezultatele cercetărilor obținute vor „atrage atenția celor care diriguiesc soarta poporului și se interesează de condițiile de viață ale lui”[69].

Victor Crăsescu a avut o viaţă zbuciumată, aventuroasă,

în acelaşi timp însă învăluită în discreţie. Graţie convingerilor şi profesie sale, era preocupat de oameni săraci şi bolnavi. Scrie mult, publicând numeroase schiţe şi nuvele în revista *Contemporanul, Adevărul, Revista Nouă, Vatra* , etc. A fost director şi proprietar, împreună cu Zamfir Arbore, al revistei *Amicul copiilor* (1891–1895). În anul 1893 i-au apărut patru volume de *Schiţe şi nuvele* , iar în 1899 publică romanul „Ovreul”[70].

Totuşi, Victor Crăsescu rămâne în suflet medic, fiind încrezător că numai medicul care cunoaște bine obiceiurile și superstițiile băştinașilor este capabil să acorde ajutor calitativ copiilor din familiile nevoiașe. El menționa: „Medicul care dorește să fie de folos poporului sărac de la sate nu numai prin prezența formală a lui sau a inspecției, înregistrate oficial pe hârtie, trebuie să țină cont de toate formele de superstiții, iar uneori este obligat, în mod serios, să recepționeze specificul plângerilor prezentate de mame, întrucât numai așa se poate câştiga încrederea pacienţilor, îmbinând rațional cunoştinţele științifice cu meto-

[69] Crăsescu, V. *Contribuțiuni la studiul pediatriei populare*. București, 1895, p. 9-12.

[70] Crăsescu, V. *Opere*. Ediţie îngrijită de Kidel, Chişinău, 1974, pp. 23-41.

dele pediatriei populare, pentru a obține rezultate pozitive în tratamentul copiilor bolnavi”. Altă latură a succesului constă în faptul că fiecare medic este obligat să exercite lucrul educațional în rândul populației referitor la problemele medico-igienice. Concomitent cu aceasta, V. Crăsescu pleda pentru ridicarea nivelului de trai a populației, care, de asemenea, are o importanţă hotărâtoare în redresarea sănătății publice. Marele medic-savant Victor Crăsescu a decedat în perioada dezastrului din timpul revoluției din 1917, molipsindu-se de tifos exantematic de la bolnavii care i se adresau după ajutor medical[71].

Nicolae Doroşevski
(1857–1910)

Nicolae Doroşevski a fost unul dintre organizatorii medicinei de zemstvă în Basarabia. S-a născut într-o familie de boieri din regiunea Odessa, gubernia Herson. A

crescut fără tată. A învățat la un gimnaziu din Odessa, până în 1875. În anul 1880 absolveşte Universitatea din Novorossiisk îşi începe activitatea de cadru didactic la Colegiu Real din Odessa, iar în 1881 se înscrie la Academia Medico-chirurgicală din Petersburg pe care o absolveşte în 1886. Se întoarce la Odessa şi se angajează în calitate de medic igienist sub conducerea lui Ilie Mecinicov, ajutându-l la toate cercetările bacteriologice pe care le realiza merele savant. În acea perioadă Doroşevski se molipseşte de o boală gravă care l-a chinuit

[71] Тестемицану, Н.А., Попушой, С.П., Йокса, В.А. *Видные врачи Молдавии*, Кищинев, Штиинца, 1985, стр. 117.

mai multă vreme, aflându-se mult timp între viaţă şi moarte, din care motiv părăseşte Odessa.

Din 1888 şi până la sfârşitul zilelor a locuit şi a activat la Chişinău. La început lucrează ca medic clinician într-un spital, dând dovadă de răbdare, de cunoştinţe vaste şi de atitudine grijulie faţă de bolnavi. În 1892, în Basarabia izbucneşte o nouă epidemie de holeră, din care motiv pleacă cu un detaşament de medici la Bender, unde duce o luptă aprigă cu această boală crâncenă. În 1896 Doroşevski se încleștă pentru a doua oară cu acest duşman aprig, holera răspândită în judeţul Hotin, bucurându-se de o mare popularitate în regiune.

După o specializare la Paris, în laboratorul „Louis Pasteur”, devine cel mai apropiat elev al lui Ilie Mecinicov. A organizat primul laborator bacteriologic (1890) la Spitalul orăşenesc din Chişinău. Mulţi ani la rând a condus secţia de venerologie a Spitalului gubernial şi concomitent a lucrat în calitate de lector la Şcoala de Felceri şi Moaşe din Chişinău. A fost membru al Societăţii Ştiinţifice a Medicilor din Basarabia. Adesea participa la efectuarea unor examinări cu caracter medico-legal.

Ajuns la vârsta de 50 de ani, sănătatea lui se înrăutăţeşte brusc şi moare, lăsând în urma sa amintiri luminoase. A fost înmormântat în Cimitirul Ortodox Central din Chişinău.

Gheorghe Durdufi
(1860–1903)

Renumitul medic, conferenţiar universitar şi cadru didactic Gheorghe Durdufi s-a născut în satul Cenac, judeţul Bender (actualmente aflându-se în componenţa raionului Cimişlia) în familia boierului din localitate, Nicolae

Durdufi. Învaţă la şcoala primară şi la liceul din Bender. În

1884 absolveşte Facultatea de medicină a Universităţii din Moscova. În anul 1887, susţine teza de doctorat în medicină cu tema: „Referitor la studiul bolii Bazedov", expusă pe 131 de pagini şi publicată în acel an la Moscova, la tipografia I.P. Malâşev. Îşi începe activitatea pedagogică în calitate de asistent la Catedra de patologie generală, iar din 1890 – privat docent la aceeaşi catedră a universităţii din Moscova.

Mihai Durnea (04.03.1939–04.08.2011)

Cunoscutul medic-pediatru şi-a petrecut toată viaţa în oraşul Bălţi. Acolo a învăţat 10 clase, apoi şi-a continuat studiile la Facultatea de pediatrie a Institutului de Stat de medicină din Chişinău. După absolvirea Facultăţii deţine funcţia de medic-şef (1962–1964) al Spitalului de Circumscripţie din satul Strâmba (actualmente Corlăteni). În anul 1964 ministrul Sănătăţii, Nicolae Testemiţanu, îl numeşte pe post de medic-şef al Spitalului de Copii din Bălţi, post pe care l-a deţinut timp de 45 de ani la rând. Chiar de la bun-început, tânărul medic-şef a întreprins măsuri energice pentru a rezolva două probleme cardinale, importante pentru locuitorii oraşului Bălţi – dezvoltarea bazei tehnico-materiale a spitalului şi implementarea asistenţei pediatrice specializate (chirurgicale, neurologice, pulmonologice, gastrointestinale etc.) .

Pe parcursul multor ani (1969–1976) a fost preocupat de construcţia unui spital multifuncţional pentru copii, apoi a depus un efort organizatoric enorm pentru dotarea

măreţului edificiu pediatric cu utilaj şi aparataj medical corespunzător, unde se prevedea acordarea asistenţei medicale pediatrice specializate locuitorilor din raioanele de Nord ale Republicii Moldova. Fondarea unui complex specializat de asistenţă medicală pediatrică în municipiul Bălţi a pus baza ridicării calităţii serviciilor medicale prestate copiilor.

Activitatea rodnică a medicului emerit din Republica Moldova a fost apreciată atât de populaţie cât şi de stat. Fiindu-i recunoscută valoarea i s-a acordat titlul de Eminent al Ocrotirii Sănătăţii (1970), a fost decorat cu ordinele „Drapelul Roşu de Muncă” (1981) şi „Meritul Civic” (1999), titlul onorific Om Emerit (2004) şi Medalia „Nicolae Testemiţanu” (2009). Nu este întâmplător faptul că renumitului specialist în domeniul pediatriei i s-au propus în repetate rânduri posturi prestigioase de conducere în cadrul Ministerului Sănătăţii pe care, cu multă amabilitate, le-a refuzat. S-a stins din viaţă după o boală gravă, incurabilă, rămânând în memoria bălţenilor ca o personalitate notorie[72].

---

[72] Baciu, Ch. *Oraşul Bălţi şi oamenii lui*. Ch., 2011, pp. 289-294.

Nicolae Eşanu
(9.05.1941–22.10.2009)

Cunoscutul medic-morfolog moldovean, profesor universitar, s-a născut în satul Corjeuți, raionul Briceni, RSSM. Absolveşte şcoala medie din satul natal, iar în anii 1959–1965 este admis la ISMC. După finisarea studiilor la facultatea Medicină Generală, îşi continuă studiile făcând doctoratul la Catedra de histologie, citologie şi embriologie. În următorii ani, activează la această catedră în calitate de asistent şi lector superior (1966–1988). În perioada anilor 1968–1970 este înrolat în armată sovietică în calitate de medic. În 1987, susţine teza de doctorat în medicină. Din 1988 este conferenţiar universitar la Catedra de histologie, citologie şi embriologie a USMF „Nicolae Testemiţanu", pe care o conduce din 1992 până în ultimele clipe ale vieţii. În anul 2003 i se conferă titlul de profesor universitar. A deţinut funcţiile de vicedecan (1986–1995) şi decan (1995–2004) al Facultăţii de Medicină Generală. În perioada 2004–2009, este prorector pentru activitatea didactică, iar în anii 2006–2008 – îndeplineşte funcţia de rector interimar al USMF „Nicolae Testemiţanu". A publicat peste 160 de lucrări ştiinţifice, inclusiv o monografie şi 5 îndrumări metodice, fiind deţinător a 3 brevete de invenţie. Este decorat cu medaliile „Meritul Civic" şi „Nicolae Testemiţanu". Pe parcursul activităţii s-a manifestat ca un excelent conducător şi îndrumător al tineretului, un adevărat prieten al colegilor, familist exemplar, permanent înconjurat de oameni destoinici. Moarte prematură a răpit din rândurile Universităţii o personalitate notorie, un conducător iscusit şi un

patriot înflăcărat, iar tineretul studios şi-a pierdut un adevărat îndrumător şi sfetnic[73].

Frunze Constantin
(1881–1940)

Fratele mai mare al lui Mihail Frunze, Constantin, s-a născut în Semirecie, la intersecția Turkestanului, Chinei și Siberiei, în familia felcerului militar în armata țaristă, Vasile Frunze, originar din județul Orhei, care, în 1878, a ajuns în acele locuri în componența regimentului da Cavalerie. După demobilizare din armată, tatăl lui Constantin s-a oprit cu traiul în orașul Pişpek, unde s-a căsătorit şi a lucrat în calitate de felcer în spitalul de zemstvă. Acolo s-au născut frații Constantin și Mihail, şi încă trei surori şi un frăţior. Fratele Mihail, ultimul, a devenit ministru al Apărării și unul dintre conducătorii Statului Sovietic, decedat subit şi în condiții suspecte, la Moscova, în anul 1925.

Constantin Frunze învăţă la Gimnaziul din Pișpek, pe care îl absolveşte în anul 1900 și se înscrie la Facultatea de medicină a Universității din Kazan. În ultimul an de studii la facultate a fost înrolat în armată şi trimis la războiul ruso-japonez din Manciuria. După reîntoarcerea de pe front lucrează un anumit timp în calitate de medic în spitalul de zemstvă, iar în anul 1907 susține examenul de Stat la Universitatea din Kazan, obținând diploma de medic. Continuă activitatea de medic clinician până în anul 1929, apoi începe lucrul în calitate de medic legist. În anul 1933 este numit în funcția de medic legist în orașul Stalinabad, iar în 1937 este avansat în postul de Medic legist principal al Narkomatului sănătății din RSS Tadjică. Astfel, devine

[73] Baciu, Gh. *Profesori universitari, absolvenţi ai USMF „Nicolae Testemiţanu”*, Ch., 2012, pp. 117-118.

fondatorul Serviciului medico-legal din aceasta republică. În anul 1939, cu ocazia a 35 de ani de activitate medicală, lui C. Frunze i se decernează înaltul titlu de „Erou al Muncii”. La începutul anului 1940 el se transferă cu traiul la Moscova, lucrează la Institutul de Cercetări în domeniul Medicinii legale, alături de profesorul Adrian Kurdiumov, care, în anii 1968–1971, a deţinut funcţia de Șef al Catedrei de medicină legală a ISMC.

De la prof. A. Kurdiumov am aflat unele detalii din viaţa medicului moldovean, aruncat de soarta pe pământuri străine, neavând posibilitate să-și cunoască compatrioții și rudele tatălui său. Spre finele anului 1940, acutizându-i-se boala cardiacă de care suferea de mai mulți ani, Constantin Frunze decedează la serviciu, în biroul său. Este înmormântat la un cimitir din orașul Moscova[74].

Petru Galeţchi (6.09.1938–30.08.2004)

Renumitul profesor universitar Petru Galeţchi, fidel susţinător al tineretului studios, competent cadru didactic şi om educat prin muncă istovitoare, a fost un adevărat pilon al actualei USMF „Nicolae Testemiţanu”, persoană care a lăsat urme adânci şi demne în mai multe forme de activitate: organizatorică, ştiinţifică, educaţional-metodică şi pedagogică. E greu de specificat ce a fost pentru el mai important – activitatea didactică, medicina, ştiinţa sau activitatea managerială. Timpul a demonstrat că le reuşea pe toate deopotrivă.

S-a născut într-o zi caldă de toamnă în satul Donduşeni, judeţul Bălţi, România în familia lui Chirică şi Olimpiada Galeţchi, ţărani înfrăţiţi cu munca şi gospodari cinstiţi. Tata lui provenea dintr-o viţă poloneză, iar mama se trăgea

[74] Baciu, Gh. *Здравоохранение*, nr.6, Кишинёв, 1969, p. 60-61.

din neamul dacic. Din fragedă copilărie Petrică a fost familiarizat cu munca agricolă şi cu îngrijirea animalelor din gospodărie. Învaţă cu tragere de inimă la şcoala gimnazială din satul natal (1945–1953), iar după absolvirea a VII clase, susţine examenele de admitere şi este înscris la Şcoala de Felceri şi Moaşe din oraşul Bălţi, specialitatea felcer-sanitar.

Nu i-a fost uşor unui adolescent de 15 ani să părăsească cuibul părintesc şi să se adapteze într-o localitate mare, necunoscută, trăind la gazdă, mai mult flămând şi studiind noi discipline într-o limbă necunoscută lui. Treptat s-a adaptat la toate, dar nicidecum nu uita de părinţi pe care îi

vedea tot mai rar, doar atunci când îi aduceau de-ale gurii. Aştepta cu nerăbdare vacanţele pentru a se întâlni cu părinţii dragi, cu fratele Andrei, sora Ecaterina şi cu prietenii care, după absolvirea şcolii, au rămas în sat. La rândul lor, părinţii se bucurau de fiul lor, care fiind exemplar la învăţătură şi purtare, era înalt apreciat şi de mentorii săi.

În 1956, Petru Galeţchi absolveşte cu menţiune Şcoala de Felceri şi Moaşe din Bălţi şi timp de un an de zile activează pe post de asistent al medicului sanitar din satul Târnova. În vara anului 1957, susține examenele de admitere la facultatea de Medicină generală şi este înmatriculat la ISMC. Pe durata studiilor la institut s-a dovedit a fi socialmente activ, s-a manifestat prin disciplină şi caracter echilibrat. La finele studiilor universitare, P. Galeţchi devine lider al tineretului, depăşind cu demnitate multe perioade dificile ale timpului şi rămânând acelaşi în orice situaţie. Era capabil, dotat cu reale capacităţi organizatorice şi cu sentimentul responsabilităţii pentru lucrul încre-

dinţat. A demonstrat stăpânire de sine şi tact în relaţiile cu profesorii şi colegii.

Absolvind cu menţiune facultatea, a fost repartizat la Catedra de microbiologie, unde îşi începe activitatea în funcţia de asistent universitar. Urmează studiile, făcând doctoratul la distanţă, la Catedra de microbiologie, virusologie şi imunologie a ISMC. În anul 1966 efectuează cercetări ştiinţifice la Institutul de Epidemiologie şi Microbiologie „N. Gamaleia" din Moscova, unde realizează teza de doctorat în medicină, sub conducerea academicianului Juan Planelies (spaniol de origine), pe care o susţine în 1970.

La sfârşitul anilor 60 ai secolului XX, atât în cadrul Institutului de Medicină, cât şi în republică, inclusiv băştinaşii, şi-au intensificat sentimentele şi aspiraţiile cu caracter democratic, însoţite de anumite dificultăţi, ajungându-se la revolte publice, în timpul cărora au avut de pătimit reprezentanţii păturilor progresiste. Anume în aceste timpuri de răscruce, Petru Galeţchi ocupa posturi de conducere, devenind un strateg responsabil de soarta Alma Mater. Atunci el, în calitate de lider ideologic, a demonstrat că este o persoană hotărâtă, capabilă să rezolve pe cale diplomatică multe probleme delicate. Evident, sus-puşilor nu le era pe plac atitudinea atât de democratică, dar corectă şi obiectivă, pe care o manifesta dumnealui. Au fost întreprinse măsuri de a se „izbăvi" de el, dar fără existenţa unor reale motive pentru astfel de sancţiuni. În sfârşit a fost lăsat în pace să-şi continue activitatea didactică. În 1978, conferenţiarul Petru Galeţchi a fost numit şef al cursului Microbiologie, Facultatea Perfecţionarea Medicilor, iar din 1989 a exercitat funcţia de şef al Catedrei (unificată cu cursul respectiv) de Microbiologie, Virusologie şi Imunologie.

Profesorul universitar Petru Galeţchi a fost un cercetător temeinic, ca şi tot ce făcea dumnealui. A publicat circa

200 de lucrări ştiinţifice, fiind autor al mai multor inovaţii şi a 5 brevete valoroase de invenţii, menţionate la expoziţiile naţionale şi internaţionale. Societatea inventatorilor din România i-a acordat Medalia de Aur pentru un ciclu de invenţii. A fost conducătorul şi consultantul ştiinţific la 7 teze de doctorat şi doctor habilitat în medicină. Concomitent cu lucrul de cercetare şi cel didactic, îndeplinea mai multe funcţii obşteşti şi administrative, inclusiv cea de prodecan şi decan al Facultăţii Medicină generală (1989–1995).

În perioada de după proclamarea independenţei RM Petru Galețchi își asumă responsabilitatea pentru activitatea unui sector foarte important al vieţii universitare, fiind numit în postul de prim-prorector (1995–2004) şi alte funcții-cheie în cadrul USMF „Nicolae Testemiţanu", pe care le-a îndeplinit cu cinste până în ultimele clipe din viaţă. A rămas în memoria celor care l-au cunoscut ca om-exemplu: muncitor, disciplinat, principial, onest, binevoitor şi de încredere. A reuşit să lase bună imagine în ştiinţa medicală, în activitatea organizatorică şi pedagogică, fiind un promotor al transformărilor benefice care au avut loc în Alma Mater în perioada în care a activat. Aşa a fost şi a rămas Petru Galeţchi: un excelent cadru didactic, educator, patriot şi om împlinit, lucrător Emerit al învăţământului medical superior din republică, decorat cu ordinul „Gloria Muncii" şi medalia „Nicolae Testemiţanu".

Se poate afirma cu certitudine că Petru Galeţchi a făcut parte din cohorta personalităţilor marcante specifice anilor 60–90 ai secolului XX, iar prin acţiunile sale principiale şi responsabile, exigente şi binevoitoare a dovedit că nu este omul vorbelor goale, şi-a susţinut şi impus cu fermitate propria părere, pe care o considera corectă, fără a nega alte viziuni utile şi argumentate din punct de vedere profesional. Era o persoană respectată şi apreciată datorită erudiţiei

profesionale şi tactului didactic, onestităţii, inteligenţei şi verticalităţii civice.

Lipsa marelui pedagog şi a educatorului înţelept se resimte şi peste mulţi ani de la plecarea lui în eternitate. Memoria despre marele înaintaş a fost înveşnicită prin instalarea plăcii comemorative la intrarea în aula nr. 1 „Petru Galeţchi" din blocul central a USMF „Nicolae Testemiţanu" şi a bustului din Aleea Medicilor iluştri de la Malina Mică[75].

Tudor Gâţu
(13.XII.1921–11.01.1997)

Reputatul medic oftalmolog Tudor Gâţu este descendent al unei familii de cadre didactice din comuna Ochiul Alb, plasa Râşcani, judeţul Bălţi, România. Absolveşte şcoala primară din satul Nicoreni, după care îşi continuă studiile la Liceul „Ion Creangă" din Bălţi. În anii 1945–1950 învaţă la Institutul de Medicină din Chişinău. Colegii de facultate îşi aminteau că studentul Gâţu făcea parte din rândul tinerilor care nu cunoşteau deloc limba rusă. De aceea s-a adaptat cu greu la terminologia medicală studiată într-o altă limbă decât în cea maternă. După absolvirea facultăţii de medicină, timp de 10 ani (1950–1960) activează în funcţia de şef al secţiei Oftalmologie în Spitalul din oraşul Bălţi, concomitent fiind lector la Şcoala de Felceri şi Moaşe din localitate. Mai mulţi ani a fost deputat al Consiliului oră-

[75] Baciu, Gh. *Promoţia a XVIII-a a ISMC la 50 de ani (1957–1963).* Ch., 2013, pp. 117-120.

şenesc Bălţi. În anul 1959 este distins cu medalia „Eminent al Sănătăţii Publice". În 1960 se transferă cu traiul în oraşul Chişinău, unde lucrează în calitate de asistent la Catedra de oftalmologie a ISMC. În anul 1966, susţine teza de doctorat în ştiinţe medicale, iar peste doi ani i se conferă titlul de conferenţiar universitar. În societate era recunoscut pe bună dreptate ca fiind unul dintre cei mai calificaţi specialişti în domeniul oftalmologiei din republică. Este autorul a circa la 80 de lucrări ştiinţifice. Împreună cu soţia, pedagog de profesie, au educat o fiică, care a îmbrăţişat medicina la ISMC, după absolvirea facultăţii a devenit medic-oftalmolog, ca şi tăticul ei. În august 1987, Tudor Gâţu se retrage din activitatea pedagogică şi practică. Decedează subit la domiciliu.

Leonid Gheorghian

Ilustrul medic Leonid Gheorghian face parte din categoria oamenilor nedreptăţiţi de soartă încă din copilărie, datorită calvarului provocat de ocuparea Basarabiei de către regimul sovietic. S-a născut în satul Prajila, județul Soroca (1929), România, în familia cunoscutului avocat Haralambie Gheorghian, viitor prefect al judeţului Bălţi (1931–1933). Micul Leonid și-a petrecut copilăria în orașul Bălți, cartierul Pământeni, în apropierea Gării feroviare, unde a și învățat la școala primară. De mic copil dorea să devină militar, fapt ce l-a determinat ca, în anul 1939, să susțină cu succes examenul de admitere la Liceul Militar din Chișinău, deși anterior fusese înmatriculat la Liceul „Ion Creangă" din Bălți.

Din cauza ocupării Basarabiei din anul 1940, familia Gheorghian se refugiază în mare grabă în România, unde Leonid îşi continuă studiile la Liceul Militar „Mihai Viteazul” din Timișoara. După absolvirea lui, se înscrie la Facultatea de medicină a Universității timișorene. În perioada anilor 1947–1950, în România regimul comunist de asemenea a început „vânarea” și arestarea aşa-numitelor „elemente dușmănoase”, printre care se număra și familia Gheorghian. Năpasta a căzut şi pe tata lui, fiind arestat (1947) și în curând nimicit mișelește. Pentru a scăpa de problemele şi persecuţiile care puteau izbucni oricând din partea regimului comunist român, după anul IV de facultate, Leonid s-a transferat cu studiile la Facultatea de medicină a Universităţii din București. Astfel a evitat exmatricularea, dar şi de alte posibile consecinţe nefaste. După absolvirea facultății, a lucrat doi ani ca medic în Ţară.

Leonid Gheorghian cu soţia
în timpul unei croaziere turistice (2014).

Dar ghinionul nu-l părăsea. Alte neplăceri aveau să-l pândească în anul 1979, după întoarcerea de la înmormântarea lui Pantelimon Halippa, unul dintre cei mai apropiaţi

prieteni şi adepţi de idei al tatălui său, care a avut loc la Mănăstirea Cernica. S-a început un proces de interogatoriu, care a provocat o nesiguranță şi un mare şi real pericol pentru libertatea și viața familiei, ceea ce l-a determinat să părăsească România. Obținând aprobarea unei excursii turistice în Franța, a ajuns cu soția în Germania, unde a și rămas. Acolo şi-a echivalat diploma de medic, dar cu recalificarea în domeniul radiologiei. Peste un timp, în Germania a sosit şi fiica Oana, care ulterior s-a căsătorit. După pensionare doctorul în medicină Leonid Gheorghian a devenit captivul compoziției muzicale, dar şi al scrisului, publicând mai multe reflecţii şi memorii în ziarele din localitate. Era un împătimit al turismului.

Natalia Gheorghiu
(29.XI.1914–4.II.2001)

Neobositul și legendarul medic-pediatru Natalia Gheorghiu s-a născut în satul Manzâr, județul Bender, Basarabia (actualmente satul Lesnoe, regiunea Odessa). A avut o copilărie și viață zbuciumată, plină de trăiri psihologice şi evenimente istorice. În anul 1940, absolvește Facultatea de medicină a Universității din Iași. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial activează ca medic în condiții riscante, inclusiv și în diferite spitale de evacuare. După finisarea războiului, se încadrează activ în munca pe cât de nobilă, pe atât de riscantă şi istovitoare – cea de a reda şansa la viaţă celor mai neajutoraţi pacienţi: micuţilor care nu pot spune ce şi unde îi doare şi pentru a căror salvare uneori medicul trebuie să apelezi nu doar la cunoştinţe profunde, dar şi la intuiţie. Pe

departe nu se cunoaşte numărul celor care au avut fericirea să fie salvaţi de această blândă şi curajoasă femeie pentru care haina de gală a fost halatul alb, iar crezul vieţii – micuţii să se bucure de copilărie în adevăratul sens al cuvântului. În 1957, la iniţiativa Nataliei Gheorghiu, a fost deschisă prima secţie de chirurgie pediatrică în cadrul Spitalului Republican de Copii, iar mai târziu a fondat şi Centrul de Chirurgie Pediatrică din RM pe care l-a condus cu pricepere şi cu adevărată jertfire de sine. A educat un număr impunător de medici-pediatri, inclusiv specialişti în domeniul chirurgiei pediatrice, a fost fondator al unei mari şcoli ştiinţifice, conducătorul a zeci de doctori şi doctori habilitaţi în ştiinţe medicale.

Natalia Gheorghiu a fost primul savant-medic din RSSM, care a susținut teza de doctorat (1948) și doctor habilitat în medicină (1953). Nu este întâmplător faptul că, încă în 1949, a fost decorată cu Ordinul Drapelului Roșu de Muncă, iar în 1957 – devine Medic Emerit din RSSM, șef al Catedrei de pediatrie. În anii 1963–1966 exercită funcția de prorector pentru activitate didactică al ISMC, iar mai târziu (1968–1969), devine prorector pentru știință. Este decorată cu Ordinul Republicii şi medalia Comitetului Internaţional pentru Apărarea Păcii. O stradă din Chişinău şi Catedra pe care a condus-o mulţi ani îi poartă numele, iar la intrarea în Centrul de Chirurgie pediatrică este instalat bustul comemorativ al ilustrului medic căruia, la naştere, providenţa i-a sărutat mâna. A trăit cât se poate de modest, bucurându-se de lucruri simple şi de necesitate strictă pentru existenţă. A fost un veritabil model de educator, medic, savant care îşi asuma decizii dintre cele mai riscante şi un om binevoitor, care, prin faptele sale, şi-a înscris numele cu litere de aur în conştiinţa tuturor celor care au cunoscut-o. Considerăm că a fost un adevărat erou până în ultimele clipe din viață, care face cinste neamului. Academicianului Natalia Gheorghiu îi aparţine o frază

foarte înțeleaptă şi povăţuitoare pentru toţi: „*Fereşte-te cu prudenţă de linguşitorii care laudă şi găseşte în tine ceia ce nu este de lăudat şi atunci vei şti cu siguranţă cine eşti şi unde ai ajuns*”[76].

Victor Victor Gheţeul (22.XII.1928–17.II.2012)

Viitorul medic-pediatru, profesor universitar Victor Gheţeul a văzut lumină zilei în oraşul Cluj-Napoca, într-o tânără familie de basarabeni. Tatăl lui, de asemenea cu prenumele Victor, după absolvirea Facultăţii de medicină (1931) se reîntoarce la baştină şi îşi începe activitatea de medic la Spitalul orăşenesc din Bălţi, concomitent, fiind profesor de anatomie la Liceul „Ion Creangă” din localitate, astfel a devenit cunoscut şi ca un cadru didactic bine pregătit. Victor-junior, după şcoala primară, îşi continua studiile la Liceul Comercial din Bălţi împreună cu alţii colegi cărora soarta le-a hărăzit să stea de strajă la sănătatea oamenilor, ajutându-i pe cei suferinzi (Gheorghe Botezatu, Diomid Gherman, Alexandru Nacu, Nicolae Testemiţanu ş.a.), care ceva mai târziu aveau să înveţe la şcoala nr.1 moldovenească din oraşul Bălţi. Însă Victor Gheţeul (junior), după cel de al Doilea Război Mondial, a absolvit şcoala nr. 2, în 1946, şi este înmatriculat la ISMC.

După absolvirea Facultăţii Curative (1951), Victor Gheţeul, timp de un an, lucrează ca medic ftiziatru la Dis-

[76] Analele USMF „Nicolae Testemiţanu”, 1999, p. 7-10; Moldova Suverană din 7 februarie 2001 şi din 30 noiembrie 2004.

pensarul antituberculos din or. Bălţi. În următorii doi ani (1952–1953) exercită funcţia de Şef al Secţiei Ocrotirea Sănătăţii Mamei şi a Copilului din cadrul Departamentului Ocrotirea Sănătății din Bălţi. În anul 1953 este angajat în funcţia de şef de Direcţie Ocrotirea Sănătăţii Mamei şi a Copilului al Ministerului Sănătăţii din RSSM. În anii 1960–1963 îşi continuă studiile, făcând doctoratul la Institutul de Pediatrie al Academiei de Ştiinţe Medicale din Moscova. În anul 1963, susţine teza de doctorat. Revenind la Chişinău, este numit în postul de pediatru Principal al Ministerului Ocrotirii Sănătăţii al RSSM (1963–1965). Pentru un timp (1965–1968), devine Consilier al Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii în cadrul serviciului de protecţie a mamei şi a copilului al Ministerului Sănătăţii din Republica Laos.

Întors în patrie din Laos (1968), se încadrează în activitatea didactică în calitate de asistent la Catedra de pediatrie, iar mai apoi deţine postul de conferenţiar universitar. În anul 1983, susţine teza de doctor habilitat în ştiinţe medicale: «Состояние микроциркуляции при пневмониях у детей раннего возраста». Profesor universitar (1989). În anii 1986–1997, este şef al Catedrei de pediatrie nr. 2, apoi activează ca profesor universitar. A publicat peste 75 de lucrări. Este conducător ştiinţific la 4 teze de doctor şi consultant la 4 lucrări de doctor habilitat. Deţine titlul onorific de Om Emerit al Republicii Moldova[77].

Egor (Gheorghe) Glavce (1871–1919)

Egor (Gheorghe) Glavce s-a născut în oraşul Chișinău, în familia pedagogului Ștefan Glavce. După absolvirea

[77] Baciu, Gh. *Profesorii universitari, absolvenţi ai USMF „Nicolae Testemiţanu”*, Ch., 2012, p. 73.

şcolii primare, învaţă la Liceul nr. 1 de Băieţi din Chișinău, apoi se înscrie la Facultatea de medicină a Universității din Moscova. Obţinând diploma de medic (1895) revine la baștină, activând în calitate de medic dermatovenerolog la Spitalul Gubernial de Zemstvă din Chișinău. Fiind dotat cu calităţi native de a persevera, de a-şi aprofunda cunoştinţele sistematic, devine unul dintre cei mai cunoscuţi specialişti în domeniul dermatovenerologiei. Peste un timp se stabileşte în oraşul Odessa. Acolo, în anul 1917, deschide prima policlinică dermatovenerologică, renumită în regiune, fiind prima instituție curativ-profilactică de acest gen.

Ulterior i s-a dus faima în toată Rusia, fiind apreciat la justa valoare. În anul 1922, după decesul eminentului medic, instituţia dată a fost reorganizată în Institutul dermatovenerologic „E.S. Glavce”. El a fost considerat în Rusia pionierul sistemului de dispensarizare a bolnavilor cu boli venerice, implementând în practică tratamentul profilactic al acestor bolnavi. Este autor al mai multor lucrări științifice publicate. Eminentul medic-savant moare doar la vârsta de 50 de ani şi este înmormântat la Cimitirul din oraşul Odessa.

Simion Guranda
(1940–2004)

Medicul prin excelenţă Simion Guranda s-a născut încă în perioada României Mari, în satul Rădulenii-Vechi, plasa Floreşti, judeţul Soroca. În anii 1947–1957 învaţă la școala medie din satul natal, iar după absolvirea ei este înmatriculat la Facultatea de Medicină generală a ISMC, unde se încadrează cu uşurinţă în viața studențească. Era un tânăr sociabil, practica sportul, jucând pe post de portar în echipa de fotbal a institutului. A dovedit că este foarte

sârguincios la învăţătură, vorbea cu mare respect atât de părinţi, cât şi de colegii săi, pretutindeni cucerea cu lejeritate simpatia celor în mijlocul cărora îşi desfăşura activitatea, devenind liderul lor. La anul VI de studii se specializează la Catedra de obstetrică şi ginecologie. După specializarea primară este repartizat la lucru în spitalul raional din Telenești, unde în scurt timp devine medic-șef adjunct.

Dând dovadă de aptitudini profesionale profunde şi de capacităţi organizatorice în muncă, ministrul Sănătăţii de atunci, Nicolae Testemiţanu, îl numeşte pe Simion Guranda, în anul 1965, în calitate de medic-șef al Maternității din orașul Bălți, acolo afirmându-se în calitate de specialist competent în domeniul respectiv şi de talentat organizator al sistemului de sănătate din R.M. Pe timpul lui, la Bălți s-a construit o nouă clădire spaţioasă a Maternităţii, iar în 1981, s-a mai dat în exploatare un bloc modern. Astfel capacitatea maternității bălţene atingând cifra de 305 paturi. Deosebitele sale capacități organizatorice și profesionale au fost observate și apreciate la justa valoare la ministerul Sănătății, la inițiativa căruia, în 1985, specialistul Simion Guranda a fost transferat la Chișinău, pe post de director adjunct al Institutului Ştiinţific în domeniul Ocrotirii Sănătăţii Mamei și Copilului, unde a activat până în ultimele zile din viață. Coţii Guranda au educat două fiice care mai poartă în suflet durerea provocată de dispariția mult prea timpurie a părintelui drag[78].

[78] Baciu, Gh. *Promoţia a XVIII-a a ISMC la 50 de ani (1957–1963).* Ch., 2013, pp. 123-124.

Valentina Halitov
(01.X.1926–12.VII.2012)

Renumitul medic-pediatru şi unul dintre fondatorii ISMC, Valentina Halitov s-a născută în or. Chişinău, România, fiind unica fiică în familia Anghelinei şi a lui Ion Marinov, înzestrată cu patimă pentru lecturi, pentru studiere temeinică. A înregistrat reuşite excelente la Liceul de Fete „Principesa Dadiani”, considerat un fundament trainic pentru viaţă, apoi şi la Şcoala Medie nr. 2 din Chişinău. În 1945, după absolvirea a X clase, se înscrie la studii la Institutul de medicină din Chişinău, recent transferat din Kislovodsk, pe care, în 1950, îl absolveşte cu menţiune, fiind repartizată la lucru, în calitate de oculist, la spitalul din Leova. În 1952, a fost invitată să continue studiile prin secundariat clinic la Catedra de boli infecţioase a ISMC. Debutează în activitatea didactică, urcând treptele ierarhice: asistent, conferenţiar şi profesor universitar (1984). În 1963 susţine teza de doctorat şi preia conducerea cursului Boli infecţioase la copii, transformat, în 1967, în catedră. În 1980 susţine teza de doctor habilitat.

Mai mult de jumătate de secol a susţinut cursuri, seminare, dezbateri clinice, efectuând vizite ale pacienţilor micuţi, a contribuit la pregătirea multor generaţii de medici pentru necesitatea plaiului natal, inclusiv 12 secundari clinici. A publicat peste 130 de lucrări, inclusiv 3 monografii. Sub bagheta domniei sale au fost susţinute 8 teze de doctorat şi doctor habilitat în ştiinţe medicale. A condus cu mare abnegaţie Catedra de boli infecţioase la copii aproape 50 de ani, a exercitat funcţia de decan al Facultăţii Pe-

diatrie (1958–1963) şi al Facultăţii Medicină Preventivă (1963–1969), fiind şi prorector pentru problemele ştiinţifice (1981–1985). Mai mult de 15 ani a îndeplinit funcţia de specialist principal netitular al Ministerului Sănătăţii (1970–1985), preşedinte al Societăţii medicilor infecţionişti din republică (1980–1990) etc. Pentru succesele în munca de combatere a holerei şi altor boli infecţioase reputatul medic a fost decorată de două ori cu „Insigna de Onoare”, apoi cu „Ordinul Republicii”. Din 1998 şi până în ultimele clipe din viaţă a fost mereu la datorie, inclusiv pe post de profesor-consultant la Catedra de boli infecţioase la copii a USMF „Nicolae Testemiţanu” din Republica Moldova. Se consideră pe bună dreptate că profesoara V.Halitov reprezintă istoria şi enciclopedia Universităţii de Medicină, care oglindeşte faptele şi evenimentele ce s-au perindat de-a lungul celor 55 ani de activitate rodnică a forului ştiinţific din al cărui peisaj n-a lipsit niciodată. A fost Medic şi Savant de la Dumnezeu, Om de mare cultură, educator iscusit şi prieten de nădejde[79].

Lidia Harconiţă-Nanulescu

Medicul Lidia Harconiţă-Nanulescu a văzut lumina zilei în Slobozia-Bălţi, într-o perioadă caldă de vară a anului 1937, în familia lui Nichifor şi a Elenei Harconiţă. Tânăra familie gospodărea pe ogoarele bălţene, îşi construia casa la marginea localităţii, pe strada Pompei (rebotezată ulterior în strada Răutului apoi Miţchevici). Spre toamna anului 1940, familia lui Nichifor Harconiţă se gătea definitiv să intre în noua casă, dar nu a fost sortit să trăiască mult în ea. Cotropirea oraşului de către armata „eliberatoare” sovietică, i-au silit de urgenţă să părăsească plaiurile natale, fugind în grabă de năpasta roşie. Brusc s-au pomenit fără

[79] Ababii, I. *Curierul medical*, 2011, nr. 5, p. 64.

casă, fără masă şi fără careva documente. Cu cei trei copii mici au trecut Prutul ca apoi niciodată să nu-şi mai vadă

rudele şi leagănul natal. Capul familiei, Nichifor Harconiţă, conștientiza ce-i aşteaptă pe toţi membrii familiei dacă nu se vor refugia în România. Doar tatăl lui, Constantin, bine şcolit, bucurându-se de respectul nu doar al băştinaşilor, a deţinut funcţia de Preşedinte al Consiliului de Administrare a Băncii „Folosul”, din Slobozia-Bălţi, înfiinţată în 1928. Astfel de persoane, de obicei, erau căutate, arestate şi nimicite în primele zile. Micuţa fiică Lidia, care la acea oră avea doar trei anişori nu-şi mai aminteşte aproape nimic despre pribegiile suportate de către părinţi, care, la rândul lor, nu le povesteau copiilor despre „epopeea” vieţii, pentru ca să nu-i expună riscurilor.

În condiţiile grele ale refugiului (1940), familia lui Nichifor Harconiţă a poposit în mai multe localităţi din România, stabilindu-se, într-un final, în oraşul Piteşti, unde capul familiei a găsit un loc stabil de muncă la CFR. Relaţiile cu rudele au fost întrerupte pentru totdeauna. După absolvirea studiilor la liceul din localitate, Lidia se înscrie la Facultatea de medicină-pediatrie a Universităţii de Stat de Medicină şi Farmacie „Carol Davila” din Bucureşti (1954–1960). Devenind medic, activează (1960–1975) la Catedra de pediatrie I la USMF Cluj-Napoca. Se căsătoreşte cu profesorul Mircea Nănulescu, în familia cărora s-a născut fiul Andrei-Răzvan (1974), care în curând i-a părăsit şi s-a transferat cu traiul în oraşul Bucureşti.

În următorii ani (1975–1981), Lidia Nănulescu activează în calitate de şef de lucrări, apoi conferenţiar, profesor universitar, şef de Catedră de Boli infecţioase la USMF

Cluj-Napoca (1981–1990). Concomitent a exercitat şi funcţia de prodecan al Facultăţii de medicină. Produsul ştiinţific al Domniei sale este de peste 150 de lucrări publicate, inclusiv două cărţi. A efectuat stagiuni de perfecţionare la Paris, obţinând diploma universitară „Formacion a l'epidemie SIDA". În mod activ a realizat supravegherea copiilor infectaţi cu HIV/SIDA în secţia de copii a Clinicii de Boli Infecţioase. Pentru rezultatele obţinute în asistenţa medicală, în anul 1982, a fost distinsă cu titlul „Evidenţiat în munca sanitară" a României.

Calistrat Hânculov (1851–1916)

Unul dintre patriarhii medicinei autohtone, Calistrat Hânculov s-a născut în familia funcționarului Petru Hâncu din orașul Chișinău, unde urmează studiile la Liceul nr.1 de Băieți. În anul 1871 se înscrie la Academia Medico-Chirugicală din Sankt-Petersburg. În timpul studiilor la Academie este încorporat la serviciul militar, în cadrul căruia activează ca lucrător medical într-un detașament medical din componența „Crucii Roșii" (mai-noiembrie 1877). După absolvirea Academiei (1879) lucrează în calitate de medic inferior pe o navă civilă, iar între 12 mai 1881 și 17 septembrie 1882, se află pe nava militară „Petru cel Mare", călătorind și peste hotarele Rusiei. După retragerea în rezervă, Calistrat Hânculov lucrează ca medic în oraşul Bălţi, inclusiv timp de 10 ani (1880–1890) este angajat în calitate de medic al familiei lui Nicolae Casso, Mareşalul Nobilimii din regiune. În acelaşi timp, exercită funcţia de medic în diferite spitale din județul Bălți (1883–1904). Ulterior se transferă cu traiul în orașul Chișinău, deținând postul de medic-șef al Spitalului Gubernial de zemstvă (1904–1913). În această funcție C.Hânculov a contribuit la extinderea Spitalului

Gubernial, inclusiv la deschiderea noilor secții de chirurgie, terapie, diagnostic, etc., astfel ridicând esenţial prestigiul celui mai mare spital din Basarabia. Împreună cu Calistrat Hânculov, la Chişinău au activat mulţi medici de notorietate: Toma Ciorbă, Leopold Siţinski, Nicolae Doroşevski, Tudor Peretiatcovici, Moiesei Sluţki şi alţi medici ai timpului. Spre sfârşitul vieţii se întoarce cu traiul în oraşul Bălţi, unde deţine funcţia de Preşedinte al Consiliului Administrativ al Zemstvei din judeţul Bălţi.

Eugen Iuhtimovschi (25.05.1937–20.05.2015)

Evenimentele istorice din 1812 mă fac să conchid că dinastia Iuhtimovschi face parte dintr-o familie de polonezi colonişti, sosiţi în Basarabia la indicaţia regimului ţarist de ocupaţie. Bunelul lui Eugen Iuhtimovschi s-a stabilit cu traiul în satul Hârtop, judeţul Bălţi. Acolo el şi-a educat cei 10 copii ai săi, şi-a făurit o gospodărie exemplară, s-a adaptat la tradiţiile băştinaşilor, iar cu timpul s-a angajat la lucru la calea ferată, care trecea prin sat. Unul dintre fiii săi a fost Dumitru (tatăl lui Eugen), născut în anul 1911, care se căsătoreşte cu consăteana Feodosia, cu doi ani mai tânără ca el, apoi se angajează la lucru în sistemul căilor ferate, urmează şcoala de mecanic feroviar, devenind funcţionar de stat, acumulând practica de activitate în ramura respectivă.

Fiind un tânăr capabil şi muncitor, Dumitru, în calitate de specialist calificat şi promiţător, este invitat de către alt polonez, Petre Mancovski, unul din conducătorii Gării feroviare de nord din Bălţi, ca parte componentă a CFR, să treacă cu serviciul la cel mai important nod feroviar din Slobozia-Veche. D. Iuhtimovschi a acceptat propunerea şi lui i s-a repartizat o casă de locuit, chiar în preajma gării feroviare, pe care a amenajat-o frumos, unde mai apoi s-a

stabilit cu familia. Cu timpul, Dumitru, împreună cu fratele său mai mic, Serafim, au format o echipă, care lucrând în calitate de mecanici feroviari, efectuau curse pe traseul Bălţi-Chişinău-Braşov.

La începutul anului 1936, Dumitru Iuhtimovschi împreună cu soţia se stabilesc la Braşov. Acolo, în familia lor, în mai 1937, se naşte fiul Jan (Eugen), viitorul medic. Către anul 1939, apar noi idei de revanşism şi amatori de a tulbura liniştea în Europa. Prin pactul Molotov-Ribbentrop se „croieşte" harta Europei, în consecinţa căruia, la 28 iunie 1940, armata roşie sovietică falnic ocupa o mare parte din teritoriile strămoşeşti, astfel se instalează o nouă graniţă, care delimita locul de trai al multor cetăţeni băştinaşi. În final fraţii Iuhtimovschi au fost impuşi de situaţie să se repatrieze la baştină, iar Dumitru a revenit la Slobozia-Bălţi, în casa unde a locuit anterior. Continuă activitatea la CFR, temporar locuieşte în or. Chişinău, în preajma Gării feroviare, într-o locuinţa de serviciu.

Pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Gara feroviară de nord (Bălţi), a fost bombardată, în consecinţă şi casa unde locuia familia lui Dumitru Iuhtimovschi a fost distrusă în totalmente. Dar nenorocirea nu vine de una singură. În curând el se îmbolnăveşte grav de tifos, care bântuia în regiune, şi decedează la vârsta doar de 34 de ani. În consecinţă, văduva lui E. Iuhtimovschi, Feodosia, se pomeneşte într-o situaţie disperată, rămânând cu cei patru copii mici: Jan, Boris, Mircea şi Valentina pe drumuri. Se ştie însă că lumea se ţine pe oamenii lui Dumnezeu, oameni buni. Salvarea celor care păreau a fi condamnaţi pierzaniei a venit din partea unei familii creştine care locuia în Slobozia (str. Răutului, 22), Vasile şi Eudochia Pereteatcu (Madam Pereteatcu, cum o numea Jan), oameni buni, cu dare de mână, adevărat sprijin pentru cei aflaţi în impas. Fiind oameni de o generozitate rar sau aproape deloc întâlnită, familia Pereteatcu le-a dăruit celor năpăstuiţi

o căsuţă în chiar propria curte, fără ca să le pună vreo condiţie, fără să le ceară ceva în schimb. Pentru acest gest, Eugen i-a fost recunoscător acestei familii toată viaţa.

După decesul tatălui său, Jan, de numai 8 anişori devine „capul” familiei, luptând pentru a supravieţui şi a-şi salva familia. Mai apoi, calităţile pe care şi le-a format în copilărie l-au însoţit şi ajutat de-a lungul vieţii sale zbuciumate. A contribuit temeinica la dezvoltarea domeniului ocrotirii sănătăţii. Evenimentele triste din copilărie şi-au lăsat însă o amprente adânci, de neuitat în inima sa pe întreaga viaţă.

Abia după 30 de ani (1976) de convieţuire a celor două familii (10 persoane), în aceeaşi curte în care domnea armonia şi înţelegerea, statul i-a oferit familiei Iuhtimovschi un apartament de stat!

În anul 1951, împreună cu Jan, am absolvit 7 clase la Şcoala feroviară nr. 4 din Slobozia-Bălţi şi ambii ne-am continuat studiile la Şcoala de Felceri şi Moaşe din Bălţi, după absolvirea căreia, în 1954, ne-am despărţit, fiecare plecând la lucru conform repartizărilor respective.

Serviciul militar Jan îl face la Baikonur, iar după demobilizare se angajează într-o Unitate militară din Bălţi. În anii 1961–1967, este student la Institutul de Stat de Medicină din Chişinău, concomitent lucrează prin cumul ca felcer la Spitalul Clinic Republican. Fiind student, Eugen beneficiază de două ori de Bursă de merit, pe atunci *bursa leninistă.* Este lider al tineretului, absolvind institutul cu „Diplomă Roşie”. Renunţă la activitatea didactică la una din catedrele teoretice, preferând activitatea practică medicală.

Iniţial (1967), se regăseşte în funcţia de medic chirurg la Spitalul Clinic de Copii din Chişinău, iar peste un an se transferă la Spitalul Clinic Republican, unde activează ca medic urolog, sub conducerea lui Mihai Bârsan, îndeplinind apoi şi funcţia de şef al Secţie urologie, adjunct al

medicului-şef însărcinat cu probleme organizatorice. În următorii ani se specializează şi în andrologie medicală, devenind unul dintre cei mai remarcabili medici în acest domeniu din Republica Moldova. Încă în anul 1972 a fost decorat cu insigna „Eminent al Ocrotirii Sănătăţii din RSSM".

În 1966, Eugen s-a căsătorit cu Veronica Marcu, filolog de profesie. Împreună au crescut doi copii, Alexandru şi Mircea, ambii păşind pe urmele părintelui drag, au îmbrăţişat profesia de medic. Dar şi nepotul care l-a botez a primit numele pe care l-a purtat cu onoare bunicul său, Eugen, de asemenea şi-a ales specialitatea de medic.

Călit de greutăţi şi munca asiduă, având un dezvoltat sentiment pentru neam şi vatra străbună care se numeşte patriotism, fiind de o bunătate proverbială – aceste sunt calităţile care i-au adus succesul şi faima medicului Eugen Iuhtimovschi, o personalitate notorie în cultura şi ştiinţa republicii.

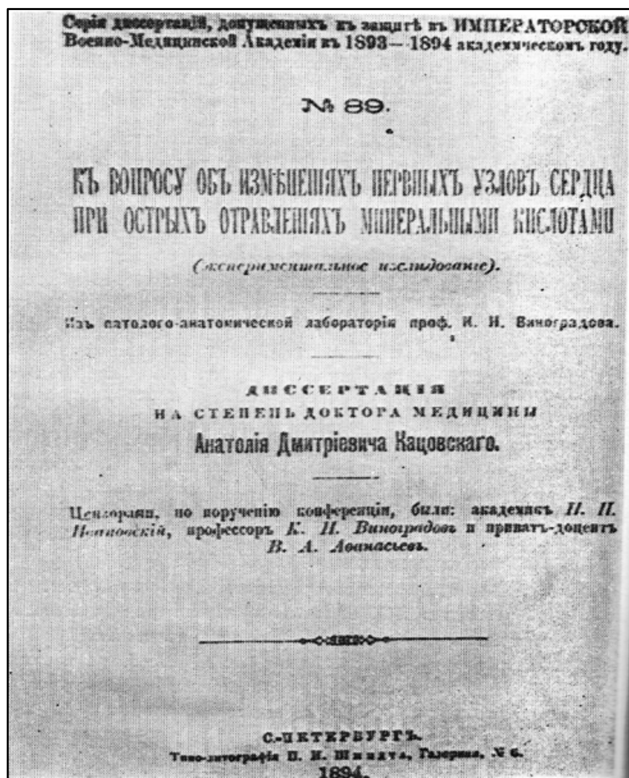
Anatol Koţovski
(19.06.1864–27.02.1937)

Cunoscutul medic, savant, reformator al serviciului de psihiatrie din Basarabia, Anatol D. Koţovski s-a născut în satul Târnova, judeţul Soroca, într-o familie de boieri. În 1883 absolveşte Liceul de Băieţi din Chişinău, unde şi-au făcut studiile Toma Ciorba, Victor Crăsescu, Nicolae Dimo, Alexei Şciusev, Lev Tarasevici şi alte personalităţi marcante ale timpului. Îşi continuă studiile la Universitatea din Novorossiisk (Odessa), pe care o absolveşte în 1888, obţinând titlul de doctor în ştiinţe reale. În acelaşi an se înscrie la Facultatea de Medicină a Universităţii din Harkov (1891), obţinând diploma de medic, cu dreptul de a activa în domeniul medicinei, după care lucrează la Academia Medico-Militară din Sankt Petersburg. În anul 1894, susţine teza de doctorat „Modificările plexurilor nervoase ale cordului în caz de intoxicaţii" şi se întoarce la baştină, unde practică medicina în calitate de ordinator la Spitalul de psihiatrie din Costiujeni.

La 28 octombrie 1896, prezintă în faţa Administraţiei de Zemstvă din Basarabia un raport ştiinţific cu tema: „Despre reglementarea asistenţei bolnavilor psihici din Basarabia". În anii 1898–1916 îndeplineşte funcţia de director al Spitalului de psihiatrie din Costiujeni. În această perioadă se finisează construcţia spitalului din Costiujeni, transformând-ul într-o instituţie de tip nou. În 1908, întreprinde un şir de deplasări prin centrele universitare medicale din Rusia. Continuă activitatea ştiinţifică, publicând peste 50 de lucrări ştiinţifice. În 1916 este ales profesor la

Catedra de psihiatrie din Novorossiisk, dar în anul 1922 revine la Chişinău, unde activează ca neurolog şi psihiatru într-un spital particular[80].

Серія диссертацій, допущенныхъ къ защитѣ въ ИМПЕРАТОРСКОЙ Военно-Медицинской Академіи въ 1893—1894 академическомъ году.

№ 89.

КЪ ВОПРОСУ ОБЪ ИЗМѢНЕНІЯХЪ НЕРВНЫХЪ УЗЛОВЪ СЕРДЦА ПРИ ОСТРЫХЪ ОТРАВЛЕНІЯХЪ МИНЕРАЛЬНЫМИ КИСЛОТАМИ

(экспериментальное изслѣдованіе).

Изъ патолого-анатомической лабораторіи проф. И. Н. Виноградова.

ДИССЕРТАЦІЯ
НА СТЕПЕНЬ ДОКТОРА МЕДИЦИНЫ
Анатолія Дмитріевича Кацовскаго.

Цензорами, по порученію конференціи, были: академикъ *Н. П. Ивановскій*, профессоръ *К. Н. Виноградовъ* и приватъ-доцентъ *В. А. Афанасьевъ*.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
Типо-литографія П. И. Шмидта, Галерная, № 6.
1894.

La Congresele Naturaliştilor şi Societăţii Medicilor şi Farmaciştilor din Basarabia A. Koţovski de nenumărate ori susţinea referate ştiinţifice pe probleme de psihiatrie şi medicină legală. Este cunoscut discursul său despre responsabilitatea persoanelor care prezintă în judecată interpretări şi concluzii false. Fiind un savant cu un potenţial

80 Тестемицану, Н.А.; Попушой, Е.П.; Йокса, В.А. *Видные врачи Молдавии*. Кишинёв: Штиинца, 1985. 235 с.

ştiinţific şi intelectual dezvoltat, îşi continuă activitatea de cercetare şi publică multe lucrări valoroase. Dintre acestea poate fi numită monografia (1912) în care se descriu particularităţile morfopatologice ale pelagrei. Ceva mai târziu publică materiale referitoare la problemele deontologice (aspecte generale şi medico-legale), care nu şi-au pierdut actualitatea nici până în prezent[81].

În perioada anilor 1925–1930, redactează „Buletinul asociaţiei profesionale a medicilor”, publicând şi alte informaţii cu caracter istoric de până la anul 1917. La 27 februarie 1937, A. Koţovski se desparte de lumea pe care a slujit-o cu devotament, fiind înmormântat la Cimitirul Ortodox Central de pe strada Armenească din oraşul Chişinău[82].

Gheorghe Marcu
(15.02.1934–10.03.1993)

Gheorghe Marcu, fruntaş al medicinei autohtone, obstetrician-ginecolog, om cu suflet deschis şi nobil, s-a născut în satul Albineţul-Vechi, plasa Făleşti, judeţul Bălţi, România. Părinţii săi: Alexandru, o persoană pragmatică, umblată prin lume, şi Olga, femeie casnică, ocrotitoarea copiilor, îşi îndeplinea datoria sfântă de mamă cu multă dăruire era înzestrată cu simţul umorului specific dinastiei Marcu. Împreună au crescut 7 copii, Gheorghe (Gicu) fiind dintre feciori cel mai mic. Făcând serviciul militar în oraşul Cernăuţi, tata s-a reîntors în familie de dorul copiilor, deşi, a fost solicitat să rămână în continuare în armată în rang de ofiţer. Până la naşterea lui Gheorghe, părinţii încă stăpâneau câteva loturi de pământ la prelucrarea căro-

[81] Coţovski, A.D. *Die pellagra*. // Archif. Psychiatr. u. Nervenner., 1912, vol. XLIX, nr. 1, 2, 3.
[82] Popuşoi, E., Stoev, I. *Profesorul Koţovski*. Chişinău, 1980, 156 p.

ra solicitau ajutor, aveau în posesie şi o prăvălie (magazin) furnizorii cărora erau halele din Iaşi şi Odessa. Tatăl, Alexandru, deseori se deplasa în oraşele mari din regiune, de unde aducea stocuri de mărfuri de import de o calitate rară. Familia Marcu a preluat negustoria de la tatăl Olgăi (Mefodii, bunelul lui Gicu) care era negustor de vocaţie.

Averea de care dispuneau părinţii a şi fost cauza aflării deasupra capului lor timp de trei decenii a „Sabiei lui Damocles", familia fiind şantajată cu deportări. Probabil multiplele medalii şi ordine valoroase ale lui Alexandru Marcu pentru participarea la Cel de-al Doilea Război Mondial, ajungând până Berlin, i-au salvat. Evenimentele ce au urmat după anul 1940 au tulburat vieţile multor oameni. Părinţii au fost totalmente ruinaţi, deposedaţi de averea acumulată prin muncă grea, comerţul a stagnat, banii s-au schimbat şi părinţii au rămas făliţi. După cum zice un vers din poemul „Dacă" scris de scriitorul englez R. Kipling *„... atunci vei fi om cu literă mare dacă vei putea reîncepe viaţa după ce-ai pierdut totul..."*. Aşa au şi procedat, au început totul de la zero... doar că de data aceasta au făcut diferenţa fericită, punând accentul pe alte valori...

Tatăl, fiind cu experienţă de viaţă mai avansată a înţeles că capitalul intelectual era mai superior decât cel material. Văzând capacităţile intelectuale ale fiului său, Gicu, a decis să-şi investească toate forţele şi grija în educaţia feciorului Gicu şi mai apoi a surorilor mai mici: *Veronica* şi *Ludmila*. Toţi trei au obţinut studii superioare. Primele patru clase Gicu le-a făcut în satul natal, apoi se deplasa pe jos prin alte trei localităţi (6-8 km), până la Făleşti. Mai târziu avea de multe ori să-şi amintească o întâmplare pe care n-a reuşit s-o uite toată viaţa: la vârsta de 13 ani, confundând ora, s-a pornit, pe jos la şcoală, în toiul nopţii, în alt sat. La un moment dat a fost înconjurat de o haită de lupi… Lipsa alimentelor, a îmbrăcămintei şi a încălţămintei, dar şi a transportului i-au afectat grav sănătatea, unicul

remediu de însănătoşire disponibil pe acele vremuri fiind *untura de peşte*.

Absolvind şcoala medie, susţine examenele de admitere la Institutul de Medicină din Chişinău. Deşi ducea o viaţă foarte modestă, obţinea rezultate exemplare la disciplinele universitare. Devenind medic (1958), îşi începe activitatea la Spitalul de circumscripţie Sculeni, raionul Ungheni. În acelaşi an s-a căsătorit cu Teofilia Zelinski, originară din Bălţi, au educat doi copii; Alexandru (1961), medic de profesie, şi Gabriela (1965) – logoped psiholog.

În anii 1960–1963, G. Marcu face doctoratul la Catedra de obstetrică şi ginecologie a ISMC, condusă de profesorul universitar A.Z. Kocerghinski. Concomitent cu lucrul clinic şi didactic, în calitate de asistent universitar, finalizează lucrarea ştiinţifică de doctorat, pe care o susţine în anul 1966. În scurt timp este înaintat pe post de conferenţiar universitar. În anul 1986, este fondatorul şi şef al Catedrei de obstetrică şi ginecologie a Facultăţii de pediatrie, transferată la Facultatea de medicină generală. Publică mai multe lucrări ştiinţifice şi recomandări metodice.

Gheorghe Marcu, a fost un om de mare încredere, principial, deosebindu-se prin blândeţe şi cumsecădenie. A făcut parte din categoria oamenilor care deveneau atractivi chiar de la prima conversaţie sau întâlnire graţie caracterului şi sincerităţii pe care le manifesta în timpul discuţiei. Atât pe el cât şi pe soţia sa, Teofilia, i-am cunoscut mai bine pe când locuiam în căminul din strada Orhei, devenind mai apoi prieteni de familie.

De-a lungul anilor Gh. Marcu s-a dovedit a fi nu doar deschis pentru colegii şi prietenii săi, dar un mare patriot al neamului şi un ilustru medic. Avea un comportament magnific: îşi predispunea colegii şi prietenii săi la încredere şi destăinuire sufletească. Această atitudine te ajuta să depăşeşti mai uşor problemele personale. Totodată, fiind foarte exigent şi principial, în anumite cazuri putea să-şi exprime direct dezacordul. Dar făcea acest lucru cu deosebit tact, fără să-ţi lezeze demnitatea. Un deosebit ataşament îl manifesta faţă de poziţiile patriotice ale lui Nicolae Testemiţanu, al cărui mare adept a fost.

Nu pot să uit poziţia civică, din anul 1968, când şi-a expus ferm şi curajos părerea în privinţa conflictului ce s-a iscat în cadrul Institutului de Medicină. A apărat cu vehemenţă dreptatea şi adevărul, fără să-i fie frică de consecinţe. Nu a fost un laş, şi-a păstrat credinţa şi verticalitatea până la mormânt. După mulţi ani consumaţi de la acel eveniment, s-a dovedit că Gh. Marcu a procedat în cunoştinţă de cauză şi nu există motive care ar putea să-i incrimineze acţiuni nedemne. Păcat că Dumnezeu îi ia în Împărăţia Sa prea timpuriu pe cei mai buni dintre noi. Este regretabil că nu a putut asista la educarea nepoţilor Andrei, Alexandra, Gabriela, Diana şi a strănepotului: *Marco Cristian* (a.n. 2014), fiul nepoatei Gabrielei Mucuţă.

Constantin Matcovschi
(5.02.1930–2.04.2015)

Constantin Matcovschi s-a născut în satul Lipceni, judeţul Orhei, România. Şi-a petrecut copilăria în satul Şipca, unde a absolvit şcoala primară. În anii 1939–1940, învaţă la un liceu din or. Iaşi, apoi la Liceul din oraşul Orhei (1941–1944), ca după Cel de-al Doilea Război Mondial să absolvească Şcoala medie moldovenească din Rezina. În anii 1947–1952 este student la ISMC. Îşi începe activitatea profesională la spitalul de circumscripţie din satul Cucuruzeni. Urmează studiile, făcând doctoratul la Catedra de farmacologie, condusă de prof. V.M. Cernov, iar după doctorat lucrează la spitalul raional Şoldăneşti. În 1959, la propunerea rectorului Nicolae Testemiţanu, revine la Catedra de farmacologie ISMC, în funcţia de asistent. În 1965 susţine teza de doctorat în medicină. În 1966 este numit şef al catedrei nominalizate. În 1964 ocupă funcţia de decan al Facultăţii Farmacie, iar în 1967 devine prorector pentru activitatea curativă al ISMC. În anii 1980–1983 a fost delegat de către OMS în Laos, ca să ajute la organizarea institutului de medicină în capitala respectivă. În 1980 a editat în limba franceză un manual de farmacologie pentru studenţii Institutului de Medicină din Laos, iar în 1981, fiind tradus în limba laoţiană. În anul 1992 publică *Manualul de Receptură*; elaborează Ghidul *Medicamente omologate din Republica Moldova* (1999); *Compendium Medicamentorum* (2001) precum şi alte ghiduri farmaceutice, (2004, 2006, 2010), folosite de către medicii moldoveni.

În 1993 se transferă cu lucrul la Institutul Naţional de Farmacie, pe post de şef al laboratorului ştiinţific, iar din 2002 deţine funcţia de cercetător ştiinţific superior. În 1999 i se atribuie titlul de profesor universitar. Este autor a peste 130 de lucrări ştiinţifice, inclusiv 10 monografii şi ghiduri farmaceutice. De asemenea este conducător ştiinţific a 3 teze de doctorat în medicină. Deţine titlul onorific de „Om Emerit" şi ordinul „Gloria Muncii". A fost unul dintre cei mai devotaţi susţinători ai lui Nicolae Testemiţanu, un pilon al învăţământului medical superior din Republica Moldova, fondator al Facultăţii de Farmacie a ISMC şi al şcolii de farmacişti autohtoni. Pe parcursul vieţii a impresionat prin calităţile care l-au înnobilat, rămânând în memoria celor care l-au cunoscut sau au colaborat ca un om de o mare cultură şi un veritabil intelectual, tacticos şi binevoitor în raport cu pacienţii, colegii şi elevii săi[83].

Tudor Monul
(1935–2005)

Cunoscutul medic-oncolog, specialist în chimioterapie, Tudor Monul s-a născut într-un sat de pe malul Nistrului, din preajma oraşului Tiraspol. Face școala primară de 7 clase în satul natal, ulterior îşi continuă studiile la Şcoala de Felceri şi Moaşe din oraşul Tiraspol, după care lucrează în calitate de felcer în satul Mălăieşti. În scurt timp este înrolat în serviciu militar obligatoriu, iar după demobilizare depune actele la Institutul de Stat de Medicină din Chişinău, şi, susţinând examenele de admitere, este înmatriculat la facultatea Curativă (Medicină generală). Pe parcursul studiilor la facultate, a demonstrat tenacitate și perspicacitate la învăţătură, s-a afirmat ca bun prieten și student ta-

[83] Ababii, I. *Curierul Medical*, 2015, Nr. 2, p.78.

lentat. A fost o fire sociabilă și îngăduitoare, mereu disponibil să dea o mână de ajutor colegilor. A avut o atitudine exemplară faţă de cea care i-a dat viaţă, vizitându-şi săptămânal mama rămasă singură şi bolnavă la Tiraspol. La finele studiilor universitare se specializează prin subordinatură (secundariat clinic) la Catedra de obstetrică şi ginecologie.

Lucrează câțiva ani la Tiraspol, apoi se transferă la Chișinău, în calitate de asistent la Catedra de anatomie patologică. Peste un timp, se înscrie pentru a urma studiile postuniversitare la doctorantură la renumitul Centru Oncologic din Moscova. Acolo susține teza de doctorat în medicină, devine specialist în chimioterapia oncologică. Revenind în R. Moldova, Tudor Monul organizează şi conduce Secţia de chimioterapie la Institutul Oncologic din Chișinău, impunându-se ca un specialist de notorietate. Pe parcursul mai multor ani deține funcţia de inspector la Ministerul Sănătății, iar mai târziu este transferat pe post de medic-şef la Spitalul de Recuperare pe lângă Cancelaria de Stat. Următorii ani, revenit la Institutul Oncologic, reia funcţia de șef al secției chimioterapie. Împreună cu soția Maria, au educat doi copii – un fecior și o fiică, ambii medici de profesie. Se stinge prematur din viață, răpus de cancer pulmonar.

Eleonora Muntean-Schooepf

Eleonora Muntean-Schoopef s-a născut în satul Târşiței, județul Orhei (1880), Basarabia. A absolvit Liceul Principesa Dadiani din oraşul Chișinău şi îşi continuă stu-

diile la Facultatea de medicină a renumitei Universităţi din

Kiev. În 1904, și-a luat doctoratul la Universitatea din Sankt-Petersburg, unde a obţinut şi titlul de doctor. Începe activitatea de medic practician în Spitalul de Zemstvă din oraşul basarabean Hotin, apoi pleacă în Rusia. În 1909 revine la Chișinău, unde activează ca medic la Spitalul Gubernial de Zemstvă. În timpul Primului Război Mondial (1913–1914) lucrează în calitate de medic în spitalele militare. Soarta de mai departe a ei nu se cunoaşte[84].

Grigore Mutoi
(14.02.1938–22.07.2015)

De curând ne-a părăsit subit un mare patriot al neamului, înflăcărat adept al românismului, Grigore Mutoi, medic legist, conferenţiar universitar. S-a născut în satul Cosăuţi, judeţul Soroca, România, în familia ţăranilor Luca şi Vera Mutoi. Cunoscuta localitate Cosăuţi a dat multe personalităţi marcante în diferite domenii ale vieţii sociale, ştiinţei şi culturii, inclusiv medici de vocaţie. Dintre aceştia fac parte profesorii universitari Eugen Popuşoi, Tudor Ambros, Mihai Raevschi, Mircea Revenco ş.a. În anul 1945 regretatul savant merge pentru dată la şcoala gimnazială din satul natal, apoi la şcoala din Soroca, unde era considerat a fi unul dintre cei mai buni elevi. După absolvirea şcolii medii (1955) lucrează în calitate de profesor de matematică la şcoala din satul natal, apoi un an face studii-

[84] Bezviconi, Gh. *Din trecutul nostru. Femeia basarabeană*. Chișinău, 1934, nr.11-12, p. 17.

le la Facultatea de matematică a Institutului Pedagogic din Bălţi. Deşi părea că lucrurile merg bine, avea un vis care îl împiedica să se mulţumească cu ceea ce are. Spera să devină medic. Această năzuinţă i-a marcat destinul, fiindcă având în acest sens toate calităţile necesare: sârguincios, perseverent, ataşat de cunoaşterea legilor naturii şi, nu în ultimul rând, fiind dotat cu o inteligenţă nativă, a reuşit să dureze dintr-un vis o mare în care medicina să-i fie corabia care l-a purtat pe toate valurile, iar el fiind şi timonierul şi vâslaşul. Şi nu s-a scufundat datorită priceperii de a conduce, dar şi măiestriei de a se orienta în imensitatea necunoscutului, supunându-l.

În 1964, după absolvirea Universităţii de Medicină urmează studiile postuniversitare, făcându-şi doctoratul în perioada 1964–1967 împreună cu alţi doi colegi, Gheorghe Baciu şi Gheorghe Cotelea, toţi fiind discipolii ilustrului medic legist, profesorul universitar Petru Areşev.

Doctoranzii Catedrei medicină legală: de la stânga, Gh. Cotelea, Gh. Baciu, Gr. Mutoi (1967).

După finisarea studiilor de doctorat este repartizat la serviciu în Biroul de Expertize medico-legale, unde în perioada 1967–1971 activează în calitate de medic legist. În anul 1971 încheie investigaţiile ştiinţifice şi susţine teza de doctor în ştiinţe medicale. In cadrul cercetărilor au fost studiate şi elucidate mecanismele morţii prin aspiraţie la diferite vârste (copii, adulţi, vârstnici). S-au stabilit condiţiile şi factorii contributivi de producere a asfixiilor mecanice prin aspiraţie.

După susţinerea tezei de doctorat este numit pe post de colaborator ştiinţific superior m, probleme de pediatrie în cadrul Laboratorului Ştiinţific central al ISMC, devenind şi specialist principal în morfopatologia infantilă al MS. în perioada anilor 1975–1987 este lector superior la Catedra medicină legală, iar în anii 1989–1996 deţine funcţia de conferenţiar. Concomitent, a activat în calitate de decan pe practica curativă studenţească9şi înalt apreciat pentru valorile sale morale, pedagogice şi profesionale pe care intens le-a cultivat tineretului studios. în perioada 1996–2002 lucrează în calitate de conferenţiar, şef al Cursului de medicina legală şi drept medical, Departament Medicină şi drept, ULIM. în acest răstimp elaborează curricula şi implementează pentru prima dată în ţară cursul de Drept medical pentru studenţii medicinişti, prin intermediul căruia i-a familiarizat cu principiile legale ale activităţii medicului. In aşa mod, şi-a adus inestimabila contribuţie în educarea medicilor în spiritul respectării nu doar a morale (eticii) medicale, ci şi a legislaţiei ce reglementează domeniul sănătăţii.

In 2002 Grigore Mutoi revine la Alma Mater în funcţia de conferenţiar universitar la Catedra medicină legală, unde preia atribuţiile de responsabil pentru educaţia medicală continuă. Astfel, toată experienţa acumulată pe parcursul frumoasei sale activităţi practice şi ştiinţifice a revărsat-o asupra medicilor legişti practicieni din ţară în procesul perfecţionării lor profesionale. Această dedicaţie a fost dintotdeauna înalt apreciată de medicii legişti, care, ori de câte ori era cazul, apelau pentru diferite consultaţii în scopul furnizării către organele de drept a unor concluzii cât mai obiective şi argumentate.

Totuşi, atracţia sa pentru activitatea practică a dominat, astfel că peste 8 ani, din nou a revenit la funcţia de expert judiciar medico-legal practician în cadrul secţiei Expertize în comisie a Centrului de Medicină Legală (2010), în care a activat până în ultimele clipe din viaţă. Domnia Sa era antrenat în efectuarea celor mai complicate expertize medico-legale, şi anume a celor consacrate evaluării calităţii asistenţei medicale.

În primăvara anului 1963 se căsătoreşte cu o colegă de facultate, Ludmila Zandelov, devenită care mai apoi avea să fie recunoscută drept unul dintre microbiologii de vocaţie. Adevărata bucuria a vieţii în familie le-a fost fiica Stela, de asemenea medic de profesie, care a sporit bucuria părinţilor făcându-i bunici. Cea mai mare bucurie în ultimii ani pentru Grigore Mutoi erau succesele nepotului Alexandru, un tânăr într-adevăr talentat, care absolveşte doctoratul în economie în Franţa. Dar bolile cronice, de care suferea de mai mulţi ani au fost mai puternice, răpindu-i viaţa subit, fără ca măcar să-şi poată lua rămas bun de la cei dragi şi colegii de breaslă.

Anastasia Nicolau-Golovina
(1.09.1850–5.03.1933)

Cunoscutul medic neurolog Anastasia Nicolau-Glovina s-a născut în familia lui Anghel Nicolau, fost primar al orașului Chișinău în anii 1855–1858. De mic copil dorește să devină medic. După Școala primară învață la Pansionul pentru fete de nobili al surorilor Anastasia și Ecaterina Rizo din orașul Chișinău. În anul 1872 începe studiile la Facultatea de Medicină a Universității din Zürich (Elvețția), după obținerea diplomei de medic (1878) se specializează la Paris în domeniul psihiatriei. În anul 1879 emigrează în Bulgaria, locul de origine al tatălui său, unde activează pe tărâm medical și literar. În calitate de medic a lucrat în orașele Sofia, Loveci, Plovdiv și Varna. În anii 1882–1886, concomitent îndeplinește funcția de secretar-consilier în cancelaria cneazului bulgar Alexandr Batenberg. Colaborează la mai multe ziare și reviste social-politice și de medicină din Bulgaria. A predat cursuri de cultură sanitară medicală și alte discipline, la școlile medicale bulgare.

O deosebită predilecţie avea față de cercetările științifice în problemele neurologiei și psihiatriei. Este autor a peste 100 de lucrări publicate, inclusiv despre tratarea tuberculozei, malariei, precum şi informaţii asupra implementării tratamentului sanatorial, organizarea serviciului de sănătate publică. Este considerată prima femeie bulgăroaică-medic din Basarabia și prima bulgăroaică-medic cu studii superioare[85].

---

[85] Cervencov, N. *Enciclopedie: Femei din Moldova*. Ed. Museum, Ch., 2000, p. 121-122.

Tudor Peretiatcovici
(1839–1915)

Tudor Pereteatcovici face parte din categoria medicilor atractivi pentru contemporani prin ideile progresiste pe care le manifestau. S-a născut într-o familie de boieri moldoveni din satul Mălăeşti, judeţul Orhei, Basarabia. Tatăl lui, Ion Peretiatcovici, şi-a propus să-i dea fiului său o educaţie bună, înscriindu-l la prestigiosul Liceul nr.1 de Băieţi din Chişinău, după absolvirea căruia (1857) este înmatriculat la Facultatea de Medicină a Universităţii din Moscova, unde, în paralel face studii la facultăţile de drept şi ştiinţe naturale. În anul 1865, susţine teza de doctorat în medicină. Se întoarce în Basarabia şi începe activitatea de medic-ordinator la Spitalul Gubernial de Zemstvă, pe care ulterior îl conduce mulţi ani. În anii 1889–1896 deţine şi funcţia de inspector medical la Direcţia Gubernială de Zemstvă. Se considera unul dintre cei mai buni conducători ai sistemului de sănătate publică din acea perioadă a Basarabiei. A colaborat activ cu alţi medici basarabeni din generaţia mai tânără, printre care se regăseau Moisei Sluţkii, Toma Ciorbă, Leonid Siţinski ş.a..

Ștefan Plugaru
(26.VII.1938–26.XI.2010)

Vrednicul medic, educator și valoros intelectual, Ştefan Plugaru a văzut lumina soarelui pe timpul arșiței estivale în renumitul sat Bardar, situat la aceeaşi distanţă atât faţă de Chişinău cât şi de Hânceşti. Învață la școala medie din satul natal, apoi îşi face studiile în perioada anilor 1955–1957 la Colegiul Pedagogic din Călăraș, după care îşi satisface serviciul militar obligatoriu. Demobilizându-se, învață la Institutul de Stat de Medicină din Chișinău

(1960–1966), unde excelează la învățătură, demonstrând atitudine serioasă față de obligațiuni și în relațiile cu colegii. În anii 1964–1969 a fost lider al sindicatului studențesc, iar mai târziu (1969–1972) este ales președinte al Comitetului Sindical al angajaţilor ISMC. În anul 1973 susține teza de doctorat, lucrează la catedra de Microbiologie și Virusologie în calitate de asistent, conferențiar și șef. Concomitent cu activitatea didactică, a îndeplinit funcția de prodecan al Facultății medicină generală (1972–1975) și decan al Facultății Medicină preventivă (1975–1988).

În pofida multiplelor activităţi obşteşti şi didactice, savantul îşi continua lucrul ştiinţific, obţinând Medalia de aur la Salonul de invenţii din Iaşi. În anul 1990, s-a învrednicit de titlul onorific de Om Emerit din Republica Moldova.

În perioada anilor 1993–2002, a îndeplinit funcția de director al Colegiului Republican de Medicină, unde a obținut succese notabile, contribuind la prosperarea sistemului de învățământ mediu, schimbând în bine și baza materială a instituției. Revenind cu activitatea la Alma-Mater, ocupă postul de conferenţiar la catedră, iar după decesul bunului lui prieten, al regretatului profesor universitar Petru Galeţchi (2004), Dumnealui ocupă postul de șef de catedră Microbiologie, Virusologie și Imunologie. În anul 2005 este decorat cu Ordinul „Gloria Muncii”.

Pe Ștefan Plugaru îl caracterizau prezenţa de spirit și bunătatea. În comunicare, îi trata la fel, fără ca să facă diferenţă, atât pe cadrele științifice, pe cele de la posturi de conducere, cât şi pe studenţi. Se implică în ajutorare fiecărui solicitant. Moartea prematur i-a lovit necruţător fami-

lia, prietenii și colectivul USMF „Nicolae Testemițanu", unde a activat conştiincios şi cu dăruire de sine întreaga sa viață.

Ion Podubnâi (6.08.1932–9.08.2011)

Cunoscutul medic şi educator, anatomist topograf, Ion Podubnâi s-a născut în satul Drăguşeni, judeţul Bălţi, România. După absolvirea şcolii generale de 7 clase din satul natal şi a Şcolii de Felceri şi Moaşe din oraşul Bălţi (1951) devine student la ISMC, pe care îl absolveşte cu menţiune în anul 1957. A fost lider al tineretului mai mulţi ani la rând, fiind apreciat la justa valoare de conducerea Institutului de atunci. Fiind un student eminent şi un bun conducător al tineretului, după absolvirea facultăţii este repartizat la Catedra chirurgie operatorie şi anatomie topografică, în cadrul căreia a activat mai mult de jumătate de secol, în calitate de asistent, conferenţiar, profesor universitar (1993), şef de catedră (1987–1999).

În anul 1965 susţine teza de doctorat în medicină. A publicat peste 150 de lucrări ştiinţifico-didactice. A supravegheat elaborarea câtorva teze de doctorat şi postdoctorat în domeniu. A fost unul dintre camarazii fideli de idei şi susţinători devotaţi ai profesorului Nicolae Testemiţanu, cu care a colaborat până în ultimele clipe din viaţă. Titlul de Om Emerit al Republicii Moldova oglindeşte întreaga sa activitate de muncă, dar şi patriotismul care l-a caracterizat.

Eugen Popușoi
(26.08.1936–27.02.2001)

Renumitul specialist în domeniul sănătăţii publice şi management, s-a născut în satul Cosăuți, județul Soroca, România. După absolvirea şcolii medii din Soroca învaţă la Institutul Pedagogic pe care îl abandonează peste un an. În anii 1954–1960, îşi face studiile la Facultatea Pediatrie a ISMC. În ultimul an de facultate este ales secretar al comitetului comsomolist al institutului, iar în perioada anilor 1961–1965, a exercitat funcţia de prim-secretar al comitetului orășenesc Chișinău al Komsomolului. A fost unul dintre cei mai merituoşi lideri ai tineretului din RSSM, iscusit publicist şi orator de excepţie, admirator al culturii naţionale. Acolo unde apărea edilul tineretului începeau discuţii şi polemici interminabile, şi pretutindeni se afla în atenţia tuturor. În următorii ani (1965–1968), îndeplinește funcția de medic-șef al Spitalului Clinic de Copii nr.1 din Chișinău, de șef al Direcției de asistență curativ-profilactică a mamei și copilului a MS al RSSM (1968–1970).

În 1970 începe lucrul didactic în calitate de lector superior, responsabil de pregătirea cursului de Istorie a Medicinei la Catedra de igiena socială şi Organizarea Sănătăţii, condusă de profesorul universitar Nicolae Testemiţanu. În anul 1971 susține teza de doctorat în medicină; iar în 1986 – teza de doctor habilitat, ambele fiind consacrate direcţiei de cercetare – Istoria Medicinei. După decesul lui Nicolae Testemiţanu, în 1986, este ales șef al Catedrei de sănătate publică și management „Nicolae

Testemițanu”, funcție pe care a deținut-o până la sfârșitul vieții.

Pe tot parcursul activităţii rodnice Eugen Popuşoi a dovedit că este un promotor fidel al ideilor marelui Testemiţanu, fiind considerat un enciclopedist al istoriei medicinei și sistemului de sănătate publică. În publicaţiile sale a fost nevoit să se adapteze la realităţile social-politice din ce dominau la moment. Folosea o atitudine obiectivă la descrierea informaţiilor despre renumiţii medici ruşi şi sovietici, însă, dând prioritate băştinaşilor. În similară situaţie s-a pomenit şi Dimitrie Cantemir în anii 1704-1705, când lucra asupra romanului *Istoria Ieroglifică,* unde se indica despre cele trei piedici principale care *l-au asuprit…* „Prima, că pomenirea istoriei mai mult a străinilor, decât a hiremilor (băştinaşilor), fapt ca să le dezvăluiesc…”. Din acest roman reiese că D. Cantemir a fost un patriot, care şi-a iubit cu înflăcărare ţara.

Eugen Popuşoi este autor și coautor a peste 450 de lucrări științifico-didactice și metodice, inclusiv 25 de monografii. Preponderent, eidtează articole şi cărţi despre medicii basarabeni, în special despre Constantin Vârnav, Victor Crăsescu, Toma Ciorbă, Nicolae Sclifosovski, Anatol Coţovski, Nicolae Testemiţanu, ş.a. Este conducător a 3 teze de doctor habilitat și 15 de doctorat în științe medicale. Profesor universitar (1987), Om Emerit al Republicii Moldova, membru corespondent al AȘM. Academicianul Eugen Popuşoi este considerat unul dintre cei mai cărturari profesori ai USMF „Nicolae Testemiţanu”, mare polemist, patriot al neamului, având mulţi prieteni din rândul intelectualilor.

A fost decan al Facultății Pediatrie (1987–1999), Specialist principal în domeniul ocrotirii sănătăţii al MS, președinte al Asociației istoricilor medicinei, membru al colegiului de redacție al revistelor „Curierul medical” (Chișinău) și „Jurnal de medicină preventivă” (Iași). În calitate de de-

putat în Parlamentul Republicii Moldova de legislatura a VII-a (1990–1994), a susţinut cu vehemenţă aprobarea statutului de independenţă a fostei republici unionale. Pentru merite deosebite a fost decorat cu medalia „*Meritul Civic*" şi ordinul „*Gloria Muncii*"[86].

Ion Prisăcaru (05.02.1935–30.08.1996)

Este regretabil că prea de timpuriu s-a mutat în Împărăţia Cerurilor Ion Prisăcaru, talentat fiu al neamului, săritor în ajutor bolnavilor şi celor nevoiași. Este recunoscut ca o personalitate marcantă, înscriindu-se printre cei mai de vază specialişti în domeniul sănătăţii publice, un titan al gândirii multidimensionale, mare adept şi prieten devotat al lui Nicolae Testemiţanu, cu care a împărţit aceleaşi aspiraţii şi năzuinţe. Anume aşa l-am cunoscut încă din timpul când studiam împreună la Şcoala de Felceri şi Moaşe din Bălţi la începutul anilor 50 ai secolului XX.

Născut într-o familie de ţărani în satul Ruseni, județul Bălți, România, a avut de suferit de pe urma anilor de război şi foametei care s-au năpustit asupra basarabenilor. În satul natal învaţă şapte clase, apoi îşi continuă studiile la Școala de Felceri și Moașe din oraşul Bălți, după absolvirea cu menţiune a căreia (1953) este înmatriculat la ISMC. În perioada studiilor la facultate a demonstrat veritabile capacităţi organizatorice, se eviden-

[86] Baciu, Gh. *Anale ştiinţifice „Nicolae Testemiţanu"*, Vol. II, Ch., 2009, pp. 9-11; *Profesorii universitari, absolvenţi ai USMF „Nicolae Testemiţanu"*, Ch., 2012, pp. 136-137.

ţia printr-o ţinută şi comportament deosebit, devenind liderul tineretului studios. După absolvirea facultăţii, îşi începe activitatea de muncă la spitalul de circumscripţie din satul Cornești, Ungheni (1959–1961) în calitate de medic, apoi este avansat în postul de medic-șef. Peste trei ani de muncă este selectat pentru a-şi continua studiile prin doctorat (1962–1963) la Institutul de Cercetări Științifice în Traumatologie și Ortopedie din Kiev. Fiind un tânăr specialist promiţător pe tărâmul medicinei, este rechemat şi în anii 1964-1967 ocupă posturi înalte de conducere în organele de partid din RSSM.

După demiterea lui Nicolae Testemiţanu din postul de ministru al Sănătăţii, Ion Prisăcaru, de asemenea, a fost demis din componenţa comitetului central a PC din RSSM. Mai apoi şi-a continuat activitatea didactico-ştiinţifică. În 1967 susține teza de doctor în medicină şi începe lucrul didactic la ISMC: asistent, conferențiar, profesor universitar, iar în 1977 – susţine teza de doctor habilitat. În 1982 ocupă postul de șef al Catedrei medicină socială și ocrotirea sănătății a FPM. În paralel, a exercitat și funcția de decan al acestei facultăți (1986–1990). În anii 1990–1994 a fost deputat în primul Parlament al RM, îndeplinind funcția de președinte al Comisiei pentru problemele ocrotirii sănătății și asistenței sociale. De regulă, discursurile sale în cadrul şedinţelor parlamentare, ca şi cele ale lui Ion Vatamanu, Eugen Păpuşoi, Lidia Istrati, Simion Guranda şi alţi deputaţi aveau un caracter argumentat, coerent şi clar, fiind ascultate cu mare atenţie. Mulţi ani la rând a exercitat funcţia de Specialist principal al Ministerului Sănătăţii în probleme de economie și planificare sanitară. Este autor a mai mult de 200 de lucrări științifice, inclusiv 8 monografii, îndrumător a 13 teze de doctorat și 4 de doctor habilitat. I-a fost acordat titlul onorific de Om Emerit în știință, de asemenea a fost decorat cu medalia „Meritul Civic”. A fost fondatorul şi primul preşedinte al

Ligii medicilor din Republica Moldova, preşedinte al Societăţii Ştiinţifico Practice al Social-Igieniştilor şi al organizatorilor ocrotirii Sănătăţii.

În ultimii ani din viaţă a trecut prin mari trăiri sufleteşti provocate de boala incurabilă a soţiei sale, pe care n-o putea ajuta cu nimic. Aceste condiţii familiare extrem de complicate, au depăşit forţele lui vitale, decedând subit la vârsta de 61 de ani, dar dispunând încă de enorm potenţial intelectual şi profesional. Pentru merite deosebite, post mortem, i s-a acordat cea mai înaltă distincţie de Stat – „Ordinul Republicii”[87].

Vasile Procopişin
(1934–2008)

Academicianul, profesorul universitar, renumitul farmacist din Republica Moldova, Vasile Procopişin s-a născut în satul Şaptebani, judeţul Bălţi, România. După terminarea a 7 clase din satul natal merge la Şcoala de Felceri şi Moaşe din oraşul Bălţi (1948–1951), apoi îşi continuă studiile la Institutul de Farmacie din Odessa (1952–1957). Începe activitatea profesională în calitate de şef al farmaciei nr. 172 din oraşul Kiev (1957–1958), apoi este avansat în funcţia de şef al Secţiei aprovizionare cu medicamente a Direcţiei Farmaciilor din Kiev (1958–1959), ca mai apoi să devină şef al Direcţiei Farmacii din regiunea Cerkasî, Ucraina (1959–1965).

În 1965, la invitaţia lui N. Testemiţanu, ministru al Sănătăţii din RSSM, Vasile Procopişin revine la Chişinău, fiind numit şef adjunct al Direcţiei Principale a Farmaciilor Ministerului Sănătăţii din republică, iar în 1966 este transferat în funcţia de şef al Direcţiei „Moldmedtehnica” din cadrul aceluiaşi minister. În 1969 susţine teza de doc-

[87] Baciu, Gh. *Literatura şi arta,* 29 ianuarie 2015.

torat, iar în 1970 devine şef al Catedrei de tehnologie a medicamentelor şi organizarea activităţii farmaceutice a ISMC. În 1971 este numit în funcţia de decan al Facultăţii de Farmacie, pe care a deţinut-o timp de peste 25 de ani. În 1987 susţine teza de doctor habilitat în ştiinţe farmaceutice, în 1989 se învredniceşte de titlul de profesor universitar, iar în 1993 este ales membru corespondent al AŞM. În perioada anilor 1996–1997 V. Procopişin a deţinut funcţia de viceministru al Sănătăţii din republică şi curator al serviciului farmaceutic.

Vasile Procopişin s-a consacrat muncii ştiinţifice şi organizatorice, asigurând un climat lucrativ, unitar între asistenţa medicală şi cea farmaceutică. Primele lucrări ştiinţifice, realizate în comun cu profesorul Nicolae Testemiţanu, au fost consacrate argumentării amplasării optime a reţelei de farmacii în localităţile rurale din Republica Moldova. Eficienţa şi importanţa lucrărilor sale ştiinţifice se caracterizează printr-un înalt grad de implementare în practică. Rezultatele cercetărilor la care a ostenit savantul şi-au găsit reflectarea în 4 monografii, 4 manuale de bază şi 8 îndrumare pentru studenţi, precum şi în peste 200 de articole publicate. Sub conducerea nemijlocită a savantului V. Procopişin şi-au pregătit şi susţinut tezele de doctorat şi doctor habilitat 10 discipoli. Unul din manualele dumisale, publicat la Moscova în 1991, este folosit pe larg la facultăţile respective în mai multe ţări, în fostele republici sovietice.

Concomitent cu activitatea didactico-metodică, ştiinţifică şi organizatorică, V. Procopişin a deţinut multe funcţii cu caracter obştesc: preşedinte al Societăţii Ştiinţifice a Farmaciştilor din RM, redactor-şef al Revistei Farmaceu-

tice a Moldovei, membru al prezidiului Comisiei Superioare de Atestare a Republicii Moldova, preşedinte al Comisiei pentru problemele persoanelor de vârsta a treia de pe lângă Preşedintele Republicii Moldova etc.

Meritele deosebite ale domnului V. Procopişin au fost înalt apreciate: fiind decorat cu medalia jubiliară „Pentru vitejie în muncă” (1970), ordinul „Insigna de Onoare” (1971, 1976), titlul „Om Emerit al Şcolii Superioare” (1984); ordinul „Gloria Muncii” (1995). În 2001, Societatea Română de Istorie a Farmaciei îi conferă medalia „Profesor Dr. Alexandru Ionescu-Matiu”, iar în anul 2004, la Kiev (Ucraina), i se decernează Medalia Sf. Gheorghe „Cinste, Slavă, Muncă” şi Diploma „Golden Fortune” din partea Asociaţiei „Internaţional Academy of Ratings and Sociology”.

Alexandru Robu
(27.01.1932–08.12.2004)

Eminentul savant patofiziolog, profesor universitar, Alexandru Robu, s-a născut în orașul Orhei, România. În 1939 devine elev la şcoala din oraşul natal, apoi învață la Liceul din localitate (1941–1944), iar în anul 1950 absolveşte şcoala nr.1 din oraşul Orhei. În acelaşi an susţine examenele de admitere la ISMC, pe care îl absolvește (1956) cu mențiune. Urmează studiile făcând doctoratul la Academia Medico-Militară din Leningrad, unde susține teza de doctorat. Timp de 12 ani activează la Catedra fiziopatologie la Alma Mater. În anul 1968 a căzut în dizgraţia conducerii de atunci, fiind nevoit să se transferă la catedra Fiziologia omului și animalelor a USM. Acolo

susține teza de doctor habilitat. În 1994 ocupă funcția de profesor universitar la Catedra fiziologie și fiziopatologie la ULIM. Este autor a 200 de lucrări publicate, inclusiv 3 monografii. A îndrumat 21 de discipoli în susţinerea tezelor de doctorat și doctor habilitat în științe medicale. Se deosebea prin erudiţie şi patriotism, fiind fidel tradiţiilor naţionale. Se opunea vehement supunerii neîntemeiate, forţate şi oarbe, din care motiv a fost silit de rectorat să părăsească ISMC.

Petru Roşca
(23.03.1938–18.04.2013)

Medicul Petru Roşca s-a născut în oraşul Iaşi, România, într-o familie de slujbaşi. În anul 1942 toată familia se întoarce la baştină în comuna Hârtop, Floreşti, unde absolveşte 7 clase. În anii 1952–1955 învaţă la Şcoala de Felceri şi Moaşe din oraşul Bălţi, fiind recomandat, ca eminent, să continue studiile la ISMC (1955–1961). După absolvirea facultăţii este repartizat la lucru în calitate de obstetrician-ginecolog la spitalul din satul Dângeni, raionul Ocniţa. După doi ani de muncă hotărăşte să facă doctoratul. În 1963 începe studiile prin doctorat la Catedra obstetrică şi ginecologie a Institutului de Stat de Medicină „A.A. Bogomoleţ" din Kiev. În scurt timp Petru Roşca este rechemat de către ministrul Sănătăţii de atunci, Nicolae Testemiţanu să activeze în cadrul Ministerului Sănătăţii al RSSM, în funcţia de inspector, alături de profesorul Gheorghe Palade, renumit specialist în domeniu obstetricii

şi ginecologiei, care devine conducătorul tezei sale de doctorat, susţinută în anul 1971.

Îşi începe activitatea didactică în 1972, în calitate de asistent la Catedra obstetrică şi ginecologie. În 1975 obţine titlul didactic de conferenţiar, iar în anul 2000 – de profesor universitar. Pentru prima dată dumnealui a introdus metoda de examinare laparoscopică în diagnosticul maladiilor ginecologice. În anii 1986–1998 a condus Catedra obstetrică şi ginecologie nr. 3 a Facultăţii Medicină Generală a USMF „Nicolae Testemiţanu”. În perioada anilor 1990–1998 a exercitat funcţia de specialist principal în problemele de obstetrică şi ginecologie la MS al RM. Din 1998 activează în calitate de profesor universitar, şef al Clinicii nr.2 a Catedrei obstetrică şi ginecologie. Este autor a 150 de lucrări ştiinţifice, inclusiv 3 monografii. A participat cu rapoarte la multe forumuri ştiinţifice naţionale şi internaţionale (Ucraina, România, Federaţia Rusă, Kazahstan, etc.). Conducător a 3 teze de doctor în medicină. Om Emerit al RM.

Pantelimon Victor Sinadino (1875–1941)

Pantelimon Victor Sinadino s-a născut la Chişinău în familia unui negustor grec, unde a primit o educaţie aleasă de la ambii părinţi. Este cunoscut că bunelullui, Pantelimon Ioan (fost primar de Chişinău în anii 1837- 1842), împreună cu tatăl său au construit şi ctitorit renumita biserică de pe actuala stradă Vlaicu Pârcălab, denumită până nu demult Biserica Sinadino. Tânărul Pantelimon îşi face studiile la Liceul de băieţi nr. 1 din Chişinău, iar mai târziu la Facultatea de medicină a Universităţii din Kiev. Concomitent cu practica medicală, iniţial acumulată la Spitalul Gubernial de Zemstvă, în 1905-1910 a îndeplinit funcţia de primar al Chişinăului într-un moment politic

dificil, când în oraş au avut loc două valuri de pogromuri. Între anii 1907–1917 a fost membru al Dumei de Stat, iar în anul 1918, impunându-se ca o persoană cu idei democratice, a fost ales şi delegat în Sfatul Ţării, în calitate de reprezentant al grecilor. La 5 martie 1918, aflându-se în

fruntea unei delegaţii, a fost în audienţă la Regele Ferdinand, la Iaşi, pentru a-l ruga să ocrotească Basarabia de bandele bolşevice. În anii 1924–1940, a ocupat funcţii de răspundere la Banca Populară din Basarabia. În toamna anului 1933, la propunerea lui Ion G. Duca, devine membru al Partidului Național-Liberal, fiind ales în acel an în Parlamentul României. La 9 iulie 1940 este arestat de către NKVD şi ţinut în condiţii insuportabile la închisoarea de la Tiraspol. Odată cu începutul războiului din 1941, fiind considerat ca persoană „periculoasă” pentru regimul sovietic, este etapat, de urgenţă, la închisoarea din Penza, timp în care i s-a pierdut urma. (Cu siguranţă a fost lichidat ca şi alte minţi de netăgăduită valoare ale neamului). Soţia sa Xenia, şi cei doi copii, Alexandru şi Victor, au reuşit să scape de represiuni, refugiindu-se la Bucureşti[88].

Maria Şciusev-Porucic (16.02.1859-18.05.1934)

Maria Şciusev-Porucic, sora mai mare a cunoscutului arhitect basarabean Alexei Şciusev s-a născut la Chișinău. La începutul anilor 80 ai sec. XIX învață la Gimnaziul de Fete din orașul natal, apoi se înscrie la Cursurile de Medici

[88] Colesnic, Iu. *Generaţia Unirii*. Ch.: Museum, 2004, p. 294.

de pe lângă Spitalul militar din Sankt-Petersburg, unde, în anul 1885, obține diploma de medic. La începutul carierii sale lucrează ca medic de zemstvă la Spitalul din Ialoveni

(1890–1908). O perioadă îndelungată activează la Spitalul din orașul Tighina, împreună cu soțul său, Constantin Sozontie Porucic, medic de profesie și el. Ulterior prestează servicii medicale populaţiei din statele Durlești și Rusești Noi, unde era înalt apreciată de toţi locuitorii satelor respective pentru profesionalismul şi atitudinea binevoitoare manifestate faţă de oamenii care solicitau ajutor medical. În ultimii ani de viață a locuit la Chișinău. Suferea profund informaţiile venite tocmai de la Moscova despre represaliile aplicate fratelui său mai mic, Alexei Şciusev, exclus din rândurile Societăţii arhitecţilor din Rusia şi de posibila lichidare fizică a lui. Este înmormântată la Cimitirul Ortodox Central din Chișinău[89].

Nicolae Sclifosovski (06.IV.1836–13.XII.1904)

Eminentul medic-chirurg Nicolae Sclifosovski a fost cel mai mic copil din numeroasa familie a lui Vasile Sclifos, ţăran sărac fără carte, din satul Dubăsari, situat pe malul stâng al Nistrului, vizavi de localitatea Criuleni. Pe atunci satul Dubăsari făcea parte din componenţa guberniei Herson. Pasiunea pentru medicină se datorează doar medicilor militari, dislocați în apropierea casei părintești,

[89] Năstase, L. *Encinclopedie. Femei din Moldova*. Ed. Museum, Ch., 2000, p. 270.

cu care micul Nicolae se întâlnea des. I s-a întâmplat de mai multe ori să fie de faţă când aceştia discutau aprins pe diferite teme, care lui i se păreau extraordinare, la fel cum extraordinari îi păreau şi medicii. Aceste clipe sublime i s-au întipărit profund în memorie, marcându-i destinul. Cu timpul se înscrie la Facultatea de medicină a Universității din Moscova, pe care o absolvește în anul 1859. Iniţial activează în calitate de chirurg la Spitalul orășenesc din Odessa. În anul 1863, la Universitatea din Harkov, susține teza de doctorat. În anii 1866–1868 s-a aflat într-o deplasare științifică peste hotare (Paris, Viena, Berlin), iar după întoarcere ocupă postul de șef al Secției chirurgicale în Spitalul orășenesc din Odessa, apoi (1870–1871) conduce catedra Patologie chirurgicală la Academia Medico-Chirurgicală din Sankt Petersburg. În perioada anilor 1876–1878 participă la războiul din Balcani și cel ruso-turc. În anii 1880–1893 deține funcția de șef al Clinicii chirurgicale la Universitatea din Moscova. O anumită perioadă a fost decan al Facultății de medicină. Numele pământeanului nostru îl poartă Institutul de asistență medicală de urgență din oraşul Moscova[90].

Eugen Semeniuc
(1922–2013)

Eugen Semeniuc s-a născut în comuna Țaul, plasa Dondușeni, județul Soroca, România. În 1933 absolvește

[90] Попушой, Е.П. Наш выдающийся земляк. *Культура*, nr. 9, 1967; Тестемицану, Н.А., Попушой, Е.П., Йокса, В.А. *Видные врачи Молдавии*. Кишинев, 1985, c. 54-61.

şcoala primară, apoi învaţă la gimnaziul tehnico-agricol din Soroca. În 1940 îşi continuă studiile la Şcoala Agricolă din Soroca. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial învață la Institutul Politehnic din Cernăuți. Urmează doi ani de activitate didactică la școala medie din orășelul Târnova. În anii 1945–1950 este student la ISMC, dar, din

motive politice, nu susține examenul de stat la chirurgie la profesorul Lvov. Totuși, i s-a permis activitatea de medic la spitalul de circumscripție din Zgurița. După un an de lucru (1951), a susținut examenul de stat la chirurgie, încredinţându-i-se postul de medic-șef al spitalului nominalizat. În 1957 este transferat în postul de medic-șef al spitalului raional Camenca, apoi face doctoratul şi este numit în funcția de asistent la Catedra chirurgie. În 1963 susține teza de doctorat, apoi de doctor habilitat (1977). În 1980–1986 deţine funcția de șef al cursului de chirurgie la Facultatea de Perfecţionare a Medicilor, iar în anii 1986–1994 conduce Catedra chirurgie la facultățile Stomatologie și Medicină Preventivă. În următorii ani activează ca profesor-consultant. A publicat peste 80 de lucrări științifice.

Leopold Siţinski
(25.03.1854–29.06.1940)

Leopold E. Siţinski s-a născut într-un sat moldovenesc din judeţul Hotin, Basarabia. Învaţă la şcoala primară din localitate şi la Liceul de Băieţi din Chişinău. Urmează studiile la Facultatea de Medicină a Universităţii din Kiev. A efectuat mai multe specializări în renumitele şcoli medicale din Viena, Berlin, Paris, unde a acumulat cunoştinţe

vaste. După revenirea la Chişinău, lucrează ca medic la Spitalul Gubernial din Basarabia, pe care ulterior îl conduce, în repetate rânduri, mai mult de 20 de ani. Este cunoscut că în anii 1886–1890, dările de seamă anuale ale medicilor de zemstvă au fost prezentate la Adunarea Generală Gubernială anume de către Siţinski, în calitate de director al Spitalului Gubernial de Zemstvă din Basarabia. De

asemenea se ştie că a fost ales de câteva ori deputat în Duma de Stat a Rusiei, devenind ulterior şi preşedinte al Partidului de Cadeţi din Basarabia. În anii 1904–1905 L. Siţinski ajunge edilul Chişinăului, după demisionare lui Carol Schmidt, fiind înlocuit în funcţia dată de alt medic, Pantelimon Sinadino, pe când guvernator al Basarabiei era principele Serghei D. Urusov (1903–1904). Este cunoscut faptul că Leopold Siţinski s-a bucurat de o binemeritată popularitate şi autoritate printre chişinăuieni, atât pe timpul regimului ţarist, cât şi în perioada României Mari de după anul 1918[91].

După demisia din postul de primar (1905), L. Siţinski a fost preşedintele Comisiei de Construcție a Dumei municipiului Chişinău, fiind iniţiatorul construcţiei unor clădiri valoroase, existente şi în zilele noastre, cum ar fi: Banca Oraşului (actuala Sală cu Orgă), a Spitalului Militar (blocul central al USMF „Nicolae Testemiţanu"), pompieria, multe şcoli din oraş, etc.

Primul război mondial, Revoluţia rusă din 1917, Unirea Basarabiei cu România au fost evenimente, pe care

[91] Урусов, С. *Записки губернатора (1903–1904 Кишинёв)*. Москва, 1907, издание В.М. Саблина, 343 с. (reeditată în 2011 la combinatul poligrafic din Chişinău, sub redacţia lui Aurel Marinciuc).

L.Siţinski le-a perceput cu mare înţelepciune. Este cunoscut că noua administraţie românească l-a apreciat ca fiind un mare profesionist în domeniul medicinei, bun conducător al sistemului de sănătate şi susţinător al reformelor intervenite. Aceste calităţi au servit drept temei pentru a-l decora cu Ordinul „Coroana României” în grad de *Comandor*[92].

Adept convins şi susţinător al Marii Uniri, se bucura din plin de realizarea acestui act epocal. Totodată, fiind un mare intelectual şi un veritabil patriot al plaiului, se arată profund marcat de intenţiile Rusiei sovietice de a ocupa Basarabia. În consecinţa stresului psihologic insuportabil, a decedat subit îndată după ocuparea Basarabiei de către armata roşie la 28 iunie 1940. A fost înmormântat la Cimitirul Central de pe strada Armenească din Chişinău.

Moisei Sluţki
(1851–1937)

S-a născut în noaptea de 31 decembrie 1851, în oraşul Vasilcău, regiunea Herson, pe atunci parte componentă din fosta Basarabie. După moartea prematură a tatălui său, Boris, în 1862, se mută cu traiul la sora mai mare, care locuia în oraşul Bălţi. Acolo învaţă la Şcoala primară pentru evrei, apoi absolveşte Liceul nr. 1 de Băieţi din Chişinău. În anul 1869 se înscrie la Facultatea de medicină a Universităţii din oraşul Harkov. După absolvirea facultăţii (1875), în ianuarie 1876, susţine suplimentar examenul la disciplina medicina legală. În 1977 începe să activeze în calitate de medic la Spitalul evreiesc din Chişinău, pe care îl conduce până în ultimele zile din viaţă (1879–1937). În perioada respectivă a reconstruit şi a renovat spitalul esenţial, devenind o instituţie medicală de tratament şi binefa-

[92] Figuri contemporane din Basarabia. Enciclopedie. Chişinău, 1939.

cere. În societatea timpului s-a afirmat ca unul dintre cei mai valoroşi ctitori şi medici erudiţi din Chişinău.

Analizând istoria Spitalului evreiesc, Moisei Sluţki constată că această instituţie a fost fondată cu mulţi ani înainte de anul 1812, încă în perioada regimului otoman. El subliniază că în anul 1817, în Chişinău, deja existau două spitale: *Orăşenesc* şi *Ivrit*. În anul 1870 Spitalul orăşenesc capătă statut de Gubernial de Zemstvă, fiind în subordinea statului, iar spitalul evreiesc îşi recapătă statutul de spital independent. Pe timpul când Sluţki era medic-şef, activitatea de conducere a spitalului avea un caracter democratic, fiind coordonată de către un Consiliu Administrativ, în fruntea căruia se afla cunoscutul medic Mihail Blumenfeld, iar după decesul acestuia (1900), Consiliul administrativ a fost condus de către medicul Livşiţ.

M. Sluţki a fost membru activ al Societăţii medicale din Basarabia, un mare susţinător al sărăcimii evreieşti şi unul dintre cei mai apropiaţi prieteni din tinereţe ai lui Toma Ciorbă, pe care l-a felicitat cordial cu ocazia inaugurării Spitalului de Boli Infecţioase (1896) şi l-a petrecut, profund îndurerat, pe ultimul drum, în anul 1936, la Cimitirul de pe strada Armenească, unde savantul de notorietate îşi doarme somnul de veci[93].

[93] Слуцкий, М.Б. *Мои воспоминание из детства, юности и полувековой врачебной и общественной деятельности* . Кишинев, 1927, 120 стр.

Anatol Solohin
(26.07.1927–18.10.2006)

Viitorul savant medic-legist Anatol Solohin s-a născut în perioada interbelică în or. Chișinău, România, într-o familie de intelectuali. Învaţă la gimnaziu, apoi la Liceul de Băieţi din Chişinău. În anul 1945 absolveşte Şcoala Medie nr. 37 şi continuă studiile la ISMC. După absolvirea facultăţii (1950), activează ca medic legist la Biroul de Expertiză Medico-Legală din Chișinău, sub conducerea lui Petru Arişev, iar peste doi ani este recrutat în armata sovietică. În perioada anilor 1952–1979 activează ca medic legist-militar în forțele armate, deţinând gradul de colonel şi funcția de Expert principal al Forțelor Antiaeriene ale Ministerului Apărării al URSS.

În 1961 susţine teza de doctorat, iar în 1972 – de doctor habilitat. Până şi după demobilizare, timp de 30 de ani, a condus (din 1978) Catedra medicină legală a Institutului Central de Perfecționare a Medicilor din Moscova. Este autor și coautor a peste 300 de lucrări, inclusiv 7 monografii, un manual şi un atlas medico-legal de excepţie şi deținător al mai multor medalii și titluri onorifice.

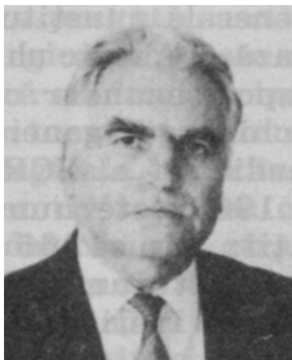

A fost unul dintre cei mai fideli consultanți ştiinţifici ai medicilor legiști din Republica Moldova, în faţa cărora adesea susţinea prelegeri la cursurile de perfecţionare. Profitând de ocazie, vizita şi mormintele părinţilor, pe sora şi fratele Igor, ultimul activând în calitate de radiolog la Spitalul de Traumatologie şi Ortopedie din Chişinău. A fost ales academician al Academiei de Ştiinţe Tehnico-

Medicale şi distins cu onorificul titlu de Medic Emerit din Federaţia Rusă[94].

Anton Spânu (10.07.1935–31.10.2008)

Talentatul chirurg, profesor universitar, Anton Spânu, s-a născut în comuna Baraboi, plasa Râşcani, judeţul Bălţi, România, într-o familie de agricultori, care a crescut şi educat 8 copii. Absolveşte şcoala medie din satul natal cu calificativul „foarte bine", apoi urmează studiile la ISMC (1952–1958), absolvindu-l cu diplomă de merit. Începe

activitatea medicală la Spitalul de circumscripţie din satul Pârjota, Râşcani, în calitate de chirurg şi medic-şef. În anii 1961–1964 îşi continuă studiile postuniversitare, făcând doctoratul la Catedra chirurgie, condusă de profesorul Nicolae Anestiadi. În 1964 susţine teza de doctor în medicină şi îşi începe activitatea didactică în calitate de asistent, apoi de conferenţiar la Catedra chirurgie a facultăţilor de Stomatologie şi Medicină Preventivă. Perfecţionându-şi măiestria de chirurg pe lângă profesorii C. Ţăbârnă, E.Semeniuc, conferenţiarii I. Gonţov şi I. Cuţarov, a devenit un excelent specialist în chirurgia abdominală.

În anul 1981 susţine teza de doctor habilitat în ştiinţe medicale şi este numit în funcţia de şef al Catedrei de chirurgie a Facultăţii Pediatrie, iar apoi al Catedrei de chirurgie nr. 2. Din 1999 este director al Clinicii nominalizate.

[94] Baciu, Gh. *Evoluţia medicinei legale pe plaiul basarabean*. Ch., 2013, pp. 87-88.

Autor a circa 200 de lucrări științifice. În anii 1990–1994 a fost deputat în Parlamentul RM, unde a votat Independența, Imnul şi Stema Ţării. A fost distins cu titlurile onorifice „Lucrător Emerit al Învățământului Public" și „Om Emerit". Este deţinătorul medaliei „Meritul Civic" şi laureat al Premiului Național în domeniul ştiinței. A fost un fidel susţinător şi adept al lui Nicolae Testemiţanu[95].

Nicolae Străjescu (17.12.1876–27.06.1952)

S-a născut la Odessa în familia juristului Dumitru Străjescu, originar din satul Verejeni, județul Orhei, fiind descendent dintr-un neam de boieri români. Tatăl lui a absolvit (1858) Liceul de Băieţi din Chișinău, apoi îşi continuă studiile la Facultatea de drept a Universităţii din Odessa,

unde rămâne să activeze ca judecător de pace. În 1950 devine directorul Administrației Băncii din Herson.

Nicolae Străjescu învață la Liceul din Odessa, iar în 1894 se înscrie la Facultatea de medicină a Universității din Kiev. După absolvirea cu mențiune a facultății (1899), este repartizat să activeze la Catedra de Patologie generală și terapie. Lucrează, prin cumul, în calitate de medic în secția Terapie a Spitalului orășenesc din Kiev, sub conducerea renumitului medic savant V.P. Obrazțov.

În anul 1901 Nicolae Străjescu se căsătoreşte cu fiica conducătorului ştiinţific, prof. V. Obrazţov, şi peste câteva luni se deplasează la stagiu în Franța, unde studiază meto-

[95] *Curierul medical*, 2005, nr. 4.

da de electrocardiografie a cordului la profesorul Pathen, iar ulterior continuă stagiul la Berlin în clinica profesorului Leiden. În 1902 pleacă pentru 2 ani la Sankt Petersburg în laboratorul de Medicină Experimentală, condus de Ivan Pavlov, acumulează o bogată practică ştiinţifică. Nicolae Străjescu susține teza de doctorat în medicină în toamna anului 1904, la Moscova. Întors la Kiev, lucrează medic ordinator superior în Clinica de Terapie a Facultății de medicină, condusă de tatăl-socru profesorul V.P. Obrazțov.

În anii 1907–1919 N. Străjescu activează în calitate de profesor la Institutul de medicină pentru femei și paralel privat-docent la Universitatea din Kiev. După revoluția din 1917, N. Străjescu rămâne să activeze în Ucraina, cu toate că ambele sale fiice au emigrat în Franța. În perioada anilor 1919–1922 conduce Catedra de Terapie a Universității din Odessa, apoi se întoarce la Kiev. În 1925 organizează primul Congres al interniștilor din Ucraina, iar peste 2 ani este ales președinte al Societății interniștilor din URSS. Din 1934 conduce Institutul de Fiziologie clinică al Academiei de Științe a Ucrainei, iar din 1936 – deţine funcţia de director al Institutului de Cercetări Științifice în domeniul medicinei clinice din Ucraina. În perioada de ocupație a Ucrainei (1942–1943), Străjescu conduce Catedra de terapie facultativă la Institutul de medicină din Bașkiria. În anul 1943 este ales Membru activ al Academiei de Științe din URSS. În cadrul prelegerilor, Străjescu obişnuia să spună: „Fiecare om se îmbolnăveşte şi se vindecă în felul său”[96].)

În vara anului 1952, în vârstă de 76 de ani, academicianul Nicolae Străjescu, este chemat la Moscova şi impus de către organele NKVD să aleagă: sau susține învinuirea

---

[96] Dron, I. Nicolae Străjescu: medic ilustru, om de ştiinţă de viţă basarabeană. *Capitala*, 1999, 31 decembrie, p. 9.

adusă elevului său, profesorului V.H. Vasilenko, arestat pentru cunoscuta „cauză penală a medicilor”, sau va fi destituit din toate funcțiile, inclusiv să fie gata să suporte consecințe mai grave. Revine din Moscova la Kiev, distrus moral, refuzând categoric să fie părtaş la o fărădelege. Peste două zile moare subit, suportând un infarct, ca rezultat al stresului şi umilinţei impertinente la care a fost supus.

Este înmormântat la Cimitirul Lukianov din Kiev, alături de mentorul său, prof. Vasilie Obrazțov. Numele lui îl poartă o stradă din oraşul Kiev şi Institutul de medicină clinică (actualmente Institutul de cardiologie)[97].

Ion Șeptelici-Herțescu

Ion Şeptelici-Hărţescu, cunoscut medic-psihiatru, s-a născut în anul 1870 în satul Cogâlniceni, județul Orhei, Basarabia, în familia boierului Constantin Șeptelici, care s-a îngrijit ca fiul său să învețe tocmai la Chișinău, la Liceul nr.1 de Băieți, pe care îl absolveşte cu brio. După aceasta urmează studiile la Facultatea de medicină a Universității din Kiev. Întors în Basarabia după absolvirea facultății lucrează mulți ani în calitate de medic și șef al secției la Spitalul de psihiatrie din Costiujeni, unde îşi consacră toată viaţa. Dar, ca o ironie a sorţii, moare fiind secerat de o boală molipsitoare.

Împreună cu profesorul Anatol Koțovski, a elaborat şi publicat mai multe lucrări cu caracter analitico-științific, inclusiv recomandări de combatere a bolilor contagioase.

[97] Covarschi, B. *Academicieni din Basarabia și Transnistria*. Ch., CETINI, 1996.

Medici din Chişinău, de la stânga: Ion Şeptelici-Herţescu, Ion Varzaru şi Leopold Siţinski.

Isaac Şroit (29.02.1920–31.03.2005)

Isaac Şroit, renumit savant morfopatolog s-a născut în oraşul Chişinău, România, într-o familie de intelectuali. În 1938 absolveşte Liceul „Alexandru Donici”. În timpul Celui de-al Doilea Război Mondial se evacuează în regiunea Tomsk, unde studiază 4 ani la Institutul de Medicină, iar în 1945 se întoarce la baştină şi îşi continuă studiile la ISMC (anul V), pe care îl absolveşte în 1946. Frumoasă şi de către mulţi râvnita carieră de medic o începe în calitate de asistent la Catedra anatomie patologică. În 1948, îmbolnăvindu-se de tuberculoză, este nevoit să părăsească lucrul didactic şi se transferă în funcţia de morfopatolog la Biroul de Expertiza Medico-legală din Chişinău.

În 1957, I. Şroit susţine teza de doctorat în medicină cu tema „Histopatologia tuberculozei”. În acelaşi an, părăseşte activitatea medico-legală, fiind numit în calitate de mor-

fopatolog şi şef al Laboratorului de virusologie al Institutului de Igienă şi Epidemiologie din Moldova. În 1966 susţine teza de doctor habilitat. În 1967 i se conferă titlul de profesor universitar.

În 1974, Isaac Şroit este numit în funcţia de vicedirector pentru probleme ştiinţifice al Institutului de Igienă şi Epidemiologie, unde a activat până în 1988. În ultimii ani de viaţă a lucrat la Institutul de Cercetări Ştiinţifice în Domeniul Ocrotirii Sănătăţii Mamei şi Copilului, unde a organizat şi a condus Laboratorul de imunologie clinică şi experimentală. A fost unul dintre cei mai valoroşi specialişti în domeniul patologiei bolilor infecţioase, care şi-a consacrat întreaga viaţă dezvoltării ştiinţei medicale în Republica Moldova. A publicat peste 200 de lucrări ştiinţifice, inclusiv 11 monografii. A educat 23 de doctori şi doctori habilitaţi în medicină. Ca o recompensă pentru fidelitatea cu care a stat de strajă la sănătatea oului, i se conferă titlul onorific de Om Emerit, este deţinătorul „Insignei de Onoare” şi a Ordinului „Gloria Muncii”.

Despre primii paşi în medicina legală I. Şroit îşi aminteşte într-o manieră specifică. Având în buzunar repartizarea de la Ministerul Sănătăţii, s-a prezentat la Biroul orăşenesc de medicină legală, amplasat într-o căsuţă ţărănească din preajma lacului căruia astăzi i se spune din Valea Morilor. În antreul bine amenajat se afla secretara Leonida Kurbatova, o femeie tânără, care, dactilografiind, părea că trage din mitralieră. Intrând în biroul şefului, I. Şroit l-a văzut pe Şterengas, un bărbat de vreo 50-60 de ani, nebărbierit, care bea ceai la o masă voluminoasă, sub un portret

masiv al lui I. Stalin, ce ocupa tot peretele din spatele biroului de lucru. Alături de el se afla un ceainic mare, pe care se uscau doi ciorapi bărbăteşti. După ce i-a explicat în ce constau obligaţiile sale, i-a prezentat o mostră a actului de expertiză, scrisă pe o jumătate de foaie ruptă dintr-un caiet şcolar. În cele 10 rânduri scrise mai citeţ erau indicate postul ocupat şi semnătura.

Lev Tarasevici
(14.02.1868–12.06.1927)

Lev Alexandrovici Tarasevici s-a născut în orașul Tiraspol, pe atunci Gubernia Herson, unde, în 1886, a absolvit liceul din localitate cu mențiune. Se înscrie la Universitatea din Odessa, după absolvirea căreia, în 1891, continuă studiile la Academia Medico-militară din Sankt-Petersburg. Finisează studiile la Facultatea de medicină a Universității din Paris, unde îşi susține teza de doctorat în medicină. În 1897 se întoarce în Rusia, lucrând ca preparator la Catedra de Patologie generală a Universității din Kiev.

Lev Tarasevici (primul din stânga) cu colegii de breaslă.

În 1900 își perfecționează studiile la Institutul Bacteriologic „Louis Pasteur” din Paris, cercetând profund problema imunității, în baza căreia îşi susţine ce-a de-a doua teză de doctorat (1902) cu tema: „Referitor la studiul hemolizinei”. Din același an continuă activitatea ca preparator la Catedra de patologie generală a Universității din Odessa.

În anul 1907 L. Tarasevici ocupă postul de privat docent la Universitatea din Moscova, iar în 1908 devine șef al Catedrei de microbiologie medicală. În anul 1918 se organizează primul Consiliu Ştiinţific Medical pe lângă Comisariatul de Ocrotire a Sănătăţii, al cărui preşedinte este numit L. Tarasevici, În acelaşi an, 1918, este numit conducătorul Stației de control al preparatelor bacteriologice, reorganizat în 1919 în Institut, pe lângă Narkomatul Ocrotirii sănătății din RSFSR, unde activează până la finele vieţii. Ulterior acest institut îi poartă numele primului director[98].

Valerian Tverdohlebov (1843–1927)

Este originar dintr-un sat moldovenesc din judeţul Hotin, Basarabia. Învaţă la Liceul nr. 1 de Băieţi din Chişinău, iar în 1862 se înscrie la Facultatea de medicină a Universităţii din Moscova. La absolvirea facultăţii susţine teza de doctorat în ştiinţe medicale. Îşi începe cariera de medic la Spitalul de Zemstvă din oraşul Hotin, apoi este transferat la spitalele din Soroca şi Orhei. În 1872 se stabileşte la Chişinău, iniţial lucrând ca medic ginecolog-obstetrician, apoi devine şef de secţie, iar în anii 1888–1899 conduce cu succes Spitalului Gubernial de Zemstvă

[98] Диденко, С.И., Синицкий, А.П. *Советское здравоохранение*, 1952, № 5, стр. 61-63; Popușoi, E. ESM, Ch., 1976, vol. 6, p. 346.

din Basarabia, încredinţându-i-se onorabila misiune de medic-şef. Concomitent exercită o vastă activitate didactică la Şoala de Felceri şi Moaşe din Chişinău. În timpul războiului ruso-turc s-a aflat în fruntea Spitalului Militar pentru răniţi. A fost un activist de valoare al medicinei de Zemstvă din Basarabia. S-a dovedit a fi un bun susţinător al Unirii Basarabiei cu România.

Anatol Țurcanu
(22.02.1935–16.05.2002)

Cunoscutul chirurg-traumatolog oncolog Anatol Ţurcanu s-a născut în satul Țâbuleuca, raionul Dubăsari, RSSAM, unde a terminat şcoala medie. În anii 1953–1959

îşi face studiile la ISMC, după absolvirea căreia activează 3 ani la Spitalul Republican al Invalizilor de Război din orăşelul Camenca, transferat, în 1960, în satul Saharna. Din 1962 până în 1965, lucrează în calitate de traumatolog la Spitalul Feroviarilor din Bălți, iar în 1965 se transferă la Spitalul de Copii din localitate, unde fondează (1966) și conduce secția chirurgie şi traumatologie, devenind unul dintre cei mai calificaţi medici traumatologi-pediatri. În 1972, la Moscova, îşi susține teza de doctorat în medicină, iar în 1973 se transferă cu lucrul la Institutul Oncologic din Chișinău.

În 1981 fondează și conduce secția de oncologie generală, iar ulterior este numit în funcţia de conducător științific și șef de secție la Departamentul Tumori ale Aparatului Locomotor și Pielii. În 1982 susține teza de doctor habilitat. În anii 1995–1996 a îndeplinit funcția de director

al Institutului Oncologic din Moldova. Fiind apreciat ca un bun conducător, care, cu mijloace mici făcea lucruri mari. Pentru merite deosebite şi măiestria cu care şi-a exercitat funcţia a fost decorat cu ordinul „Gloria Muncii”, cu medaliile „Veteran al Muncii” și „Meritul Civic”; i s-a conferit titlul onorific de Om Emerit al Republicii Moldova. A publicat peste 350 de lucrări științifice, inclusiv 3 monografii. Este autor a 6 patente, 10 brevete de invenție, 3 videofilme științifice. Sub conducerea lui au fost susţinute 4 teze de doctorat în medicină. Este considerat pionierul endoprotezării metalice în ortopedia oncologică autohtonă. A elaborat peste 80 de variante noi de operații, a propus 6 construcții originale de endoproteze metalice și 6 accese chirurgicale, 7 modificări ale endoprotezelor altor autori[99].

Victor Vangheli
(1937–1997)

Ilustrul medic igienist, fratele lui Spiridon Vangheli, s-a născut în comuna Grinăuţi, jud. Bălţi, România. Urmează şcoala începătoare şi gimnazială de 7 ani din localitate,

apoi învaţă la şcoala medie din comuna Pelenia. Studiază la ISMC între anii 1955–1961, iar după absolvirea facultăţii Curative i se propune să facă doctoratul la Catedra igienă generală, condusă de profesorul Iakov Reznik. În 1965 susţine teza de doctorat în medicină, iar în 1990 – teza de doctor habilitat. În 1966, paralel cu activitatea ştiinţifică la Institutul de Igienă şi Epidemiologie,

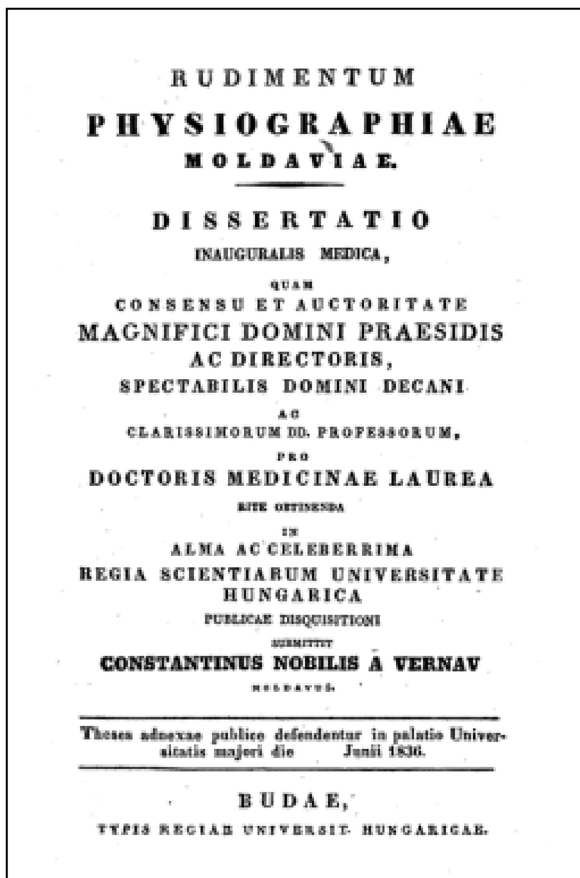
[99] Baciu, Gh. *Profesorii universitari, absolvenţi ai USMF „Nicolae Testemiţanu”*, Ch., 2012, pp. 148-149.

începe, prin cumul, lucrul didactic în cadrul Institutului de Stat de Medicină din Chişinău, fondează cursul Igiena alimentaţiei pe care îl conduce până în 1969. În anul 1988 a fost ales în funcţia de şef al Catedrei igienă a Facultăţii Medicină Preventivă. În 1991 i se conferă titlul de profesor universitar. În anii 1991–1994 deţine funcţia de viceministru al Sănătăţii şi de medic-şef sanitar de stat al Republicii Moldova. A editat peste 100 de lucrări ştiinţifice, inclusiv 5 monografii şi un manual. A pregătit 4 doctori şi un doctor habilitat în medicină. A fost o personalitate integră şi competentă, demonstrând competenţă în exercitarea profesiei îmbrăţişate. S-a făcut remarcat prin manierele pline de tact şi bunăvoinţă manifestate faţă de colegi şi prieteni.

Constantin Vârnav
(1806–1877)

Celebrul medic-savant moldovean Constantin Vârnav s-a născut într-o familie nobilă de boieri înstăriți din județul Bălți, unde a făcut primii ani de școală şi studiile liceale. Ulterior studiază filosofia și medicina la Universitatea din Viena. După absolvirea facultății (1833), din lipsa licenței de medic, nu poate practica activitatea medicală în Moldova, din care motiv, în 1834, pleacă la Budapesta, unde finisează studiile medicale, susținând concomitent teza de doctorat în medicină (1836), scrisă în limba latină la tema: „Rudimentum Physiographie Moldavie". În calitate de epigraf la disertaţia sa Vârnav scrie: *„Cât de plăcută senzaţie lasă amintirea despre Ţara de naştere, care nu le permite celor născuţi în ea s-o dea uitării".* Astfel el devine primul medic moldovean care a obţinut gradul de doctor în științe medicale. Profesorul A. Otelin apreciază foarte înalt activitatea lui C. Vârnav, care a descris obiectiv situaţia asistenţei medicale de care beneficia poporul

băştinaş, cotropit şi jefuit secole la rând de către hrăpăreţii pofticioşi de bunuri străine[100].

RUDIMENTUM
PHYSIOGRAPHIAE
MOLDAVIAE.

DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICA,
QUAM
CONSENSU ET AUCTORITATE
MAGNIFICI DOMINI PRAESIDIS
AC DIRECTORIS,
SPECTABILIS DOMINI DECANI
AC
CLARISSIMORUM DD. PROFESSORUM,
PRO
DOCTORIS MEDICINAE LAUREA
RITE OBTINENDA
IN
ALMA AC CELEBERRIMA
REGIA SCIENTIARUM UNIVERSITATE
HUNGARICA
PUBLICAE DISQUISITIONI
SUBMITTIT
CONSTANTINUS NOBILIS A VERNAV
MOLDAVUS.

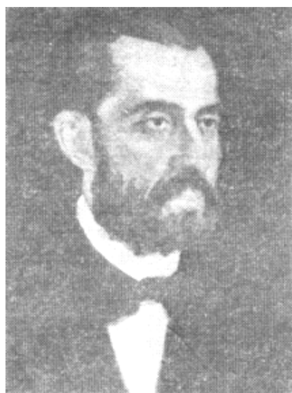
Theses adnexae publice defendentur in palatio Universitatis majori die Junii 1836.

BUDAE,
TYPIS REGIAE UNIVERSIT. HUNGARICAE.

După susținerea tezei de doctorat în medicină, lui C.Vârnav i se încredinţează dreptul de activitate medicală pe întreg teritoriul Imperiului Austro-Ungar, însă el se întoarce în Iași, unde a locuit până în ultimele zile din viață.

[100] Отелин, А.А. *Советское здравоохранение*, 1952, nr. 5, стр. 58-62.

În anul 1837 el activează ca medic particular, făcând parte din comisia medicală orășenească. De-a lungul activităţii sale memorabile şi valoroase, demonstrând devotament şi profesionalism desăvârşit, numele lui Constantin Vârnav se înscrie ca unul de referinţă în medicina din Moldova din acea perioadă. În ultimii ani din viaţă a lucrat în renumitul Spital „Sf. Spiridon” din Iași. Acolo, după exemplul medicilor din România, inițiază organizarea „Societății medicilor din Basarabia” (1871), care și-a adus aportul său în lupta cu epidemiile bolilor infecțioase. Membri ai acestei societăți medicale pe atunci au fost: Toma Ciorba, Maria Rașcovici, Calistrat Hânculov, Fiodor Pereteatkovici, Mihail Blumenfeld, Moisei Sluțkii, Ivan Șeptelici-Herțescu ș.a. Mai târziu, în 1896, această societate a fondat la Chișinău „Biblioteca populară” (1896–1905), la Vadul-lui-Vodă a organizat o bază de odihnă, iar în 1908 a organizat la Chișinău „Muzeul școlar al Societății Naturaliștilor”. Constantin Vârnav scria: „Întrucât felul de viaţă pe care-l duce poporul simplu se deosebeşte de acela al persoanelor bogate, şi bolile respectă această diferenţă”[101].

În calitate de medic-savant, C. Vârnav a contribuit esenţial la dezvoltarea sistemului de sănătate în Moldova. Studiind particularitățile climatului, solului, faunei, stării de sănătate a băștinașilor, el formulează principiile de ocrotire a sănătății populației, obligată să folosească rațional sursele naturale ale mediului înconjurător. Sunt interesante viziunile lui Vârnav referitoare la lupta cu viciile

[101] Bercuș, C.L. Pagini din trecutul medicinei românești, București, 1981, pp. 248-249.

congenitale, la ocrotirea sănătății mamei și copilului; avertizările referitoare la pericolul la care se expun bolnavii când recurg la descântece și vrăji, care provoacă mai multe daune decât folos. Lucrările lui Vârnav au avut efectul scontat în primul rând asupra intelectualităţii, care a manifestat interes faţă de medicină, a făcut ca societatea să conştientizeze utilitatea igienei. Unul dintre meritele majore ale lui C. Vârnav este şi acela că a trezit interesul în rândurile cetăţenilor de a îmbrăţişa în măsură tot mai mare cariera medicală. Merită de evidențiat și activitatea lui C.Vârnav în lupta cu holera și altor boli contagioase, descrise în operele sale din anii 1848–1872. El a fost susținătorul educației copiilor prin lecturi, propagând insistent metodele de profilaxie ale multor boli, mereu atrăgând o deosebită atenție formelor de igienă personală[102].

Vladislav Volschi
(1850–1915)

Vladislav Voloschi s-a născut în orașul Chilia, județul Izmail, Basarabia, în familia medicului militar Karl Volski. A învățat la şcoala primară din localitate, apoi la Liceul nr.1 de Băieți din Chișinău, unde activau profesori foarte cărturari. După absolvirea cu succes a Gimnaziului, în 1868, este înmatriculat la Facultatea de medicină a Universității din Moscova. Petrecându-l la studii, tatăl lui, rămas fără serviciu, i-a reproșat fiului: „Mai bine să paști oile pe meleagurile basarabene, decât să devii medic. Îţi doresc ca în viitor să nu te chinui la fel de dureros ca mine". După absolvirea facultății (1874), îşi începe activitatea de medic în regiunea Lugansk, în anii 1877–1878 în-

[102] Попушой, Е.П.; Спиней, Л.В.; *К. Вырнав – родоначальник научной медицины Молдавии.* Тезисы докл. научной Конференции., Ереван, 1978, стр. 24-32.

deplinește funcția de medic militar în timpul războiului ruso-turc, după care se întoarce în Basarabia. Aici lucrează în calitate de medic în Spitalul Militar din Bender, iar în 1890 se transferă la spitalul militar din Chișinău, unde luptă cu epidemia tifosului printre militari.

Vladislav Volski a fost recunoscut ca un valoros medic și om de aleasă omenie de toată societatea chișinăuneană.

De trei ori a fost deputat în Duma orașului Chișinău, exercitând funcția de președinte al comisiei medico-sanitare, unde își exprimă propria poziție la ședințele comisiei și în duma orăşenească. S-a manifestat ca un participant activ al „Ligii pentru lupta cu tuberculoza", a exercitat și funcția de președinte al secției din Chișinău, activând energic în situațiile cele mai complicate. La inițiativa lui V. Volschi la Chișinău s-a deschis un ambulatoriu special pentru bolnavii din Chișinău și suburbiile lui.

În ultimii ani din viață (1906–1915), el devenise unul din cei mai cunoscuți medici din Chișinău. Regimul de lucru se începea la orele 8 în fiecare zi și continua până noaptea, indiferent dacă ploua sau ningea. Din mărturisirea fiicei sale, Lidia Volschi, profesoară de pian la Conservatorul din Chișinău, aflăm: „La 15 februarie 1915, împreună cu sora și tata, programam să plecăm la cinematograf să privim filmul *Ruslan și Ludmila*, dar el a dorit să rămână acasă. Mai târziu a fost invitat la o bolnavă de tuberculoză, unde la orele 11.00 seara, a căzut fără cunoștință și la 15 martie a decedat fără să-și revină". A fost înmormântat la Cimitirul Ortodox Central din Chișinău[103].

[103] Тестемицану, Н.А.; Попушой, Е.П.; Йокса, В.А. Видные врачи Молдавии, Кишинев, 1985, стр. 102-110.

Ion Vovcu
(08.091923–14.04.2002)

Viitorul medic dermatovenerolog, conferenţiar universitar, educator şi animator al multor generaţii de medici moldoveni, s-a născut în comuna Climăuţi, plasa Lipcani, judeţul Hotin, România, în familia ţăranilor Tudor şi Nadia Vovcu. Învaţă la Şcoala primară din satul natal, apoi îşi continuă, în 1935–1938, studiile la renumitul Liceu de Băieţi din oraşul Bălţi. În anul 1937, elevul Ion Vovcu este

desemnat de către directorul Liceului, Marcu Văluţă, ca fiind unul dintre cei mai capabili elevi, recomandându-l să-şi continue studiile la Liceul din Iaşi, unde s-a aflat în perioada anilor 1938–1944. După război se întoarce acasă şi lucrează un an de zile învăţător în şcoala din Satul Cernoleuca, Donduşeni. În anii 1945–1950 este student la ISMC, iar după absolvirea facultăţii activează în funcţia de medic-şef al Dispensarului Dermatovenerologic din Bălţi (1950–1953), ulterior fiind înrolat pentru a-şi satisface serviciul militar (1953–1958).

După demobilizarea din armată sovietică (1958), se încadrează în activitate didactică la Catedra de Dermatovenerologie a Institutului de medicină din Chişinău, unde deţine funcţia de asistent, conferenţiar şi decan al Facultăţii Medicină Generală. În anul 1967 susţine teza de doctorat în ştiinţe medicale. În august 1987 se retrage la pensie, ocupându-se cu grădinăritul din curtea casei sale. Este decorat cu medalia „Meritul Civic”.

Personal sunt unul dintre elevii de odinioară ai domnului Ion Vovcu de la Şcoala de felceri şi Moaşe din oraşul

Bălţi în perioada când era profesor de dermatovenerologie (1950–1953) la această instituţie de învăţământ medical mediu. Era unul dintre puţinii profesori de la această unitate de învăţământ care, asemenea profesorului Tudor Gâţu, vorbeau cu noi, băştinaşii, în limba română. Tot aceste două persoane mi-au fost dascăli în perioada studiilor, în anii 1957–1963, la Institutul de Medicină din Chişinău. Decanul Ion Vovcu a fost unul dintre cei mai îndrăgiţi mentori, care ne captiva prin maniera părintească, prin tactul cu care se apropia de cei mai tineri, ajutându-ne să ne deschidem sufletele. Fiul Domnului Ion Vovcu, Victor, a mers pe urmele spinoase, dar glorioase ale părintelui său, îmbrăţişând profesia de medic. Este profesor universitar, cunoscut savant fiziolog, care, atunci când abia pătrundea în tainele misterioasei şi miraculoasei profesii, a fost unul dintre studenţii mei de la ISMC.

Nicolae Zubcu-Codreanu
(1850–1878)

Renumitul medic revoluţionar Nicolae Zubcu-Codreanu, s-a născut la Nisporeni, județul Chișinău, în familia diaconului din localitate. În 1870 absolvește Seminarul Teologic din Chișinău și se înscrie la Academia Medico-Chirurgicală din Sankt Petersburg. Din motive politice, în 1874, părăsește studiile la Academie, se întoarce la Chișinău, unde fondează un cerc poporanist din care făceau parte unii colegi și medici. Fiind supravegheat de *ohranka* țaristă, în același an se stabilește cu traiul la București, unde, cu timpul, finisează studiile la Facultatea de medicină. Mai apoi propagă ideea

de unire profesională, luptă pentru libertate și democrație. Publică lucrarea „Despre stat, proprietatea privată și familie”. În februarie 1875, pentru a evita arestarea la din motive politice, se întoarce în Chișinău, de unde pleacă peste Prut, ajungând la Iași. În același an pleacă la București pentru a continua studiile la Facultatea de medicină, după absolvirea căreia lucrează un timp într-un spital militar. În vara anului 1878 susține teza de doctorat în medicină la Universitatea din București. Lucrează ca medic. Totodată propagă ideea de unire profesională, luptă pentru libertate şi democraţie. La 31 decembrie al aceluiași an decedează în casa unui prieten din Curtea de Argeș[104].

[104] Бабий, А.И. *Николай Зубку-Кодряну*. Кищинёв, Картя Молдовеняскэ, 1976, с. 21.

CUPRINS